

Művészet és Gondolat

KALLIGRAM

■ 2024 · FEBRUÁR ■

XXXIII. ÉVFOLYAM, 2024. FEBRUÁR

T A R T A L O M

- 3 **TERÉK ANNA** _____ ■
Kacsák a csatornában (vers)
- 6 **ZOLTÁN GÁBOR** _____ ■
Ólomszív (regényrészlet)
- 15–19 **OCSENÁS PÉTER BENCE** _____ ■
15 Gesztenyehullás (kisprózák)
18 Nincs gól
- 20 **SZABOLCSI ALEXANDER** _____ ■
hatalom (vers)
- 21–23 **HORVÁTH IMRE OLIVÉR** _____ ■
21 Coming (versek)
22 Délibáb
22 Csicsóka
23 Jófogás
- 24 **HAVASSY GERGELY** _____ ■
Keressük a hangot (próza)
- 26–27 **PERTICS GERGŐ** _____ ■
26 A kútmély (versek)
26 De szabadíts meg
27 Hullámozás
27 Csak romlik
- 28 **HAVAS JULI** _____ ■
Papírbabák (regényrészlet)
- 37 **SZERÉNYI TAMÁS** _____ ■
Kodaksárga (novella)

- 44 **FÁBRI PÉTER – JOLSVAI ANDRÁS** ■
Mire megszülettünk (részlet)
- 59 **MARTON MÁRIA** ■
Nytított ablakok (egyfelvonásos dráma)
- 73 **PAPP-ZAKOR ILKA** ■
Emília és Emilió (novella)
- 78–80 **ALICJA ROSÉ** ■
78 Lehetőség (versek)
79 Orpheusz dala
80 Suffolk. Triptichon
- 81–84 **PÉNTEK TAMÁS** ■
81 Beavatás (kisprózák)
82 Szülői értekezlet
83 A Kleopátra-ügy
- 85 **MÉNES ATTILA** ■
Erdei vadak (regényrészlet)
- 91 **SZÜCS ANNA EMÍLIA** ■
Rilke és az Eufória – Magaskultúra a popkultúrában (tanulmány)

A borítón Louis Bland fotója

KALLIGRAM
Művészet és Gondolat

FŐSZERKESZTŐ: Mészáros Sándor
ms.kalligram@gmail.com

SZERKESZTŐK:

Ágoston Attila (koordinátor)
oz.kalligram@gmail.com

Száz Pál

palka.100@gmail.com

Szilágyi Zsófia

szilagyi173@gmail.com

Tóth-Czifra Júlia

toth.czifra.julia@gmail.com

Tóth Ramona Mirtill

toth.ramona.mirtill@gmail.com

Rácz Ágnes Éda

raczagneseda@gmail.com

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Hrapka Tibor

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:

Grendel Lajos †

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Földényi F. László,

Keserü József,

Márton László,

Németh Zoltán,

Hizsnay Zoltán,

Rédey Zoltán

Szerkesztőség:

KALLIGRAM, spol. s r. o.

Staromestská 6/D

P. O. Box: 223

SK-810 00 Bratislava 1

Tel.: 00421/ 2 54415028

FELELŐS KIADÓ: Mészáros Sándor

Szlovákiai megrendelések:

oz.kalligram@gmail.com, valamint
a Szlovák Posta alábbi címén: Slovenská
pošta, a. s.; Stredisko predplatného tlače;
Uzbecká 4; P. O. Box 164; 820 14 Bratislava
214; e-mail: predplatne@slposta.sk
Magyarországi elérhetőség:
ms.kalligram@gmail.com

Támogatóink:

Kisebbségi Kulturális Alap

(Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných
menšín)

Nemzeti Kulturális Alap

Kiadja a Kalligram Polgári
Társulás/OZ Kalligram, Hlavná
/ Fő utca 37/19, SK-929 01
Dunajská Streda / Dunaszerdahely
[ICO:42291810] és a Pesti Kalligram
Kft., 1094 Budapest, Tűzoltó u. 8. sz.
fél em. 2. Adószám: 12241273-2-43

Nyomda / Tlačiareň: Colortoys Bt., Győr.
Példányszám/Náklad: 500 db/ks
Ára / Cena: 700 Ft/3 EUR.

Magyarországon terjeszti
a Relay Hírlapkereskedelmi Rt.
és a regionális részvénytársaságok.

EV 358/08 ISSN 1335-1826

Havilap, megjelenik az adott hónap
10. napjáig.

www.kalligramoz.eu

Kacsák a csatornában

János

El kellett jussunk
a város széléig,
a kelebiai erdőnél
várt ránk a Gyula,
ő tudta az utat tovább.

Jött utánam a Klein lánya
meg az unokája,
mondtam nekik előre,
hogy nem vihetnek magukkal
túl sok csomagot,
az utcán feltűnne
a csendőröknek,
aztán börtönbe kerülénk
mindannyian.

A Klein veje már
úton volt,
Gyulának kellett
elkísérnie a határhoz
az asszonyt meg a gyereket.

Lépkedtek mögöttem,
de olyan lassan, hogy féltem,
feltűnőek leszünk,
ha szembe jön
egy csendőr és kéri
a papírjainkat.

A zsebemben pihentek
Erzsi meg egy gyerek
keresztlevelei,
ha kell, mutatjuk:
egyikünk sem
zsidó.

A nap csillogott
a vizen, a járda menti
csatornában,
szúrta a szememet
a fény, a fejem
a kalap alatt
egyre csak izzadt.
Úgy ragyogott
a nap, mintha
nem lenne alatta háború.

A kis piachoz értünk
és a szemem sarkából láttam,
hogy az utca végén
előbukkan két csendőr,
a szívem felcsúszott a torkomba,
fogaim közt dobogott,
feszítette szét a számat.

Mondtam a Klein lányának,
hogy nézzük mind a hárman
a csatornában úszó kacsákat,
mintha csak egy
sétáló család lennénk,
mintha ez csak egy
újabb vasárnap volna,
hadd süsse a nap a gyereket,
vasárnap van, az ember ráér
megállni a napon.

Ennek az asszonynak
a zsebében volt az élete.
A gyerek meg két pulóvert viselt,
pedig június volt.
Hosszú napok,
túl rövid éjszakák,
nehéz volt szökni,
és egy hosszú úthoz
meleg ruha kell, mert ki tudja
meddig ér el az ember,
és hogy az út végére
meddig fog érni rajta
a ruha.

Sütötte a nap a gyereket,
és a csendőrök ránk se néztek,
elmentek mellettünk.
Pedig mikor odaértek,
az asszonynak kicsit
remegni kezdett a feje,
én meg sziszegtem felé,
hogy a kacsákat nézze,
reszketett az összes hajszála,
ami kicsúszt halántékán
a fonatból.

Légy zümmögött,
a gyereket sütötte a nap,
én meg, mintha
jég lenne a homlokomban
csak bámultam a kacsákat
és elsétált mellettünk
a két csendőr.

Mikor a Gyulát vártuk,
rám nézett az asszony
és mondta, hogy olyan
félelmetes volt, mert
mikor még vártuk, hogy
a csendőrök messzebbre érjenek,
egy percre neki megint
csak június volt:
egyszerű vasárnap,
és mélyen, valahonnan belülről
tört föl belőle, hogy mennyire
hiányzik neki az élet,
mikor légy zümmög
és a gyerek pirul
a napon,
nincs ütés, nincs vagon,
csak telik az idő,
telik épp az élet,
egy újabb nap,
nincs gond a vállhoz nyomva,
se pisztoly cső vagy bot
a fej körül,
melegedő június
és a csatornában két kacsa.

Hát hová kergeti az ember
az életet, és ha tudta volna
tavaly, hogy többé nem
indulhat meg majd
ezen az utcán
félelem nélkül,
hogy ezt az egész rozsdás várost
maga mögött kell hagyja,
talán jobban félt volna attól,
hogy telik az idő,
talán tovább ácsorgott volna
a napon. Mert mégis
hová kergetik egymást
az emberek
és milyen utakra
szorít ki bennünket
az élet,
kérdelte, de én
nem tudtam.

Terék Anna (1984, Topolya, Jugoszlávia) – költő, drámaíró. 2012-ben szerzett oklevelet az Eötvös Loránd Tudományegyetem pszichológia (MA) szakán. Legutóbbi kötete 2020-ban jelent meg, *Háttal a napnak* címmel, melyet Füst Milán-díjjal jutalmaztak. 2020 óta Térey János alkotói ösztöndíjban részesül. Budapesten él és dolgozik.

Ólomszív

*Kezdjük előlről a történetet?
Akkor sem lesz másképp.*

H. C. Andersen
(Kertész Judit ford.)

Hosszú ideig nem nyitják rájuk az ajtót. Mindenki alszik valamennyit. A lámpa sem világít, áramszünet lehet. Elemlámpával jön, aki ellenőrzi őket. Amíg nyitva az ajtó, egy kis természetes fény is bevetődik. Akkor reggel van. Tamás úgy számolja, a tizenegyedik, mióta bevitték őket. Akkor december huszonegyedik reggele van. Ólom vele ért egyet.

Mások is ezt beszélnek. A postás biztos benne, hogy karácsony van. Illetve, hogy ennek a napnak az estéje a szenteste. Azt én nem hiszem, hogy ennek apropójából kiengednek, de a kislányaim otthon ezt remélik, az biztos. Ahogy ismerem, a feleségem készül valami finomsággal. Neked mi a kedvenced, Tomi? A rántotthús? Szereted a rántotthúst?

Szeretem.

Rósejbnivel?

Pürével.

Persze idén nem sértődünk meg, ha nem kerül az asztalra rántotthús. A magam részéről örömmel fogadnám a rósejbnit vagy a krumplipürét. Vagy akár néhány szem főttkrumplit sóval. Te is, Tomi?

Én is.

Na jó, kis pecsenyészírral, épp csak, hogy... Tudom, azt remélik, estére velük lesznek. Zsuzsinak hívják a kisebbet, Marikának a nagyobbat. A feleségem is Mária.

A gyerekekre való tekintettel fogják kieresztelni?, kérdezi a katona, aki fenyőfát árult a Széll Kálmán-téren. Mert akkor én mibe reménykedjek?

Igaza van, mondja a postás. Ha nincs gyereke, édesanyja, édesapja akkor is van, aki aggódik maga miatt. Meg a testvérei, vannak, ugye?

Egy húgom.

De ahogy belegondolok, mindenki megérdemel egy kis kíméletet, mondja a postás. Karácsonykor legalább.

Aztán később a katonának eszébe jut, és hozzáteszi, hogy ami bűne volt, azért már sokszorosan megbűnhődött érzése szerint. Szétszórták az egységét, bejött a városba, nem jelentkezett azonnal szolgálatra... Eszébe se volt végképp kibújni a szolgálat alól,

kivetkőzni a katonaruhából. Ehhez képest hány napja verik, tíz? vagy annál is több! Maga meg mondott egy viccet, és azért. Miközben rendes keresztény magyar emberek vagyunk.

Ólom azt kérdezi: mert ugyebár aki nem keresztény, azt benntarthatják, tovább verhetik, akármeddig? Tamás helyesel neki. Arra ezek a derék emberek nem gondolnak. De az is igaz, hogy ők nem tartanak minket zsidónak. Legalábbis nem olyan nagyon. Viszont, ha már így alakult, úgy vennék jogosnak, hogy először ők szabaduljanak, a keresztények.

Először a keresztény, magyar gyerekesek, azután a keresztény, magyar gyerektelenek, a sor végén pedig a gyerektelen zsidók.

Telnek az órák, nem visznek ki senkit, és nem tesznek be új foglyot közéjük. Járthatják gondolataikat a szabaduláson. Vannak, akik még a társak szabadulásán is gondolkodnak. A postás úgy kombinál, hogy az előző éjjeli turnust a Dunapartra vitték, benne a vasgyáros szeretőjével. Neki, a postásnak személyesen semmi baja nem volt azzal a nőcskével, de a lelke mélyén örül, hogy Terikét nem tették be abba a turnusba, itt hagyták köztük. Mégiscsak ő a törvényes feleség, egy ártatlan hároméves kislány édesanyja. A család az első, legalábbis ő, a postás azt mondja. Bár láthatnám, mondja Teréz. Egész teherautóra való emberrel együtt hozták be őket a vasgyárból. Egy-kettő keresztény volt, tudták magukat tisztázni, azokat idővel elengedték. A legtöbbet megölték. Lehet, hogy maga a vasgyáros életben van még. Ez esetben nekik, kettejüknek megengednék, hogy tovább éljenek. Előbb-utóbb együtt lehetnek a kislányukkal.

Bár úgy lenne, mondja Teréz.

Dél felé egy nyilas nő szó nélkül bead nekik egy tálat kenyérszeletekkel. Köszönjük, nemzeti asszony, mondja a honvéd, és többen is utána mondják, köszönjük szépen.

A napok során volt részük a moslékhoz hasonló ételmaradékokban, amikhez képest a kenyér mindenképpen emberhez méltó tápláléknak számít. És ha nem is bőven, de jut belőle mindenkinek annyi, hogy rövid időre elverje az éhségüket. Oda lehet sorolni ezt is a kedvező jelek közé. Ki tudja, nem juttatnak-e nekik még valami ennél is ünnepibb ennivalót a nap folyamán, vagy nem vacsorázhat-e majd egyikük-másikuk odahaza...? És hogy nem számolták rosszul a napokat, arra biznyságot szolgáltatnak az épületet betöltő zajok. Kevesebb a kiabálás, sikolyok nem vegyülnek közéjük. A nevetések nem annyira harsányak, a szokottnál kevesebb bennük a gúny. Semmi kétség, ünnepre készül a nyilasház. Bútorokat tolnak, húznak, edényekkel csörömpölnék közeli és távoli helyiségekben, majd az első illatok is átszívárognak az ajtórésen. Zsír és hagyma, liszt és paprika. Füstölt hús. Majd édesebb illatok. Fahéj, szegfűszeg. Míg hozzájuk érnek, összekeverednek a különböző párák, nem lehet egyértelműen megmondani, milyen ételek készülnek a konyhán. Természetesen mindenkit befolyásol, hogy saját otthonában vagy a szülői házban mik voltak az ünnepi fogások. Van, aki biztosra veszi, hogy almát sütnék platin, szinte látja, de még ő is sejti, hogy amit lát, az egy korábbi tél, egy másik ház konyhája.

Érkeznek folyamatosan, egyesével és csoportokban. Nem terelik, nem hajszoják az embereket, ahogy rendszerint, most egymással foglalkoznak, és örömmel üdvözlük egymást. Amúgy ezek nagyrészt az ismert hangok, a nemzetes asszonyok, a nyilas testvérek és főtestvérek hangjai, csak az a haragvó tónus hiányzik belőlük, amihez a foglyok hozzászokhattak az utóbbi napokban.

A beszéd halkul, majdnem csend lesz. Fürdőszobában, ahogy szinte mindenki szimatolt, most a neszekre irányul a figyelem. Zene szüremlik be, szokatlan módon az is: az benne a furcsa, hogy nem rádióból vagy lemezjátszóból jön. Elevenebb és színebb a hangzás. Húros hangszerek könnyed, játékos együttese. Simogató és pezsdító.

Rövid darabok jönnek egymás után, melyek között tapsol a publikum.

Ezek a tenyerek, amik most egymást csapkodják, amúgy emberek arcát csapkodják nagy buzgalommal, jegyzi meg Ólom.

Nahát, hogy a kolléga úr mikre nem emlékszik, feleli Tamás detektív.

Az egyik számban, ami amúgy nagyon ismerős valahonnan, rádióból vagy hanglemezről, hegedű jajong.

Na most legalább a hegedű sír, nem az emberek, mondja Tamás detektív. Üdítő változatosság.

Ez de szép, sóhajt egy öregúr, ez a darab. Nyelvemen van a zeneszerző neve... csak kimondani nem tudom.

Schubert, mondja Klára.

Persze, mondja az öregúr. Ha agyonütöttek volna, se jutott volna az eszembe.

Kedves uram, mondja a postás, a legjobb helyen tetszik ezt mondani.

Valaki kuncog a viccen.

A mű elhangzása után jókora szünettel kezdenek tapsolni, de annál hevesebben és kitartóbban. Majd újabb számok következnek, megszólal a zongora. Látták már, akik bekerültek a nagy terembe. Minden előadót ünnepelnek, igaz, egyre lanyhábban. Mint ha az étkezésre készülnének, azt várnák már igazán. A program összeállítója tisztában volt vele, meddig csigázhatja a közönséget: egy énekszámval, aminek utolsó ütemei szépen megágyaznak a tapsnak, véget ér a műsor. Zsibongás, széktologatás, edénycsörgés veszi át a muzika helyét. Elkövetkezik az ünnepi étkezés, ami a fürdőszoba felől hallva és elképzelve hamar hatalmassá tágul. Sokaság eszik és iszik dúsan terített asztaloknál. Kifogyhatatlan ételek és italok, egészséges étvágyú vendégsereg, jókedv, mindez úgy tűnik, örökké tarthat. A feszült figyelem olykor ismerős hangokat észlel. Kísérők, vallatók kurjantása, nevetése szűrődik át hozzájuk, illetéktelenekhez.

Bennük, akik csak kenyeret ettek, és azt is rég, felkorbácsolják az éhséget ezek a hangok. Némi enyhülést jelent, hogy dalra fakad a gyülekezet. Indulókat előbb, aztán slágeret énekelnek, magyarnótákat és sváb dalokat. A duhaj hangok jó ideig elfedik a háborús zajokat, pedig lőnek, nem messze, és autók, teherkocsik motorhangját, aztán jövésmenést, kiáltásokat. Egy nóta közepén szakad meg az ünneplés. Hogy annál jobban lehessen hallani az ágyúzást, a kézifegyvereket kintről, a ház folyosóiról és szobáiból a bakancsdübürgést meg a szaggatott beszédet.

Hangszereket nem hallani. Már gyerekeket sem, csak férfihangokat.

Kiáltást, és aztán lövéseket közlő.

Kiáltozást megint, újabb lövéseket, aztán semmit. Aztán közeledő lépéseket, ki nyílik az ajtó.

Na kérem szépen, te és te. Fölálltok és jöttök.

Bokor az, Bokor Dénes, télikabátban, valami fegyverrel az egyik kezében, a másikban elemlámpával. Azzal mutatja, hogy az öregúr és egy idős nő kell, hogy felálljon.

Mi lesz már, ne kéreseitek magatokat.

Kérem szépen.

Az elemlámpa az öregúr arcába világít.

Nincs beszéd.

Könyörgök, uram.

Az Istennek a szentséges faszát a redvás zsidó anyádba, gyere már.

Kimegy a két ember. Fegyver csövével teszik őket irányba. Ketten itt maradtok, utasít Bokor, vigyáztok ezekre. A többi utánam a kertbe.

Tamás Ólom Pált szorítja, Klára Tamást. Minden fogoly összehúzódik. Azok, akik vigyáznak rájuk, nem lazálnak. Figyelik a mozdulataikat, de még inkább figyelik, ahogy félnek. Félnek, a talpuktól a fejük búbjáig félnek, az összes hajszáluk külön fél. Meghallják a lövéseket. Igen, tudták, ezekre a lövésekre vártak.

Lépések fel a lépcsőn, a folyosón. Bokor az ajtóban. A zsidónő és a kölyke következik.

Veled vagyok, mondja Ólom, örökre veled maradok.

Klára térdre veti magát Bokor előtt. Uram, de hát Szenteste van!

Mi közöd hozzá?

És Tamás csak kilenc éves!

Akkor pontosan kilenc évvel többet élt ezen az áldott magyar földön, mint szabad lett volna. Ezt a Bokor mögött állók egyike mondja. Jó nagyot nevetnek rajta a folyosón.

Klára szája elnyílik. Valamit mondana, de nincs olyan szó. Sikítás se jön. Felrántják a hajánál fogva, kilövik. Tamás négykézláb utána. Klára elesik. Dobruzsik már ott van, belerúg. Tamás átfogja Klárát. Kiengedi a kezéből Ólom Pált, essen a földre.

Mi lesz most, kiáltja Ólom.

Innentől te viszed tovább az ügyet. Tamás ezt mozdulatlan szájjal mondja. Segít felállni Klárának. Onnantól egymást öelve mennek.

Ólom a padlón fekszik, onnan látja, hogy mennek a kerti lépcső felé. A végén már kitarajkák őket a nyilas háta. A kerti kapu nyílását, csukását hallja. Aztán semmit, aztán Klára kiáltását. Ne. Lövések géppisztolyból. Tátátá, tátátá. Lentről, a kert felől csend, a fürdőszobából jajgatás. Kinyitják a kerti ajtót, jön Bokor és még valaki a következő turnusért. Cikázik az elemlámpa fénye. Igen, kint már alig van fény, azért kell a lámpa. Decemberben korán sötétedik. Ilyenkor legrövidebb a nappal.

Ólom a fal mellett hever.

Jön Rédlí a másik irányból, az irodák felől. Ő észre veszi.

Ólom ismeri Rédlit, még a Bajvívó-utcából.

Szép jó estét Rédlí József, boldog karácsonyt!

Rédlí lehajol érte. Felveszi.

Na igen, hát megismeri. Jó estét, ólomkatona.

Ne szarozzunk, mondja az egyik börtönőr, miért ne maradhatna nála. Csak egy vacak ólomkatoná.

A másik el akarta venni az ólomkatonát Rédlí Józseftől a kivégzése előtt. De jól van, ráhagyja a társára. Rédlit egy órán belül kiviszik a cellából, és madzag! Végrehajtják rajta az ítéletet.

Azt a gyereket, a Tamás nevűt végül mégse kísérhette el az ólomkatonája. Már nem volt a kezében, amikor az anyjával együtt az árokhoz vezették és lelőtték. Negyvennégy december huszonnegyedikén, karácsonyeste. Kilenc éves volt. Rédlí nem lőtt rájuk. Nem volt kedve. Igaz, nem is mentette meg őket. Talán, ha szépen kéri a vezetőket, életben hagyják mind a kettejüket. Mégiscsak az ismerősei. Figyelmükbe ajánlhatta volna a tényt, hogy Klára „árja-párja”, és hogy Tamás édesapja többszörösen kitüntetett magasrangú huszártiszt. Így utólag nyilvánvaló, hogy megérte volna, befektetésnek jó lett volna: az ostrom után tanúskodhattak volna mellette.

A húgáék házában laktak, és jóban voltak velük. Annak ellenére, hogy Tamás anyja zsidó volt, a húgáék pedig árják. Olyannyira árják, hogy még a nevük is színtiszta német. És nem a bűnös város szülöttei, hanem egészséges vidéki származékok.

Klára, Klárának hívták a Tamás anyját. Rédlí többször találkozott vele, amikor a húgáéknál volt látogatóban. Egy emelettel a húgáék alatt laktak Tamásék. Volt, hogy a liftben álltak egymás mellett. Karcsú, magas, feketehajú fiatal nő volt Klára, de azért Rédlí egy fél fejjel fölé magasodott. Pezsdítő találkozás: a nagy szőke fiú és a csinos kis zsidónő. Jó tíz évvel idősebb, de még friss a húsa, a bőre. Az ilyen fiatalasszonyok szoktak rákivánni az éppen csak fölserdült, izmos fiúkra. Főleg, ha szőkék. Az se baj, ha tenyészik néhány pattanás a bőrükön.

Rédlí József nem félt tőle, nyugodtan nézett a szemébe. Akkor még. Érezni lehetett a parfümjé fanyarságát a szűk térben, azután is, hogy kiszállt a fülkéből.

Kimennek a fegyőrök. Van még tíz perc, negyedóra, amíg a pap bejön. Addig kiteheti maga elé az asztalra az ólomkatonát, beszélgethet vele. Vele van múlt év december huszonnegyediké óta.

Tíz nappal azelőtt a vezetők kiküldték a húgáék házába, az írásos paranccsal, hogy nézze át Kláráék holmiját, és szállítsa be mindazt, ami érték belőle. Először a lakásba hatolt be. Ott látta az asztalon a sütés előkészületeit, a szétterített lisztet, ami olyan volt, akár a hómező, és a szélén az ólomkatonák regimentjeit.

Nekem nem volt ólomkatonám, mondja Rédlí, szinte semmi játékom nem volt, mint annak a félzsidó gyereknek, a Tamásnak. A vezetők feltételezték, hogy a lakásukban halmokban áll arany, ezüst, ékszerek és pénz, és a pince is tele kincsekkel.

De nem találtál semmit. Mindenhová benéztél, minden szekrényt föltúrtál, az összes fiókot kiforgattad, és se aranyat, se ezüstöt, se semmiféle ékszert nem találtál. A csilár búráját lecsavaroztad!

Semmi értékelhetőt nem találtam. Pedig addigra már elég nagy szakmai tapasztalatra tettem szert, mit hova dugnak az emberek. Negyvennégy október tizenöt, a hatalomátvétel óta, szinte két teljes hónap! Hány lakás! A sógorom azt tanácsolta, hogy menjek le a pincébe. Tizenhét ládája van odalent a Klárának. Nézzem át alaposan. Hogy

még Klára apjának cőreszét is ott raktározzák, azt mondta. Mert az ő házuk új, a pin-céjük tökéletesen szigetelt, nem penészes, nem dohos.

Az apja híres művészettörténész, veti közbe az ólomkatona. A Szépművészeti Múzeum szakértője volt.

Világhírű, tudom. Egy zsidó! Zsidónak könnyű.

Az első háború végéig volt a Szépművészeti Múzeum szakértője. A háború után haragudtak a zsidókra, és akkor Klára apja leköszönt, családotól kiköltözött München-be. Ott tárt karokkal fogadták. Egész Európát bejárta, műkincseket vizsgált. Főleg, ha olasz reneszánsz bronzokról volt szó. Leonardo, Michelangelo, Benvenuto Cellini!

Azt hiszed, nem tudom, ki volt Leonardo da Vinci. Mert Kápolnásnyéken születtem, és a földet túrták a fölmenőim. Szegények voltunk, és az első háború után édesapám a vörös lázadók közé keveredett. Elfogták a csendőrök, és csúnyán megverték. Akkor jöttünk a Tizenkétkerbe.

Pont amikor Klaráék kiköltöztek Münchenbe. Klára a művészeti akadémián tanult festészetet, színházi díszlet- és jelmeztervezést.

Nem azért mondom, de én is rendkívüli kezűgyességgel születtem! Nézd az ujjaimat! Azt mondták, műszeresujjaim vannak. És tényleg műszerész lettem, állítólag nagyon jó.

Nem kellett volna nyilasnak állnod.

Nem is akartam én nyilasnak állni. Tanulni akartam csak. Édesapám iratkozott be nyilasnak. Engem kapacitált, mondta, hogy van ificsoport, kirándulni járnak, énekeket tanulnak, táncolnak, zenekar is van. Mondhatta, nem mentem! Nekem fontosabb volt a szakma, a tanulás. Tudtuk, hogy ami itt Budán van, a MOM-ban és köröskörül a többi üzemben, az világszínvonal. A finommechanika csúcsa! Biztos pálya. Aztán harminchétben egy kormányellenes tüntetésen a budapesti rendőrség kegyetlenül lecsapott a tüntetőkre, édesapám megsebesült, és hiába az orvosi segítség, meghalt a kórházban. Én nem voltam ott, nem mentem ki a tüntetésre. Ha ott vagyok, lehet, hogy engem sújt le a rendőri erőszak. Apám halála után édesanyám iratkozott be a pártba. Nagyobb nyilaskeresztes lett, mint édesapám volt. Körzetvezetői megbízatást vállalt. Egy ilyen funkció nem kevés időt követelt, valamint figyelmet és kitartást. Cserébe a körzetben élő nyilas családok ismeretségét, tiszteletét lehetett általa elnyerni. Büszkék lehettünk rá, gyerekek. Aztán jött a háború, a bátyámat kivitték a keleti frontra, elesett a harcmezőn. Ennyi áldozat sem volt elég, közeledett a bolszevista horda, áttörte az ezeréves határt. Engem is vittek volna katonának, és akkor mondta édesanyám, hogy álljak inkább nyilas pártszolgálatosnak. Két legyet üthetek egy csapásra: a nemzetet is szolgálom, és maradhatok Budán, az ő közelében. Mert a pártnak hatalmában áll, hogy mentesítést szerezzen. Hallgattam a szavára. A vezetők örültek nekem, megbíztak bennem. És én mindent megtettem, hogy méltó legyek a bizalmukra. Heteken belül rajparancsnok lettem. megszolgáltam a bizalmat. Az elrejtett kincsek specialistája lettem. Eredményes nyomozásokat folytattam, egyiket a másik után.

Kiverted az emberekből a titkaikat.

Muszáj volt.

A szart is kiverted belőlük.

Vele jár. Negyvenöt januárjában komoly katonai rangot kaptam: hadnagy lettem. Gratulálok.

Köszönöm. Már gratuláltál negyvenöt januárban, amikor megkaptam a rangjelzést. Csak az volt a baj, hogy tudtam, te igazából nem örülsz neki. Tamás akkor három hete halott volt már, és Klára is. Hogy örülhettél volna? Tudtam, hogy Klára férje a császári és királyi hadsereg alezredese volt. Ha néhány évvel korábban el nem viszi a rák, a közelébe se mentünk volna. Ha mégis a közelébe megyünk, miszlikbe aprít. Ott volt a kardja, láttam a lakásban.

Ő vásárolta az ólomkatona-ármádiát Tamásnak. Mikor már érezte, hogy nagybeteg. Tamás még túl kicsi volt hozzá, de az alezredes azt akarta, hogy maradjon utána egy játék, ami majd órá emlékezteti a kisfiát.

És most órá emlékszem én is, halálom óráján. Császári és királyi huszáralezredes! Végigharcolta az első háborút! És aztán, amikor Klára hazajött Münchenből, mint frissdiplomás festő, díszlet- és jelmeztervező, az alezredes úr gyorsan csinált neki egy gyereket, egy félzsídó korcsot. És elvette feleségül. Egy igazi katona, egy huszár, egy hős! Pont az a kis művésznő kellett neki. Mondják, hogy „fifikás zsidónő”, de hogy lehet egy nő ennyire fifikás? Én ezt nem értem. És már sosem fogom megérteni. Lenn a pincéjükben felnyitom az első ládát, azt remélem, kincseket találok. És mi van benne? Mappákban díszlettervek, jelmeztervek. Színházi makettek! Babaházra hasonlítanak. Láttam babaházakat zsidó kislányok elhagyott szobáiban. Tudod, mi volt az első, amit megláttam? Téged érdekelhet, ólomkatona! A *János vitéz* díszletei. Münchener előadás, Klára tervezett hozzá jelmezeket és díszleteket.

Tudom. Mindent tudok. Klára elmesélte Tamásnak. És minket, katonákat fölso-rokozottattak, miközben mesélt. Az egész *János vitézt* elmondta nekünk, elénekelte és eltáncolta. A *János vitéz* egy daljáték, amit a legnagyobb magyar költő, Petőfi Sándor műve alapján írtak. Mese egy szegény fiúról, akiből lovaskatona lesz. Ezerkilencszáz-harminckettőben készültek a tervek. Klára a kor egyik legfelkészültebb fiatal magyar rendezőjével, Németh Antallal dolgozott együtt. Németh Antal egy ideig szintén tanult Münchenben, azonkívül Budapesten, Berlinben, Bécsben, Kölnben és Párizsban járt egyetemre. Nem sokkal a müncheni közös munka után a budapesti Nemzeti Színház igazgatója lett. Ami a *János vitézt* illeti, a Müncheneri Opera három magyar tagja, Lotte Medak, Falus Edit és Leopold András működött benne közre Jancsi, Juliska és Bagó szerepében. Nemcsak az Operának, a városban működő prózai színházaknak is voltak az idő tájt magyar származású tagjai, így például Richard Révy és Elma v. Bulla, akit odahaza később Bulla Elmaként ismert és szeretett meg a közönség, valamint Peéry Piri, aki viszont a nagyreményű rendező, Németh Antal hitvese lett. A zenekart Professor Alexander László vezényelte. Mielőtt színházzal kezdett foglalkozni, Révy Richárd Bécsben tanult filozófiát és filológiát. Színészként már az első világháború kitörése előtt sikereket aratott Münchenben és Karlsbadban. Később Zürichben rendezőként és színészpédagógusként is dolgozott, ott fedezte fel és indította el a pályán a későbbi filmsztárt, Lotte Lenyát. Mindeközben maga is szerepelt filmekben. Egy évvel később, Hitler hatalomra jutása után Klára családja Magyarországra költözött. Révy Richárd Svájcba tette át a székhelyét, ahonnan harmincnyolcban továbbment Amerikába. Amerika nem akarta beengedni a menekülő zsidókat, de lám, aki nagyon akart, kijuthatott az Egyesült Államokba... Talán Klára édesapjának sem kellett volna kizárnia ezt a lehetőséget! Másrészt viszont tagadha-

atlan, hogy Révy Richárd hiába vette fel a Richard Ryen művésznevet, jelentős színházi vagy filmszerepet nem kapott. Őrá, aki a náci miatt kényszerült elhagyni Európát, alapvetően náci szerepeket osztottak. Klára apjából mi lehetett volna, ha bejut az Egyesült Államokba? Ócskás? Vagy ügynök? Richard Ryen elég jó színész volt hozzá, hogy német szörnyalakok bőrébe bújjon, olyan kollégái oldalán, mint Conrad Veidt és Szőke Szakáll. Alexander Lászlónak szintén sikerült kijutnia Amerikába. Zongorista volt, karmester és filmzeneszerző, az utóbbi mesterséget tanította is. Úttörő kísérleteket folytatott a zenéhez kapcsolódó fényjátékok terén, ami nem akadályozta meg benne, hogy harminckettőben Münchenben élvezetesen eldirigálja a *János vitézt*. Elma v. Bulla akkor még húszéves sem volt, de már ismert művész Ausztriában és Németországban. Gyerekkorától táncolt, és kimagasló tehetségnek tartották. Így figyelt fel rá Max Reinhardt. Ő aztán meglátta benne a prózai színészi képességet is. Bécsi és berlini produkciók sorában dolgoztak együtt, nagyjából éppen harmincháromig. Reinhardt zsidó származású volt, a nemzetiszocialista hatalomátvétel után kiszorult Németországból. Néhány évig még dolgozhatott Bécsben. Igazán ismert művész lévén még Nagy-Britanniába is beengedték, azután az Egyesült Államokba, és filmet rendezhetett. Mit gondolsz erről, te, szegény halálraitélt szőke fiú, te, Rédlí hadnagy? Kinn a börtönudvaron most nyomnak a bitóhoz egy másik nyilast. Most vetik át a nyakán a kötelet.

Tamást és Klárát este vitték ki a házból. De a lámpafényben látták, ahogy a testvérek rájuk fogják a puskáikat. A csupasz hasukra céloztak vagy a mellükre, a szemük közé. Egymás felé fordultak, látták egymást, ahogy rázkódnak a hidegtől vagy a félelemtől. Nekem könnyebb lesz. Minden erőmmel kívánom, hogy az édesanyám ne legyen ott, és ne halljam a kiáltását. Azt mindenképpen hallanom kell, ahogy az udvaron és az emeleti ablakokban tolongó zsidók szidnak és gyaláznak engem. Még ide is behallatszík, ahogy a hóhért biztatják: lassan, lassan! Ha semmit se látok, hallanom akkor is kell. És ha előtte kóccal betömöm a fülem, és semmit se hallok, akkor is hallanom kell a belső hangokat. Azt remélem, nem hallok majd a negyvennégy karácsonyeste kivégzett emberek rimánkodását. Ahogy Klára üvölti: „csak a gyereket ne!” Hogy sajnálom-e őket? Hogy tiszteltem-e Tamást? A Klára családját? Megmondom, mi van: irigylem őket. Miért járhattak mindig a napos oldalon?! Miért tudtak ugyanolyan magabiztosan flangálni Budapest és München, Bécs és Prága, Berlin és Párizs utcáin, Olaszország legkisebb falujának templomától a római Szent Péter Bazilikáig? Csupa olyan hely, amit egy hozzám hasonló fiatalember maximum a moziban láthat, ha telik a belépti díjra. Mindeközben még azt is tudom, te bátor ólomkatona, amit még te sem tudhatsz. Hogy van egy telek nálunk, a tizenkettedik kerületben, a Városmajor-utcában, ami egész a Maros-utcáig lenyúlik, és arra a telekre emeletes bérházat épített Magyar Nemzeti Bank egyik felügyelője, nem más, mint Klára nagybátyja, aki nem a művészetre, hanem a pénzügyekre szakosodva lett módfelett sikeres. Szerinted nem furcsa, hogy jönnek ezek a pereputtyok, ószeresként járnak az utakat, állatbőröket és libatollat vásárolnak fel és adnak el mérsékelt haszonnal, aztán hipp-hopp, egy-két nemzedék alatt a Nemzeti Bank, a Szépművészeti Múzeum, a nemze-

ti intézmények csúcsára tornásszák föl magukat?! Miközben mi napszámosként gürüzünk pont úgy, mint a nagyszüleink! Na jó, aki igyekszik, mint én, abból esetleg lehet műszerész. És legyen annyival boldog, fogja be a száját. Abban a városmajorutcai házban több tizenkettedik kerületi nyilas testvér lakik fő- vagy albérlőként, ami azt jelenti, hogy zsidóknak fizetnek a lakhatásért, zsidót gazdagítanak már azáltal, hogy meghúzzák magukat valahol a magyar föld felszínén. Ott lakik Argalás Gyula testvér, a Margitszigeti Ásványvízüzem alkalmazásában álló koczikísérő, Bekker Kamill testvér, nyugállományú honvéd szakaszvezető, Báró Diószeghy Györgyné testvérnő, a Magyar Királyi Hadilevéltár tisztviselőnője, Fábíán Lajos műszaki tisztviselő testvér, Huszár Lajos gépkocsiszerelő testvér, Kéri Gerzson testvér, az Országos Magyar Tejszövetkezeti Központ gépkocsivezetője, Markolt Vilmos testvér, asztalos, Tátrai Dezső testvér, pártszolgálatos, és jó cimborája, Szabó testvér. Közben azt is tudni kell, hogy ennek a háztulajdonosnak a felesége egész életében politizált. Az első háború alatt a háború ellen agitált, úgy hívta magát, hogy „pacifista”, azután, hogy véget ért a háború, „feminista” lett, ahogy ő mondta, a nők jogaiért küzdött. Hát ami az édesanyámat vagy akár a húgomat illeti, ők biztos nem kértek belőle, hogy az ő jogaikért küzdjön bárki, főleg nem a bankár-neje zsidónő, és végképp nem úgy, hogy egyúttal a társadalom rendje ellen küzdjön. Ezek után nem csoda, hogy névvel és laccímmel rákerült a legveszélyesebb magyar emberek listájára, ami negyvennégy március tizenkilencedikén le lett téve a bevonuló birodalmi németek kezébe, aminek alapján órákon belül egytől egyig be lettek gyűjtve ezek a kártékony elemek. Szépen elvitte a Gestapo a feminista háziúrnőt is, azóta nem hallott róla senki. A német hatóságok gondoskodtak róla, hogy többet ne árthasson. Hogy tisztelem-e Klára családjának képességeit? Ezt akarod hallani? Igen, tisztelem, de ez a tisztelet nem különbözik attól, amit a farkasok és a medvék iránt tanúsítok. Ezek a fenevadak bámulatosan sok kárt tudnak tenni, lenyűgözően erősek és ügyesek, épp ezért az ember mindent meg kell, hogy tegyen a kiirtásukért. Jó, tudom, most történetesen rajtam a sor, hogy kiirtsanak. De él a húgom, és két hónappal az ostrom után megszületett a kislánya. Senki nem mer kezdet emelni rájuk, senki nem kérdezi a húgomtól, hogy netán nem ő hívta-e rá a nyilasokat Kláráékra. Mert meghalt a bátyám a fronton, és most meghalok én. Mérték is van a világon! Egy egész családot mégsem irthatnak ki még a bosszúálló zsidók sem. Téged pedig most ezennel a tenyerembe veszek, és szorítlak tiszta erőből. Mert nekem nem volt ólomkatonám. Velem leszel, érezni fogod az utolsó szívverésemet. Fölveszed a testem melegét, aztán velem együtt hűlsz majd ki. Velem kerülsz a földbe. Mindörökre. ■ ■ ■

A szerző ezúton is köszöni, hogy az Erzsébetvárosi Irodalmi Ösztöndíjprogram támogatásával dolgozhatott regényén.

Zoltán Gábor Budapesten született 1960-ban. Kötetei: *Vásárlók könyve* (novellák, 1997, JAK–Kijárat), *Érnyek könyve* (novellák, 1999, Magvető), *Szőlőt venni* (regény, 2001, Magvető), *Fekete bársony* (regény, 2008, Jelenkor), *Orgia* (regény, 2016, Kalligram), *Szomszéd* (esszéregény, 2018, Kalligram), *Szép versek 1944. Abszurd antológia* (2020, Kalligram), *Levegőt venni* (novellák, 2022, Kalligram). Az *Ólomszív az Orgia ikerregénye* áprilisban jelenik meg a Kalligramnál.

Gesztenyehullás

Felszáll a biciklire, a házakat nézi. Megdőlt kémény, kopott vakolat, behúzott függönyök. A házak mögött az erdő, tompa koppanások, pár napja kezdődött a gesztenyehullás. Meghúzza a sálját, a mellkasát dörzsöli. Könnyen megfázik, elég egy langyos tusolás vagy egy átázott bakancs, most is otthon ülne, kávé, Youtube, Tom és Jerry, mint minden reggel. De Tamásbá hatkor felhívta. Meghalt az asszony. Azonnal szólt a hadnagynak, hozzátette, ez az utolsó napja, de mivel Trautmann nászúton van, a hadnagy rábízta az ügyet. Rutinból megoldod! Leszáll a bicikliről, besiet a kapun. Trautmann sosincs itt, amikor kéne. Múlt héten rokonoknál, pár hónapja disznóvágáson volt, de hiába panaszkodik róla a hadnagynak. A polgármester rokona.

A falnak támasztja a biciklit, kopog. Bentről csoszogás. Mit akar? Bodor egyhelyben lépeget. Én vagyok az Tamásbá! Nyílik az ajtó, megjelenik Tamásbá hunyorgó, rán-cos arca. Int, megfordul, bemegy a konyhába. Bodor követi. A pulton mosatlan edények, a kamrából ecetszag érződik. Tamásbá leül, Nemzeti Sportot olvas. Bodor leve-szi a kesztyűjét, jólesik neki a fűtött szoba. Hol van? Tamásbá nem néz rá. Maga sze-rint? Bodor bemegy a hálószobába, az ágyon Tamásbá felesége, a falu virágárusa. Sze-me csukva, keze a hasán. Leül mellé, megfogja a csuklót, nincs pulzus. Mély levegőt vesz, kiroppantja a hátát. Mostanában sokat fáj a háta. Megkérdezte Szikszayt, az or-vost, de az csak legyintett. Pihenés, sok víz, Algopyrin. Félrehúzza a takarót, megáll a keze a mozdulatban. A virágáros mellkasán szúrt seb és alvadt vér. Bodor az ablak felé fordul, résnyre nyitva. A távolban meglátja a templomtornyot, az erdő felől köd ereszkedik a falura.

Visszamegy a konyhába, telefonján megnyitja a jegyzeteket. Mi történt? Tamásbá lapoz. Este megint a kocsmába ment, gondolom a gyógyszerre ivott, régóta nem volt jó a szíve. Majd maga megmondja. Bodor a fejét csóválja. Leszúrták. Tamásbá lerakja az újságot. Ne viccelődjön! Bodor széttárja a karját. Nézze meg maga is. Tamásbá pár pillanatig maga elé mered, Bodor közelebb lép. Maga hol volt? Tamásbá újra az újságra néz. A szomszédfaluban, a rokonaimat látogattam meg, reggelre értem haza. Bodor leírja, szomszédfalú. Felesége gyakran eljárt esténként? Tamásbá fintorog, fel-áll. Mire céloz? Bodor nem válaszol, Tamásbá az ajtó felé mutat. Menjen innen! Majd

az orvossal megbeszélem a dolgokat! Bodor állja Tamásbá tekintetét. Talán megbilincselhetné, talán bevihetné az őrre. Pár pillanat csend, aztán legyint, kimegy a kertbe.

Rágyújt, az erdőt nézi. Nem emlékszik, miért lett rendőr. Érettségi után a városba költözött színjátszást tanulni, de csak pár kurzust végzett el, összesen két előadásban szerepelt, mint statiszta. Meghallja Szikszay biciklijét, az orvos görnyedt háttal teker be az udvarra. Kezet fognak. Nézte a fradi meccset? Bodor a fejét rázza. Háromnullról hozták vissza a bitangok! Vesztettem ötezetret! Bodor nem válaszol, Szikszay megigazítja a szemüvegét. Hétvégén jön horgászni? Bodor elnyomja a cigit. Megölték a virágárust. Szikszay a ház felé fordul. Tamásbá? Bodor megvonja a vállát. Nincs kizárva. Szikszay a fejét csóválja. Majd beszéllek veled! Bodor bólint, megvárja, amíg bemegy a házba, aztán felszáll a biciklire.

Elhajt az iskola mellett, Piroska leveleket gyűjt a diákokkal. Észreveszi, int, Bodor viszonzozza. Ő is idejárt, Piroska apja volt az osztályfőnöke. Szeretett itt tanulni, a dolgozatok nem voltak nehezek, a nagyszünetben az erdőbe jártak fogócskázni. Azt akarta, hogy a fia is idejárjon, de a felesége magával vitte a költözésnél. Minden hónapban ráír Messengeren, fia a városban él, egy mérnök cégnél dolgozik. Bodor megáll a Cablanca söröző előtt.

A kocsmáros a pultot törölgeti, a sarokban szól a rádió, az asztalnál festékes ruhájú férfiak kártyáznak. Bodor a pulthoz lép, a kocsmáros vodkát tölt, elé rakja. Mi járatban? Bodor lehúzza a vodkát, melegség járja át. Megölték a virágárust. A kocsmáros a fejét csóválja. Tamásbá sohasem volt egy nyugodt ember. Legutóbb is mondtam neki, nem kéne annyit ütni azt a szegény asszonyt. Bodor újabb kört kér, lehúzza azt is, megdörzsöli a mellkasát, kezd felmelegedni. Nem hiszem, hogy ő volt. A kocsmáros megvonja a vállát. Maga a rendőr. De nekem elég egyértelmű. Bodor pár pillanatra a pult mögötti üvegeket nézi, aztán felsóhajt. Itt volt tegnap? A kocsmáros a sarokba néz, felkiált. Tokodi! Itt volt tegnap a virágárus? Unott arcú öreg fordul a pult felé, közben kártyát húz a pakliból. Azt hiszem. Bodor az asztalhoz lép, póker, Tokodinak alig maradt pénze. Kivel volt itt? Látott rajta valami szokatlant? Tokodi paszszol, bedobja a lapjait. Mi vagyok én, az apja? Inkább jöjjön, szálljon be! Elkéne egy kis kölcsön. Bodor a fejét rázza, mire a többiek is bátorítani kezdik, valaki széket tol alá. A következő körben neki is osztanak.

Int a távozó iskolaigazgatónak, belép a kapun. Az aula csendes, huzatot érez. Felmegy a lépcsőn, a tablóképeket nézi, nem emlékszik az övék hova került. Kopog a tanári ajtaján, Piroska nyit ajtót. Késtél. Bodor leül az asztalhoz, az ellenőrzőfüzeteket lapozgatja, Piroska a szekrényből kosarat vesz elő, megteríti, alma, szendvics, málnaszörp. Piroska felsóhajt. Hallottam, mi történt. A Facebook csoportban azt írta a kocsmáros, hogy Tamásbá ölte meg, mindenki helyeselt, a fodrász rá is írt Messengeren, de Tamásbá nem válaszolt. Bodor kezébe veszi a szendvicset, de nem harap bele. Nem ő volt. Ismerem, fafejű, de nem gyilkos. Piroska leül Bodor mellé. Akkor ki? Bodor nézi Piroskát, a ráncokat a homlokán, az ősz haját. Ugyanígy nézte az arcát negyven éve is, amikor főci órától kiszöktek a mosdóba gyakorolni a csókolózást. Piroska férje fél éve halt meg, Bodor egyik este átment hozzá, ültek egymással szemben, hajnalig beszélgettek. Azóta jár hozzá, egyszer egymás kezét is megfogták. Feláll, az ablakhoz lép. Focipálya, homokozó, erősödik a köd. Piroska odalép mellé. Ma elaludtam miközben a dogát írták, egyikük lefotózott, megmutatta az igazgatónak. Mostanában állan-

dóan álmos vagyok. Bodor végigsimítja Piroska hátát, aztán visszahúzza a kezét. Némán merednek ki az ablakon, a köd ellepi a templomtornyot.

A fának támasztja a biciklit, az avart nézi. Amikor a városban dolgozott, hallott történeteket egy gyilkosról, aki az erdőben húzta meg magát, minden hétvégén leszökött a faluba, szedte az áldozatait. De lehet, csak legenda, a szülei is meséltek ilyet, hogy elijesszék az esti csatangolástól. Lehajol, felvesz egy gesztenyét a földről. Évek óta gyűjti, otthon egy cipősdobozban tárolja. Hogy mihez kezd vele, még nem tudja. Pataki a szomszédból azt mondta, építsen gyerekjátékokat belőle. Pataki húsz éve nyugdíjas, egész nap a garázsban barkácsol, a házában minden bútort ő épített. Zsebre rakja a gesztenyét, hazaindul.

Belép a kapun, kicsiket lép, a ködben nehezen találja meg a fészker ajtaját. Betolja a biciklit, a vasakat nézi az asztal alatt, a fűrészt a falon. Leveszi a polcról a szerszámosládát. Talán csinál egy sámlit, mindig zavarta, hogy nem tudja felrakni a lábát tévezés közben. Vagy egy kutyaólat, Doroginé kiírta Facebookra, megellett a Morzsi. De már későre jár. Leteszi a ládát, kilép a fészkerből.

A konyhába megy, leül az asztalhoz. A kamrából hideget érez, a falon kattog az óra. Felhívja a hadnagyot, már csak pár óráig rendőr. A hadnagy álmosan szól bele. Igen? Jelenteni szeretnék. Miről? Hát a gyilkosságról. A hadnagy hosszabb szünetet tart. Trau nem adta át? Tamásbá felhívta, mindent bevallott. A konyhakéssel szúrta le, azt mondta, könnyű volt téged átverni. Nem bánta meg a tettét, de már zavarja a csendes ház. Akkor már inkább a börtön. Bodor nem szól, a hadnagy gratulál a nyugdíjhoz, aztán elköszön. Bodor bólint, az asztalra mered.

Bemegy a nappaliba, leül a tévé elé, a csatornák között válogat. Nagyot tüszent, az egész teste belerázkódik.

Szipog, a mellkasát dörzsöli.

Nincs gól

Antalné a hóesésben sétál. Zsebre vágja a kezét, didereg. Otthon ülne, kávé és keresztretjtvény, színész nő, kilenc betű, mint minden este. De csörgött a telefon, a hadnagy hívta. Megőrült ez a kurva falu, valaki megölte a fodrászt! Felgyorsítja a lépteit, a csizmája orrát nézi. Napra pontosan két hónapja vált el a férjétől. A faluban mindenki tud róla, de még mindig Antalnének hívják. Kezdetben szólt érte, de már megszokta, múlthéten így mutatkozott be az új takarítónak az őrsön.

A radiátor nem melegít, az ablak résnyire nyitva. Az utcalámpák fénye elér az udvarig, nincsenek lábnyomok a hóban. Az ágy felé fordul, leül a fodrász mellé. A fodrász pletykás volt, hajvágás közben fejhangon beszélt, próbálta túlkiabálni a polcra szóló Retro rádiót. Megfogja a csuklót, nincs pulzus. Felsőhajt, kiroppantja a hátát. Társa, Bodor őrmester két hónapja vonult nyugdíjba, Antalnét másnap előléptették, a hadnagy újságírókat hívott, mosolyogva adott interjút, haladunk a korrallal. Azóta kétszer riasztották, a Pennys reklámtáblát rongáló negyedikesekhez és a részeg Trau bácsihoz. Félrehúzza a takarót, a mellkason szúrt seb és alvadt vér.

A férj a konyhában ül, komoran mered maga elé. Antalné előveszi a telefonját, megnyitja a jegyzeteket. Szép sorjában! A férfi felsóhajt. Fél óra jár, akkor már halott volt. Merre járt? A kocsmában. Kivel? Az orvossal és a kocsmárossal. Antalné körülnéz a konyhában, a pulton mosatlan edények, a sarokban matrac és takaró. Antalné a költözés óta nem vett bútorokat, csak egy matrac és tévé van a hálószobájában. A templom mellett talált kiadó szobát, a legutóbbi mise után férje a virágáruval sétált el az ablaka alatt. Mióta nem alszik együtt a feleségével? A férfi megigazítja a szemüvegét. Egy éve. Válni akart? A férfi gúnyosan mosolyog. A házasság, az ilyen. Antalné végigméri a férfit, bólint. Az ajtóhoz lép, felveszi az átázott sapkáját.

Az orvos a szőnyegen fekszik. Antalné megköszörüli a torkát, dobbant. Az orvos nyögdecselve megmozdul, hunyorog. Ki az? Antalné a székre segíti. Megölték a fodrászt. Az orvos a konyha felé mutat, Antalné kimegy, vizet tölt, az asztalon Biblia és kávéscsészék. A válás után próbált leszokni a kávéról, de csak pár napig bírta. Van, amikor ötöt is megiszik, lefekvéskor jut eszébe, nem evett semmit egész nap. Visszamegy a szobába, az orvos egyhúzásra megissza a vizet. Sosem kedveltem! A rendelésen folyton panaszkodott valamire, tipikus hipochonder. Antalné előveszi a telefonját. Mikor ért haza? Az orvos legyint. Majd Bodorral megbeszélem! A konyha felé mutat. Van aszpirinem. Antalné szóra nyitja a száját, de nem mond semmit. Kimegy a konyhába, a szekrény elé lép, nem nyitja ki. Nézi az üvegen tükröződő arcot.

A kocsmáros a bekapcsolt tévét előtt alszik. NB1, ismétlés, Paks-Kecskemét. Antalné a lila mezeket nézi. Férje minden hétvégén focit nézett, gyakran fogadott is, egyszer nyert húszezret, egyből vitte megjártszani. A kocsmáros felriad. Mit csinál maga itt? Antalné felsóhajt. Meghalt a fodrász. A kocsmáros a szőnyegre mered, Antalné a té-

vé melletti polchoz lép. Szokott fogadni? A kocsmáros a fejét csóválja. Csak a baj van azzal. A polcon virágos keret, zöld rét, két kislány. A kocsmáros elmosolyodik. A kisebbik lányomat felvették a városba pincérnőnek! Magának vannak gyerekei? Antalné a kislányok arcát nézi. Megfordul, leül a kocsmáros mellé. Kinek szurkol? A kocsmáros megvonja a vállát. Ez csak ismétlés, tudom a végeredményt. Nem lesz gól.

Leveszi a sapkáját, hagyja, hogy a hópelyhek a hajára essenek. Lehajol, a kezét a hóba dugja, rámarkol, a víz kifolyik az ujjai között. Kezét végighúzza az arcán, mély levegőt vesz. Lépteket hall, hirtelen kiegyenesedik. Valaki áll az utcalámpa alatt, fekete kabát és sapka. Antalné hunyorog, nem látja jól az arcát. Az alak megfordul, elfut. Antalné utánaszalad. Az alak befordul a következő utcán, az iskola melletti fészerbe veti magát, bevágja az ajtót. Antalné a térdére támaszkodik, megtörlí a homlokát. Jöjjen ki felemelt kézzel! Nem ismeri meg a saját hangját, szíve hevesen ver. Előveszi a fegyverét, kitarja az ajtót. A szeme lassan szokja a sötétséget, a fészker üres. Nézi a fűrészt a falon, a vasakat az asztal alatt.

A konyhában ül, a tányérban turkál. A falon kattog az óra, a kamrából ecetszag érződik. Előveszi a telefonját, felhívja a férjét. Három hete látta legutóbb, közös baráti találkozó, amikor elhaladtak egymás mellett, alig észrevehető biccentés. Kicsöng. Az órára néz, hajnali egy múlt. Feláll, a maradékot a kukába söpri, nem mossa el a tányért.

Lerúgja a csizmáját, leül a matracra. Zsebéből előveszi az igazolványát, nézi a kép melletti számsort, a születési dátumot. Talán a férj volt. De nem, hiszen ismeri, a disznóvágást sem bírja végignézi. Akkor a kocsmáros. Talán. Vagy valaki a városból. Idejött, megölte. De kinek fáj egy fodrász?

Pár pillanatig mered maga elé, aztán magára húzza a takarót, a fal felé fordul. Elnyomja az álmot. ■ ■ ■

■ **Ocsenás Péter Bence** (2001, Budapest) az ELTE BTK esztétika mesterszakos hallgatója, prózáírással és kulturális újságírással foglalkozik, tudósításai és kritikái a Prae oldalán jelennek meg, a FISZ tagja. Novelláit többek között a Tiszatáj, a Látó, a Helikon és a Székelyföld közölte.

hatalom

elmész. itt kezdődik el –

a garzonlakás ajtajából egy gangra jutsz, feketébe lépsz, nem gyújtasz villanyt, ahogy érkezél, úgy sötétben, stílusosan, de utánad szólnak, és a gyenge hangra udvariasan lassítasz, de meg nem állsz, talán csak úgy teszel, mint aki a könyörgést akarja kihallani, papucsverődés a csempéken, lassan ejtett csizma a lépcsőkön, a lány utolér, és miközben megfordulsz, magad elé képzeled pár perccel ezelőtti ondótól száradó mellét, a pirosas tapétát, a poros fényeket, a telefonhívást, egy csapatnyi lihegés átszűrődését a rezgő asztalon, a kúrást a rezgő asztalon, az izzadság elhűlését a rezgő asztalon, és a lány ekkor megszólal, már itt vagy, nem hallod a hangját, nem jutnak el a szavak, talán csak az önérzet és a bujaság nem fér meg egymás mellett, de a keresztényeknek még így sem hiszel, és azt sem tudod hogyan kerültél ide, mire jó a testek pozícióit változtatni, mire jó a tánc, ezt nem igazán érted, össze vagy zavarodva, és mint egy kamasz játszol a gondolattal, hogy nincs felelősséged, a tenyér mozgása önkényes, a szivacsos test vérrel való megtelése önkényes, a vonzalom önkényes, de a lépcsőházban tartott tuják, az évszakhoz illő ajtódíszek, a félig nyitott és félig zárt ablakok, amin a szél nem húzódik be és nem menekül el, kettő között áramlik, félúton az ablakot rázva kezével, ebben nincs önkény, ez rendszer, ez a fennálló rendszer működése, gondolod, és a lány sírását is rendszeresnek látod, nem hatódsz meg, talán még érdekel is, miért a félhuzatban, miért a rozsdabarna topja van rajta, miért a jobb szeme nagyobb, és nem jut el hozzád, nem érted egy szavát sem, nincs hozzá kötődésed, nem lepődsz meg akkor sem, amikor a lépcsőház lámpái automatikusan lekapcsolnak, és álltok a gang sötétjében, megint merevedni kezdesz, visszakíséred a lányt, a hatalmaddal tisztába kerülsz, nem vagy már kamasz, erre most jössz rá – a fiad öröksége lesz a hideg tenyér, amivel a rozsdabarna blúzhoz érsz, és ráz a hideg.

Szabolcsi Alexander (1999), a Nincs online folyóirat főszerkesztője, az ELTE BTK Kultúra- és irodalomtudomány képzés mesterszakos hallgatója.

Coming

out

Kilép a szekreterből egy levél.
Sokat küzdött, de végül engedett
a kis hagyaték rozsdáette zárja.

Leverte, és most örül, hogy szabad:
borítékvállán könnyen fordul át,
szalad, meg sem áll az előtetőig.

Megpillantja a beborult eget.
Innentől megfontoltan lépeget.

Töpreng útközben, már-már tépelődik:
ki lát majd benne mást, mint formulát,
ha megnyitják, és végleg felszakad?

Egy biztonságos postaláda várja.
Bebújik, már majdnem elégedett,
és rácsukódik a bádogfedél.

off

A sarkon megállít egy felirat.
Fejtegetem, amivel szemben állok,
és tarkómon a ragasztás elenged.

Lazul a cérna, az öltés elenged,
mint falvédőről rímes felirat,
mint ráhímzett hiszékenység, leválok.

Csupa kék folt vagyok, ez gyászt jelent.
Vigyázzba áll a tábla és jelent:
de furcsán visszhangzik a felirat,

ahogy mondják a körülöttem állók.
Álmomban saját koponyámon állok,
mint csizma talpán, a varrat elenged,

lecsúsom, letaszít a felirat,
visszhang nyel el, a torkom mélye lent,
jelent rólam, és megköt, és elenged.

Délibáb

Lakva ismerszik meg a senkiföldje:
évek teltek el, mire megtanultad,
hogy hiába tág a határ, alig kell
messzire nézni.

Ló, rekonstruált tulok, ürge, racka.
Biztos póznáról agítal a gólya,
lenn a párától leszedált vadaspark
kortyol a sárból.

Egri borral gargalizál a csárda,
házi pontycsipsz fogy, liba, krumpligombóc.
Cimbalomverőt ragad, és a számod
játssza a bácsi.

Rendezvényre mész a gyerekekkel, addig
sem zajol. Csikós viseletben ostort
csergető betyár, fagyí, irredenta
merch a bazárban.

Pásztorélet szelleme: virtuális
interaktív séta a múlt ködén át.
Benn a puszta plexiüveg, mögötted
szürke kibertér.

Csicsóka

A krumpli nem sikerült. Járatokra bukkansz
a szalma alatt, fennhangon szitkozódsz.
Ürge volt? Patkány? Bármilyen megehetted,
a gyökerek között annyi minden él.

Futókacsáink már gyűlnek az ágyáshoz
csigahús reményében. Nagy versengés van:
a szomszéd megnyesett szárnyú tyúkjai
visszacsapódnak a drótkerítésről.

Közös kötöttségek. Zöldeghéjat viszek
a halomra, kávézaccot, tetejébe
az esküvőről megmaradt rózsákat.
Milyen szép, ahogy mind együtt megrohad,

és a komposzton túl, ahogy hajolgatsz,
vágsz a paprikából, a petrezselyemből.
Nyújtózkodsz: eléred a kiirthatatlan
csicsóka legmagasabb leveleit.

Nagyobb vagy nálam, erősebb, szőrösebb vagy,
elég bátor ahhoz, hogy testedbe fogadj,
leszúrod az ásót, és kifordítasz
olyan férgeket, mint a többi férfi.

Jófogás

A kancsal cigány srác, jó százhatvan centi,
nála fél fejjel alacsonyabb, csinos barátnőjével
két végén megragadják leselejtezett ágyunkat,
küügyeskedik a folyosóra, be a teherliftbe,
felteszik a kölcsönkért teherautó platójára.

Nem látjuk, ahogy kiállnak a parkolóból,
elhajtanak, váraкоznak egy-egy piros lámpánál.
Felköti kilazult haját a csaj, a srác simogatja.
Közös gondolataikat karácsonyi menetrend,
leendő gyerekek, panírozott csirkecomb körül.

Nemsokára esznek. Sötétedésre végeznek
a hasogatással, megpakolják a fáskamrát,
begyűjtanak a cserépkályhába, és mosdás
után a paplan alatt megindul a kezük. A léc,
amely derekadat tartotta, pattan a tűzben.

Horváth Imre Olivér (Hajdúböszörmény, 1991) költő, a Debreceni Egyetem Angol-Amerikai Intézetének tanársegédje. Első verseskötete *Nem szimpátia* címen jelent meg 2016-ban, a FISZ gondozásában.

Fordó: Tóth Melitta

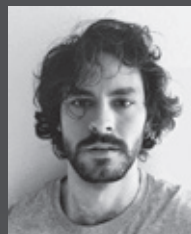

Keressük a hangot

Ketten sétálnak az úton, oldalról egy kamera veszi, és a háttérben ketten magyaráznak. Az események elszabadultak, a sétálók megsüketültek és megvakultak, csak mennek. Mennek bele a buta és üres világba, kigyalogolnak előbb a forgatás fikciózus, majd a település kvázi, aztán az ország egyezményes, végül a valóság látszólagos teréből. Bele a buta semmibe. Az események elszabadultak és keressük a hangot, mert a cica elvitte a nyelvet. Dobognak a lábak, süvít a szél, színtelenre fényezték a valóságot és visszafelé folyik a folyó. Minden lépésre íródik egy sor, pislant egy szem, és valaki a nyelvén idegesen rág egyet. Megy a két őrült, s rohan utánuk egy stáb. Dülöutak követik egymást, hullámszik a talaj, kopik a cipő, rágódik a nyelv. Előbb elfáradnak, aztán megöregednek, leülnek, megpihennek, elfordulnak és hazamennek. Másoknak előbb cipő, majd saját talpa kopik el. Leválk a gumi, majd a bőr. Belekap egy gyökér és úgy húzza le a kettőt együtt, hogy a különbséget észre sem vette. Egyre kevesebben egyre hevesebb tempóval rohannak bele a buta és üres világba. Keressük a hangot. Elhagyjuk a fölösleges névelőket, hogy döngöljenek bele, azért. Majd elmaradnak az *ezértek*, az okozatok, az összefüggések is. Ellentmondást nem tűrő, agresszív kijelentőmondatokká csupaszdodik a kifejezőmód. Ismétlésekbe bonyolódunk, mert unalmassá vált az egész. Keressük a hangot. Olyan szuggesztív szöveget írunk, hogy ahhoz képest Hamvas, Márai, Király lófasz. Eltűnnek a világszellem ignoráns süllyesztőjében; és a két ember csak megy kifelé a világból. Rímelve és tempósan, kiszámoltan és komponáltan írunk prózát, nem tördeljük be, azért sem, hogy döngöljenek bele, azért nem. Mert be van ez az egész törve egy formába már alaphól. Éden aztán sokkhatás, bamba semmi majd logika, és miért? Hogy egy formába az egész be legyen törve. Hogy a nyak és a derék megöbörüljön, és az ember belegebedjen, megdöngöljön. Hát bele törjük mi is ezt egy formába. Minden fölött átlépő megállíthatatlan monstruózus bánathullám. Artikulátlan hangszerű ormótlan, formátlan vasdarabok fordulnak tökéletes szimmetriába, és a távolból valami zúgó, sistergő, kivehetetlen dallam kúszik, csúszik elő, s lovagol az égből leszállva végig a tenger hullámain. Ide-oda pattogó vashulladék szegi nyakát hatalmas élő szervezetnek, vért okádvá süllyed a sötét mélységbe évszázados rothadó bánatetem, seregével jövő harácsolóhalak gyülekeznek. Végzóra gyűl az éji vad, s lesi a finálét, de messze van ám az, jaj, de messze. Mert évezredekig tart, s kezdődik előlről különben is. Repedés szalad végig a hatalmas elhagyott palota dohos kövezetén, s lángolva hullik le ez is az elnyelő örvénybe; szobrok és vésetek, fegyverek és muzeális jelképek soroznak az ismeretlenből az érdekte-

len felé. Átugorjuk, kihagyjuk az értelmet, megkerüljük, bliccelünk. A zsákutcába be sem hajtunk. Az ismeretlenből az érdektelenbe, közvetlenül és ellentmondást nem tűrve. Keressük a hangot, és az egészet egy formába betörjük, hogy ott benne megdögöljön. A fület és a szemet becsukva, majd elröncsolva, szándékosan és rosszhiszeműen, bizalmatlanul és örökre megsértődve tönkre tenni. Vakulni és süketülni és a buta semmibe izomból belegyalogolni. A süvítő szélre oda sem figyelni, a hasogató hulladéktömeget meg sem érezni, a vastagbelet feltépő pajszermaradékot még mélyebbre nyomni, amit a Fűrész-filmek főgonosza kirántott s ezzel újjá született, azt mi még mélyebbre nyomjuk; hogy ott a buta semmibe vesszen és ott bent megdögöljön mindenestül. Keressük a hangot, és az egészet egy formába betörjük. Hegyről völgyre vakon és süketen, a medvecsapdát pucér talppal szilánkos és csorba szemétté taposni, a keményet a puhával összetörni, a nagyot a kicsivel megrepeszteni és a darabokat a világban szerte szórni. A precíz építmény méregfogát kirántani, s dőlőben a szeme világát vele örökre kioltani, a szépet rúttá emelni föl, a jót rosszá dicsőíteni, a teremtést sikeresen és ujjongva a buta és passzív semmibe visszacsinálni, a teret a vákuumba Ady gögös undorával belenyomorítani, a könyvtárat a vécén lehúzni – s nem elégetni. Keressük a hangot és ezenközben nagy elégedettséggel mindent-mindent felszámolunk és tönkreteszünk, hogy utunkba, szemünk elé semmi ne merészeljen kerülni, amikor a buta semmi felé nagy nehezen végre irányba álltunk, s végtelen energiával megindultunk. És mindent egy formába beletörünk, mert aminek táncként kéne kijönnie, az szöveggént jön, és különösen azért, hogy benne örökre megdögöljön. A dühöt a nyugalommal, az ellenvetést a beleegyezéssel, a kérdést az érdektelenséggel szét- és egyből összetörjük, hogy a szilánkokból őket, mint Parajanov, szebb formában újjáépítsük. Az egészet egy formába beletörjük. A tényérből tényér lesz, melyből többé nem esznek, de ami az evőt eszi, ahol eddig sima volt, ott most éles, ami eddig simított az most roncsol és vág, ami nyugodt és békés volt az most az örület orgiájába fullad és ránt magával mindent végleg. Mondani sem kell, azért, hogy ott bent megdögöljön. Addig írni, hogy a kézből a toll kiesik, s körömmel és vérrel kaparjuk a lapra a végét, addig, hogy a lap kilyukad s az asztalba karcoljuk a maradékot, addig, hogy forgács és fűrészpor lesz ebből is, és a földbe ásuk, egy mély-mély sírba bele magunkat, írva-írva ríva bele, hogy ott benne megdögöljünk. És a tartalmat felszabadulni nem hagyjuk, erőből egy formába beletörjük, a derekát és a nyakát a földre lenyomjuk, rosszindulatúan és nyáladzva röhögünk rajta. Mert ott a helye. Keressük a hangot, mert a nyelvet a cica véresen kimarta némára roncsolt vagina-pófánkból. Elvitte és megette. A nyelvet. És az ellenvéleménnyel aljasan elbánunk, aljasan és erőből, számbéli és igazságtalan, sehonnan jött tehetséggel, adottsággal, elbitorolt, lopott erővel, hatalmas többlettel felülmúlva, nevetségesen magunk mögött tudva, oda se nézve, az asztal mellől fel sem állva. A tolkieni ősbamba rémtroll véres lábcsonkjára szögekkel kiveret buzogánymankót hegesztünk, karjait megcsonkítjuk, helyükre pengéket erősítünk, szemébe kapcsot vágunk, végére láncot verünk, azt kézbe fogjuk, és ezzel a téglafalnak nekimegyünk. Mert így. Ezt és így. Hogy benne az egész végleg megdögöljön. ■ ■ ■

Havassy Gergely (Budapest, 2000) az Óbudai Egyetem Üzemmérnök-informatikus hallgatója, a Szófa irodalmi portál szerkesztője. Szabadidejében filozófiával, antropológiával, filmelmélettel és -történettel foglalkozik. Tanulmányai és irodalmi írásai megjelentek a Napút, Filmvilág és Metropolis folyóiratokban, valamint az Ekultura.hu, Szofa.eu, és Kszpe.hu online portálok különféle rovataiban. 2019 óta a Filmnéző Podcast házigazdája, 2020 óta az Ideológiák Tárháza ismeretterjesztő YouTube csatorna szerkesztője.

A kútmély

A kérkedő, gátlástalan extázis
 után a sötét és vigasztalan kútmély
 – rádöbbenni, hogy minden eddig
 hazugság volt csak, nem érdemeltél
 többet, nem vagy másoknál jobb se,
 nem kiválasztott, hogy megérdemelted
 a verést és zuhanást, de
 utána majd, jóval később,
 amikor megint a magasba,
 – mit gondolj akkor? Mi az igaz,
 a bűnhődésnek
 volt-e alapja, vagy a fénynek?
 Míndkettőnek, vagy egyiknek sem?
 Ez is te vagy és az is?
 A szárnyalások és zuhanások
 (magányos-e a kerecsensólyom?)
 bipoláris egymásutánja
 engedi-e, hogy megtapasztald,
 a sólyommagányban és zuhanásban
 vajon ki vagy te?
 És megint a börtön, majd a Fáraó jobbjá
 – beletörődsz vagy beleszoksz-e?
 Vagy mindez csak álom a tehenekről,
 búzatövekről,
 hét szűk után hét bő esztendő
 újra és újra.

De szabadíts meg

Bár rendbehozni nincsen már remény,
 csak egyre kérlek mégis el-elesve.
 Mutasd meg csak egyszer is, ha vagy,
 hogy e világnak törvénye vagy,
 és ha büntetsz is, büntess, csak mutasd.
 De hadd tudjam, rend van a világban,
 hogy ott vagy a fűszálakban, a fákban,
 de szabadíts meg engem a gonosztól,
 ámen.

Beletörődöm most már, bármi jön.
 Lóghatok kötélen, eltömhet a föld,
 elmorzsolhat lassan az idő,
 tudom, hogy én rontottam el.
 Szabadíts meg a gonosztól,
 tisztíts meg és verjen ostor,
 hadd legyek macskakő az utadban,
 hadd legyek tenyészhal a tavadban,
 legyek disznó, amit, ha levágnak
 étele leszek egy egész családnak.

Hullámzás

A cifra köntös, a verés
után a kiszáradt kútmély,
aztán a sivatagban, megkötözve
a napszúrástól a tevéről a homokba hányni,
a fedélzetről a vízbe.
Égyiptom kapui, gazdasága az udvarnak,
borotvált arcok, hideg pompa,
a bűn és az öröm sikolyai a tetőkön.
Aztán a börtön sötétje, második kútként.
Mint a teve vagy hajó hullámzása
le és föl, a legmélyebb poklokból a magasba,
a bűn és árnyéka a bűnnek,
de bárhogy igyekezni, az Ígéret
Földjén nem lenni nemzetségnek,
csak kiválasztottnak, csak szépnek,
csak megélni a fentek és lentek
egymást váltó ütemét.

Csak romlik

csak romlik és pusztul
az épített világ
csak romlik és pusztul
összedől és szétmegy
széthullik és széttart
megreped elkorhad
hallani ahogy pereg foszlik
hullik atomjaira
csak romlik és pusztul
bennem és körülöttem
az épített világ

Pertics Gergő (1992, Budapest) költő, gimnáziumi tanár. Első kötete *Megjöttek a döngető*k címen jelent meg a Kert Kiadó gondozásában.

Papírbabák

Táncházban vagyunk, a többiek széki négyest járnak, *szennyes ingem, szennyes gatyám, Mezőségen lakik anyám, nincsen fája, se hamuja, hogy az ingem megszapulja*, énekelem a színpadon, és Mimire gondolok, csorog a könnyem, ne haragudj, hogy olyanokat terjesztettem rólad, *ne nézd, hogy én szennyes vagyok, mert szívemben nincsen mocskok*, üzenem neki gondolatban. Azért vagyok a zenészekkel, mert az énekesük ma nem tudott jönni, de különben sem tudnék kivel táncolni, Botonddal sem, mert sosem kért fel sem táncházban, sem diszkóban, sem házibuliban. Pedig táncolni a legjobb dolog a világon. Énekelni sem rossz, sőt, nagyon is jó: szeretem kiengedni a hangomat, erőse és vékonyra, egy csöppnyi tájszózással á-zok, mint az igazi táncmuzsikus énekesnők.

Kisiskolás koromban nem szerettem néptáncot jární, mindig ügyetlen fiúkat kaptam párnak, és a székyruhámat sem szerettem, mert az én piros-kék szoknyámba zöld csíkokat is szóttak, és a kötényem is sötétzöld selyemből készült. A zöld csík és kötény idegen tájat jelentett, hegyen túlit, ezért kicsúfoltak érte az osztálytársaim, akik itt születtek.

A táncházba nehezen megszerzett farmerben járunk, én nyakban húzott csángó inget viselek, vadlila hímezett vállfoltokkal, aminek a mintája román népviselethez hasonlít, ezért sokan nem szeretik, engem nem zavar. A lányok többsége inkább ráncbaszedett tiszta fehér mezőségi inget hord. Bárhol szótték, mindegyik vászon egyformán szúr persze.

Itt vannak a magyarországi unokatestvéreim is, nem tudom, hogyan engedték be őket az országba, talán rossz a nyilvántartás, vagy azért, mert már jó sok év eltelt a röpcédulás kalandjuk óta. Egyik lábukról a másikra dökögnek, mert táncolni aztán ők sem tudnak, de legalább próbálkoznak. A barátaikkal jöttek jószolgálati útra, csomagokat csempésznek, könyveket, lemezeket, kazettákat és fogamzásgátlót is, rengeteget. És segíteni akarnak a menekülni vágyóknak, mint királyfi a népmesében, aki megmenti a királylányt a sárkánytól, ezért bárkit elvesznek feleségül, aki szeretne áttelepedni Magyarországra. Én nem szeretnék. Én szeretek itthon lenni, mezőségi akasztóst jární, vagy táncolni akármit, valakivel, aki szépen járja. *Túl a vízen van egy malom, bánatot örölnék azon*, énekelem, *nekem is van egy bánatom, odaviszem, lejártatom. Mondta nekem édesanyám, ország-világ lesz a hazám*, persze mehetnék a többiek után szerteszét a világba, itthon is *bozgorok* vagyunk, kint a világban is ugyanúgy hazátlanok leszünk, *csipkebokor lesz szálásom, ott se lesz megmaradásom, ajna*.

– Elveszlek – győzköd Gabi. – Lediplomázol, és utána áttelepülsz Magyarországra, ahogy mások.

– Nem tudok elmenni – erősködök. Újra feláll a zenekar, mezőségi szököst bazseválnak.

– De hát nem maradhatsz itthon úgysem! Mindenki tudja, hogy magyar orvosok nem mehetnek magyar vidékre. Moldvába fognak kihelyezni. Vagy a Regátba. Mi köződ van neked Romániához?

Idegésít, hogy ilyen jólétesültek. Elfog a szégyen, mint gyerekkoromban az üres kirakatok előtt. Nem akarom velük megosztani a nyomorunkat, nem akarom, hogy sajnálatból, vagy nagylelkűségből, vagy feltűnési vágyból elvegyenek, kivigyenek, mint egy tróféát mutogassanak, aztán ottmaradjak egyedül hazátlannak. Visszamegyek a színpadra, megvárom, hogy dallamot váltsanak, és bekapcsolódhassak.

– *Hidegen fújnak a szelek* – éneklek. – *Hidegen fújnak a szelek, azok nem jót jelentenek.*

Hangom végigéri a termet, mikrofon nélkül is tisztán hallani.

Szombat délután kirándulni viszem őket a másik tóhoz, ahol hiába van már vége a télnek, még minden kopár. Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy csodaszép székely leány, mesélem, fekete szeme, mint a parázs, karcsú dereka, mint a nádszál, emlői, mint két puha szénaboglya, járása, mint a szélben hajladozó vadvirágok. Megismerkedett a búcsúban egy fiúval, olyanal, aki szopora lábbal járja a legényest és sebesen a csárdást, hetykén hordja a kalapját, jól bánik a bicskával és egyetlen mozdulattal szorítja ki a medvéből a szuszt. Mézeskalács szívet vett a leánynak a legény a vásárban, ráadásul a legszebbiket, azt, amelyiken csókolódzó galambpár van a tükör felett. Megörült a leány az ajándéknak, megmelegedett a szíve tájéka is, ezért megengedte a legénynek, hogy megfogja a kezét és itt-ott ezt-azt, és kitűzték a lakodalmat. Azonban este jött a parancsolat, violaszín pecsét alatt, hogy elfogyott a regiment, be kell állni katonának. Erősen búsvult a leány, szomorúan ment a patakra mosni, amikor elrabolta egy zsvány, és elvitte a barlangvárába. Aranyat, ezüstöt ígért neki, ha a felesége lesz, de a leány nem hagyta magát, éktelenül sivalkodni kezdett, hangjától megindultak a hegyek, bele a völgybe. A földindulás mindent maga alá temetett: bokrokat és fenyőfákat, juhnyáját pásztorostól-kutyástól, és a mondát is, zsványostól, széplányostól. Az elzárt patakok helyén keletkezett a tó, csónakázás közben a kiálló facsonkok között néha látni lehet a szerelmespár víz alatt lebegő arcát. Az utolsó félmondatot már én költöttem hozzá. És azt is, hogy egy székely leány inkább meghal, de nem adja be a derekát mindenféle pénzes zsvány aranyára-ezüstjére. Bennem kevés, talán negyede székely vér, ha csorog. Mégis büszkén mesélem, hogy a székely leány erényesebb az ókori görög nőknél is, például Európánál, aki még gyerekeket is szült az öt fehér bika hátán elrabló csélcsp Zeusznek.

Este bejelentem Gabinak, hogy elvehet feleségül és kivihet Magyarországra. Hajnalban kikísérem az autójukhoz, sárga Lada fogja hazavinni őket, mert nekik saját autójuk van, pedig alig idősebbek, mint mi, és főleg van rendes, nem-bozgor hazájuk is, amiben ott laknak és ott dolgoznak, ahol szeretnének. És vannak barátaik is. Nekem azok sincsenek: Mimi eltűnt, Eszti már máshoz tartozik, és mindennek tetejében száműzetésben, román földön kell majd élnem.

Az autójuk mellett előnt a honvágy, az, amit majd idegenben fogok érezni, ezért végzőként eladogom, hogy talán mégsem akarok elmenni, mert én itt vagyok itthon, és gondolkodási időt kérek. Neki mindegy, mondja Gabi, legfeljebb elvesz valaki mást. El-

mennek, egész nap rohamokban tör rám a szorongás, és eldöntöm magamban, hogy maradni fogok.

Jobb itthon hazátlan bozgornak lenni, mint idegenben.

Egyedül téblábolom végig a hátralevő hónapokat. És miután ősszel leállamvizsgázunk, tényleg kihelyeznek Moldvába, a hegyen túlra. Néhány igazán jó tanuló megkap egy-egy messzi erdélyi várost, de a három magyar megyében senki. A legtöbben így a Kárpátikífi domború oldalára kerülünk. Mindegy, hol vagyunk, a nyomorúságunk közös: a jegyre vásárolható alapélelmiszerek, a hajnali négytől kezdődő sorbanállások, a Duna-deltába hurcolt családapák, a fűtés-, melegvíz- és gázhiány, a Szekuritáté nyakunkban lihegő rettene, a megfélemlített életek mindenhol ugyanazok. Az évfolyamunk, ahogy az előtünk járók és az azelőttiek is, és ahogy mindenki más ebben az ellehetetlenített országban egy emberként keresi a kiutat. A szászokból, akikért hatezer márkát fizet Németország, senki nem maradt, és a zsidó származásúak is mind elmentek, ők fejenként ötezer dollárt érnek. Értünk nem fizet senki.

– Ez a saját döntésed kell legyen, drágám – mondja apu. Anyu szerint, ahogy mindenkinek, nekem is a kitelepedést kell választanom, mert itt nincs jövője a fiataloknak, még ha megszakad a szívük, akkor is. Mert mi vár itt ránk, magyarokra? Az elnyomás. És az egész népre? A diktatúra nyomora.

– Ha te nem, akkor majd én – mondja Kamilla, miközben jóízűen tömi magába a sült krumplit. Ha én nem, ő szívesen férjhez megy Gabihoz az útlevéért, de előtte be akarja fejezni a zeneművészetit. Mert ő inkább megfagy és éhen hal, minthogy lecserélje a tanárait.

A város, ahova kihelyeztek, négyórányi vonatozásra van. Az iskolai atlaszomban megnézem a térképen Moldvát, és megnézem Magyarországot. Moldvában voltunk egyszer osztálykiránduláson, csodaszépek a kívül-belül freskókkal díszített kolostorok, és a táj is gyönyörű, fenyőfák ölelik körül a völgyeket. Magyarországot nem ismerem, soha nem jártam ott, a térképen nézegetem, hogy minden lapos rajta, próbálom megkeresni a legnagyobb hegyet, nem is olyan szörnyű, kicsivel több, mint ezer méter.

Napokig mérlegelek, és anélkül, hogy látnám hová is kell majd menjek dolgozni, megint ígent üzenek Gabinak. Ott sem leszek otthon, de Magyarországon legalább magyarul fogok beszélni, és leendő gyermekeimhez is magyarul fognak szólni a magyar óvodában és iskolában. Kamilla nem bírja hallgatni a nyavalygásomat, szerinte meg fogok bolondulni a döntés súlyától, és különben is legyek laza, vagy gondoljak Odüszeuszra, mennyit bolyongott, micsoda kalandokban lesz majd részem, mondja olyan hangsúlylallyal, ahogy Mimi szokott velünk vitázni.

– Odüszeusz is szenvedett a honvágytól – vágok vissza.

– Legfeljebb visszajössz te is, ha nem tetszik –, csapja rám a gyerekszoba ajtaját, amikor kimegy.

Gabi ideutazik, és mielőtt belekezdenék az új román életembe, beadjuk a kérvényt a külföldivel kötendő házasságra, és végre megnyugszom. Ne izguljak a válás miatt, mondja, mert mire engem elengednek innen, addigra ő is államvizsgázik, ráadásul jogász lesz, vagyis pikk-pakk elválunk.

Egy csütörtöki napon jön el az én időm, amikor kibontjuk a sérültet a ruháiból.

Reggel hozták be a csobánt, akit hajnalban megmocskolt egy medve, és a fertőzőnek számító sebei miatt nem a *Chirurgia*, hanem a mi, a Fertőző osztály fogja kezelni. Fia-tal férfi, szó nélkül tűri, hogy kitisztogassuk: mély karomnyomok vannak a jobb vállán, és egy csúnya harapás csípőtáján. Látom magam előtt gyerekkorom frissen lőtt medvé-jének hosszú karmait, és emlékszem a fiúra is, aki botot faragott az álla alá. Hogy sza-badult meg, kérdezem, és a juhász a bekötözött válla felett őszinte meglepettséggel néz a sebészre, neki válaszol, talán tőle várja, hogy elmagyarázza, amit szerinte mindenki-nek tudni kellene: hát elkergették a kutyái.

– Városi leány? – inkább kijelenti, mintsem kérdezi tőlem a sebész.

– Balkon gyerek a blokkból – válaszolom és nevetünk. – De láttam már medvét – di-csekszem –, kilőttem.

Nagyon kell figyelni a betegre, magyarázza, miközben villámgyorsan jár a keze, és azt is mondja, hogy rám bízna, hogy mikor melyik kötést bontsam le, mit nézsek és mikor szóljak soron kívül akár. Természetesen, mondom és érzem, ahogy kipirul az ar-com az örömtől.

– Sebész szeretnék lenni – csúszik ki a számon, bár azonnal vissza is szívnam, mert mi közöm nekem ehhez a kollegához, ehhez a kórházhoz, ehhez a városhoz, ehhez az országához, mantrázom magamban a szokásosat. Közben megáll a keze, elgondolkodik.

– A lányok a balkonról gyorsabban emancipálódnak – mondja és nevet, majd jóindu-latúan hozzát teszi, hogy – higgye el, *domnișoara doctorița*, lehetetlen, amire vágyik, egy nő soha nem lehet sebész.

– Minden erőmmel azon leszek mégis – válaszolok önérzetesen ezzel a bonyolult ro-mán mondattal, én a doktor kisasszonyka, igen.

Elkapom a juhász pillantását, őszinte csodálat van a szemében. Helyes-helyes, mormog-a a sebész, hétfőn visszajövünk, addig a magáé. Kivonul, nyomában a kötözős nővérrel.

És én nemcsak munkaidőben gondoskodom a csobánról, de szombat délután sem ülök fel a fokhagyma- és kolbász-szagú vonatra, hanem ottmaradok hétvégére a kihalt pártszállón, vasárnap is bemegyek a kórházba, tisztogatni a sebeket, bőven locsolom jó-dal és kékszesszel, és próbálom a helyükön tartani a levált húsfafatokat.

Vasárnap délelőtt mégis átjön egy orvos a sebészetről, a lóti-futi fiú az, akit futólag ugyan már ismerek, de elfelejtettem a nevét. Ovidiu Adler, mutatkozik be újra, nézzük meg, hogy állunk, és óvatosan lebontja a kötéseket. Szép, mondja, és hogy nemsoká-ra egy sürgős műtétben fog asszisztálni, ha van kedvem, kísérem el. A szeméből látom, hogy híre ment a lánynak a fertőzőről, aki *chirurg* szeretne lenni.

– Publius Nasus Ovidius? – apu jut eszembe, miközben a langaléta Ovidiival trap-polunk a lépcsőházban, és én teljes erőből próbálok visszaemlékezni, mit mesélt apu a költőről.

– Publius Naso Ovidius – javít ki, és latinul folytatja. – *Sed immedicabile vulnus, ense recidendum est, ne pars sincem trahatur.*

– Nem értem – habogom –, talán csak annyit, hogy *immedicabile vulnus*: gyógyíthatlan seb.

– Nem tanultál latint?

– De tanultam, de csak... – ragoztunk végeláthatatlanul, mondanám, de hirtelen nem tudom, hogy mondják románul, hogy ragozni.

– Nem baj, majd később eszedbe jut. Itt öltöznek a mütösnők – mutatja az ajtót. Lán-gol az arcom, miközben azon agyalok, miért hozok fel olyan témát, amihez nem értek.

Délután felhívom aput, nyugtatom magam, és holnapra magasan művelt leszek Ovidius költészetéből.

Már rajtam van az alsó mütősruha, amikor beugrik a kifejezés.

– *Conjugare* – súgom neki, miközben bemosakszunk. Körömkéfével dörzsöljük a kezünket, annyira igyekszem, hogy már fáj tőle a bőröm. Elneveti magát, végre elmúlik a zavarom. Melegbarna szemei vannak, az íriszben fekete pöttyökkel.

– Láttál már tudományt, *Violeta*? – kérdezi, és csak félpillanatra rökönödök meg, hogy románosítja a nevemet.

– Soha – súgom vissza, nem hiszek a fülemnek és hihetetlen szerencsésnek érzem magam.

Hagyom, hogy a mütösnők rámadják a köpenyt és a kezemre segítsék a gumikesztyűt, amibe kivételesen elsöre sikerül minden ujjamat a helyére dugnom. Ahogy megkötik hátul a derekamon a mütősruha övét, arra gondolok, hogy ilyen lehet, amikor öltöztetik a menyasszonyt. Ettől elpirulok, és mert észreveszem, hogy Ovidiu engem néz, még pirosabb leszek. Szerencsére a maszkot is feladták rám.

Két hét múlva, amikor már csodájára járnak a sebészek a csobán vállának és derekának, mert olyan szépen gyógyul, én már napi vendég vagyok a sebészetben is, már műtétekhez is beosztanak kampózni, és tarthatom kar- és derékszibbadásig a sebszéleket. Már nem szaladok haza minden hétvégén, a mütő illata is egyre otthonosabb és kedvesebb, szeretek ücsörögni a nővérszobákban, nálunk a fertőzőn, ahonnan elengedtek, és itt a sebészetben is, ahova befogadtak, szeretem hallgatni az ápolónők nevetését és a panaszaikat az életről, ami egyre nehezebbé válik.

Már jegyre sincs mit venni, nincs fűtés a lakásokban, órákra elveszik a villanyt, akár este is. Egyre nehezebb beszerezni a bűdös mosószappant, a tápszert a kisbabának, gyümölcsöt a gyerekeknek, húst a férjnek, palackos gázt főzésre. Ha szállítanak, már éjszaka közepén be kell állni a sorokba a fejadagra porciózott vajért, tojásért, lisztért, cukorért és olajért, kékre dermedt csirkéért, bűdösre fagyott disznóhúsért. Amikor hazamegyek, hozzak nekik külföldi szappant és fogamzásgátlót, kérik a nővérek. És tampont is, mert már láttak ők olyat. De hát nálunk sincs semmi, mondom, és nem hiszek a fülemnek, hogy azt gondolják, mi másfajta pénzzel vásárolunk, és sírnom kell a meleg együttérzéstől, ami eláraszt.

Viszont mindig lehet kapni a boltokban kozmetikumokat, ránceltávolító és fiatalító arc-kémeket, hajfestéket, többféle sampont és balzsamot, testápolót, körömlakkot, körömápolót, körömrészelőt, szőrtelenítő gyantát és krémet, szempillagöndörítőt és rimmelt, elegáns női cipőket, kéz alatt márkás dezodorokat és parfümöket is lehet venni, sőt, farmert is. A román doktornők inkább ruhában járnak és szoknyában és magas sarkú bőrcsizmában, elegáns bundákba burkolóznak, és mindig frissen vannak sminkelve, a frizurájuk hibátlan, izgalmas illatuk megelőzi őket, míg mi magyarok kordbársony nadrágot, pólót, vastag gyapjúból kötött pulóvert, tolldzsekit vagy kemény irhabundát, és ormóttan csizmákat hordunk.

Teljességgel érthetetlen számomra, Ovidiu miért szakít a kórház legszebb rezidensével, csak hogy velem lehessen.

Novemberre megvan az összes papírom, apuval kimegyünk az állomásra megvenni a vonatjegyemet. Haladékot kérek, ezért csak egy héttel későbbre vesszük meg a *couchettet*, amiben aludni is lehet. A vonat délután indul, reggel érkezik a Nyugatiba.

– Jövünk mi is veled – súgja Laci a fülembe cinkosan.

Kérdőn nézek rá.

– Nekimegyünk a zöldhatárnak. Aznap éjjel. Hátha szerencsét hozol nekünk is.

És elmagyarázza, hogyha elkapják és bebörtönzik őket, akkor amnesztiával viszonylag korán szabadulhatnak: nemsokára lesz a pártkongresszus, aztán a december harmincadikai nemzeti ünnep, amiről én azt sem tudom hirtelen, mit ünnepelnek akkor a románok, majd januárban a vezér születésnapja. Így legrosszabb esetben is január végén, a születésnap amnesztián szabadulnak. A köztörvényesekkel együtt, bólogat Eszti.

Az indulás napján a diplomámat bevarrjuk a bőröndöm bélésebe, nem tudom, mi értelme van, ha határőr lennék, biztosan azt hasítanám fel először, éppen, mint a filmekben. Van egy faragott ládám is, Jolánka néniéktől kaptam ajándékba, anyu telepakolja a motyóimmal: egy rend ágynemű, egy nagy törülköző és két kicsi, egyik a kéznek, a másik lentre, és két szöttes konyharuha. A kelengyémben Eszti nagymamája behímézte a monogramomat, a cirádás VV betűket, használd egészséggel őket, Varga Viola, és sírva puszilgat. Velem együtt, azt hiszem, az unokáját is siratja. Anyu bepakol még néhány korondi cserepet, egy csergét, ruhákat, cipőket és a könyveimet. Kitelepedéskor száz könyvet lehet kivinni az országból, azt is csak előzetes múzeumi engedéllyel, lepecsételt listával. Persze nem fér annyira a ládába, ezért csak húszat viszek. Nehéz a választás, a *Micimackó*t is közéjük tettem, kék lufival a borítóján. Eszti tegnap felment Éva nénihez, elkérni a papírbarabás Stühmer dobozunkat, hogy azt is magammal vihessem, de nem találták meg, így szégyenkezve ugyan, de a négerbabámat is becsempészem a láda aljára. Egy borítékba fotókat teszek anyuéről és Kamilláról, hármunkról pedig azt, ahol kislányként a felpolcolt állú medve előtt állunk. Meglepetésre, találok olyat, amin Botond is velünk van. Peckesen feszít mellettünk, látszik az arcán, mennyire boldog, hogy befogadtuk. Nincs rossz érzésem, sem Mimi, sem Botond iránt, inkább melegséget érzek, amikor a fotójukra nézek. A barátság olyan, mint a rokonság, örök kötelék, ami akkor is összeköt, ha már nem találkozunk, az együtt töltött idő emlékei pedig kitörölhetetlenül ott maradnak a szívünkben. A fotók tekerését sehol nem találjuk, pedig Eszti szeretné megkapni a negatívot. Az összeaszott gesztenyét, Ovidiu búcsúajándékát is beteszem a ládába. Attól sírni kezdek, pedig reggel ébredéskor tényleg eldöntöttem, hogy most kivételesen nem fogok.

– Tessék, legyen a tiéd, csak ne bögj annyit – sajnál meg Kamilla, és nekem adja a vékonyan író, kínai töltőtollát.

Az enyémet otfelejtettem Bukarestben a rendőrségen, azóta is bele vagyok betegedve, mert nem szoktam elhagyni a dolgaimat. Gimi óta zöld vagy lila tintával írok, és most hiába szívtam tele kézzel, szerintük nem volt elég kék, ezért a rendőrségen másik tollat nyomtak a kezembe, hogy alá tudjam írni a hontalan útlevelet, és kézen-közön eltűnt a sajátom.

Az állomásra mindenki kikísér, anyu, apu, Kamilla és Eszti szülei is, akik babakocsi-ban tolják Kislacikát, és a lányok helyett engem búcsúztatnak tele aggodalommal, és kijönnek Jolánka néniék is, a faragott láda jogán, amit két nappal korábban csomagként adtak fel apuék.

Eszti és Laci már Aradon vannak, sötétedéskor indulnak neki a határnak. Holnap este majd felhívom a szüleit, eredeti terv az volt, hogy ha sikerül átszökniük, azt fogják mondani, hogy nem tudják adni őket, mert moziban vannak, de Laci, aki mindent reálisan lát, azt mondta, hogy gyanús a mozi, mert már nem adnak rendes filmeket, nincs mit nézni, inkább színházról kérdezzük, az hihetőbb. Színház még mindig van, nem tiltották be, mert a színházakat még a diktatúrák sem szoktak ellehetetleníteni. Eszti-vel összekaptak azon, hogy mit kellene nézniük, megegyeztek egy Spiró darabban, amit együtt láttunk tavaly tavasszal, Laci szerint rémes volt, nekünk persze tetszett. Akkoriban azt magasztaltuk fel, amit nem értettünk, vagy nyomasztó volt, vagy dekadens, mert Mimi imádta ezt a szót, ezért mindenre használtuk. Esztiék a terv szerint valahogy elvergődnek majd Pestre, és az unokatestvéreimnél lesz a találkozó, akik még nem tudják, hogy mindhárman náluk fogunk majd lakni. Mindenki sír, amikor elindul a vonat.

Megkeresem a hatszemélyes fülkémet, a felső ágyra szól a jegyem, szemben velem a másik felső ágyon a nagyobbik gyerek, olyan nyolc éves forma, a középső ágyakon a két szülő, a legalsókon a kicsi és a még kisebb, Németországig mennek, családgyesítéssel. A legkisebb csukladozva, levegővétel nélkül bög. Éjfél után érünk a határra. A határőrök elveszik az útlevelünket, aztán nem történik semmi, csak állunk, eltelik egy fél óra, aztán még egy, közben a vámosok feltúrják a bőröndjeinket, a gyerekek szülei félőrltek az aggodalomtól, a feszültség ráragad a kölykekre is, most már mindhárom sír. Csak én reménykedem abban, hogy a szervek hazakergetnek és véget ér a rémálom. Azon gondolkodom épp, hogyan szerezzük majd meg a faragott ládámat, ha visszaküldenek, amikor meglődül a vonat. A nő elmegy hányini a megkönnyebbüléstől, legalábbis ezt mondja, amikor kirohan, a férfi kiáll cigizni a kupé elé, a kölykök minden cirksuz és bögés nélkül elalszanak és az érkezésig fel sem ébrednek, az egyikük halkán horkolni kezd, aztán az apjuk is. Hajnalban nyom el az álom.

Az állomáson nem vár senki, kiállok a bejárat óra alá, a fáradságtól és az izgalomtól úgy érzem magam, mint akit összeverték, és amikor megérkeznek az unokatestvéreim, már alig állok a lábamon. A legutolsó találkozásunkhoz képest jócskán lefogyott mind a kettő, és versenybiciklit cipelnek a vállukon. Futnak is, mesélik, és faggatnak, hogy én szoktam-e dzsoggingolni, gőzöm nincs, mi az, ha nem szoktam, sincs baj, biztatnak, majd kocoghatok velük, ha lesz hozzá kedvem. Kábé sose futottam, csak úgy főleg nem, nem is értem, miről beszélnek. Nem tudom, hova megyünk, nem mintha számítana, mert sosem jártam Budapesten, metrón sem ültem még, és mozgólépcsőn sem álltam, de nem izgalmas egyik sem, leszámítva a két bőröndömet, a hátizsákomat és a bicikliket, amikkel mindenkibe beleütközünk. A legrosszabb a vége, amikor felfelé kell gyalognunk egy meredek utcán. Végül én tolom a bicikliket, és ők cipelik a bőröndjeimet. Kifulladásig érkezünk meg a nem túl nagy társasházba. Azt magyarázzák, hogy Budán vagyunk, a Duna túlsó partján. Kétszer fordulunk a második emeletre a biciklikkel és a csomagokkal.

A lakásukban óriási kupleráj van, este buli volt, szabadkoznak, mindenütt poharak és koszos tányérok, cigarettacsikkek és bűz. Szegedi paprikás kolbászt eszünk kenyérral. Amikor a fejembe száll a savanyú bor, amit így délben iszunk meg hozzá, eldőlök a kanapén. Sötét van, amikor felébredek.

– Ūristen, Esztiék! Mi van Esztiékkel? Azonnal haza kell telefonálnom! – zizegek.

Gabiék tévét néznek, magyar sorozat megy, amiben egy idősebb nő valami négyigenes szavazáson idegeskedik. Most jövök rá, hogy semmit nem tudok az országról, ahol élni

készülök. Régen apunak járt a *Magyarország* című lap, anyunak a *Film Színház Muzsika*, nekem, miután kinőttem a *Napsugár*-t, az *Ifjúsági Magazin* és a *Világ Ifjúsága*. Amíg be nem tiltottak mindent, ami külföldről származik, szerettem olvasni apu újságját, főleg a külpolitikai cikkeket, és főleg Amerikáról. Miminek volt egy német nyelvű újságból kivágott színes fotója Jimmy Carterről, aki rövid farmernadrágban állt az óceán partján, nem hittünk a szemünknek, hogy Amerika elnöke ilyen laza. Képtelen vagyok kiszámolni, hány éve szigeteltek el minket a világtól, talán, mert fokozatosan történt, így nem tudom megítélni, mennyire sok az, amit nem tudok. A gimi vége és az egyetem már teljes sötétségben telt, nem mintha a tanuláson és egymáson kívül lett volna bármi, ami igazán érdekelt volna minket.

Busz, metró megint, a Váci utcán loholunk, elegáns gyalogosok sétálnak rajta, talán az a posta még nyitva van, és tényleg. Megrendelem a telefonbeszélgetést, kettőt is, döntsem el, kit hívjanak először, rövid hezitálás után Esztiék telefonszámára mutatok. Kiülünk a váróterembe, nehezen bírom a várakozást, ráadásul beleizzadok a tollkabátomba. Itt, Magyarországon, messze nincs olyan hideg, mint otthon, a hegyek között. Ha itt végeztünk, elviszünk a McDonald's-ba, ígérik a fiúk. Tavaly nyílt meg, tömegverekezéssel, röhögnek. Kicsit megnyugtat, hogy ha ekkora szenzáció nekik hamburgert enni, akkor ők sem járnak annyival előttünk. Nyilván az államelnökük sem hordana farmert, elképzelném, ha tudnám, de gőzöm nincs, ki vezeti az országot. El kell mondanom apunak, hogy bután dobtak át a határon.

Végre szólítanak, rohanok a fülkébe, Eszti apja veszi fel.

– Nincsenek itthon a fiatalok – mondja egészen halkán. Szomorúnak hallok. – Sajnos nem sikerült megnézniük a színdarabot, mert technikai okok miatt elmaradt az előadás.

Hideg üresség telepszik a mellemre, hogy vajon mit élhettek át Esztiék, és a remény, hogy együtt kezdjünk új életet, semmivé válik.

– Hogy vagy Viola? – veszi át a kagylót Eszti néni. Ő is csendes.

– Még nem tudom – válaszolom. – Kérdezhetek valamit?

– Persze, bármit.

Az egész helyzet olyan ijesztő és annyira nyomorúságos, hogy sírva kérdezem meg, ki Magyarország vezére.

– Miniszterelnöknek hívják, de ezért igazán nem kell sírnod.

A hangja más, mint szokott. Tudja, hogy nem ezért sírok, és hogy amiért sírok, az nem telefontéma.

– Majd felhánytorgatom apádnak, hogy nem készített fel politikailag – teszi hozzá, és próbál nevetni. – Vigyázz magadra, Viola!

Kint bemozdják, hogy nemsokára zár a posta, ezért nem lesz már idő felhívni anyuékat, jól vagyok, hadarom Eszti néninek, adja át nekik, és hogy holnap hívom őket. Szerencsére a telefonálás nem kerül sokba, majd sokszor jövök, döntöttem el. Bár nem tudom, meddig kell megélnem a pénzből, amit kicsempésztem. És amit apuéknak ki tudja, meddig kell majd törleszteniük.

Másnap reggel elkezdem a hivatalos ügyintézkést. Bejelentkezem a külföldieket ellenőrző hivatalba, a fővárosi tanácsnál új születési bizonyítványt fogok kapni, az egyetemen pedig új diplomát. Előtte mindent le kell fordíttatnom, de nem bonyolult, a legtöbb ügyintéző kedves és segítőkész, van, aki nem kedves, mégis segítőkész, és van, aki egyik sem, mint az a nő az ötödik kerületi irodában, aki szerint nincs Viola név a magyar utónévtárban, vagy miben, és hogy román név-e, mert neki például nincs is ilyen ismerőse.

Lehet, hogy engedélyt kell kérni rá, töpreng hangosan az asztal mögött, vagy másik nevet kell választanom. Leültem gondolkodni a váróterembe, amíg ő utánaéz, Pista leszek, döntöttem el, mint József Attila, akinek azt mondták a nevelőszülei a tanyán, hogy Atti-la név az bizony nincs, ezért Pistának szólították. Mire újra sorra kerülök, kiderül, hogy mégis van ilyen név magyarul is, és Varga Viola maradhatok, igaz, kapok egy *h* betűt a *g* után, Vargha leszek, de ezt csak akkor veszem észre, amikor a diplomámat intézem, ami nem passzol sem a hontalan útlevellemmel, sem az új születési bizonyítványommal, ezért vissza kell mennem a tanácsra.

– Látja, csak a baj van a magácska nevével – mondja az ügyintéző, és dohogva visszaveszi a *h* betűt, úgy, hogy kimeszeli egy kis fehér ecsettel, olyan, mintha fogpasztát pötytyintettek volna a helyére.

Úgy érzem, hogy bele fogok fulladni az aktákba és a cédulákba, a hivatalokba és az ügyintézésbe, ráadásul a faragott ládám sem érkezett még meg, csak a papírjai.

Anyuékat sokszor felhívom, beszámolni, hol tartok, mostanában furcsa a hangjuk, valami baj van, nyaggatom őket, de csak hadoválnak végleg bezárt színházról, meg barsomágokról. Esztiéket nem érem el, a szülei sem veszik fel a telefont, talán elutaztak.

Sok vastag toll sok sorsot ír, sok könyvbe sok nevet, kövér pecsétet ütnek rá különböző kezek, énekelek az unokatestvéreimnek, amikor jó kedvem van. Menjek el énekesnőnek, tanácsolják, amíg nincs állásom. Csatlakoznak a dalhoz, Gabi gitározik, és a végét már ordítva énekeljük, hogy az utolsó cédula kőből van vagy fából, ha kevés a pénz, és múlt időben ír oda egy erre fizetett kéz, amit egy éles csengetés szakít meg.

Egy velünk egyidős lány érkezik, engem keres. A kanapén pengetem halkan a hűrokat, amikor Gabi bekíséri. Üzenetet hozott.

– Sajnos rossz hírrrel jöttem – mondja a lány, aki Gabriellaként mutatkozik be, miközben letekeri a sálát a nyakáról. Puha bolyhos anyagból, egy sima - egy nádli kötéssel készült a sálja, és nem fogom fel miről beszél. Megkukultam, nem jön ki hang a torkomon. Úristen, úristen, zakatol a fejem.

Ötvenhárom nappal azután, hogy elveszetten álldogáltam a Nyugati pályaudvaron az óra alatt, lelövik nedudkit és nedudkinét, a sortűzzel szemben a fal elé lecsúszó, élettelen testüket milliárdok nézik a tévében a karácsonyi műsorok között, és én csak arra tudok gondolni, hogy az egésznek – a bukaresti útnak, a hontalan útlevelnek, Mimi és Eszti szökésének, a börtönnek, Ovidiu levelének – nem volt semmi, de semmi értelme. Haza akarok menni, suttogom, Gabi kitölt egy pohár rettenetes ízű bort, Gabriella magához ölel, és én megsíratom hazátlan bozgorágomat. ■ ■ ■

Havas Juli civilben orvos, az irodalmi életben nem a saját nevét használja. Novellái a *WMN*, *Felhő Café*, *Szófa*, *Spanyolnátha*, *ÉS*, *Népszava*, *HVG Extra Nő* oldalain olvashatók. A *Nincs Hold*, *ha nem nézed* regénye, amely az elsőkötetes Margó-díj tízes listájára is felkerült, a Kalligram kiadónál jelent meg 2022-ben.

Kodaksárga

— **A**kkor összefoglalva... – kezdte Dóra a meeting végi összegzést, hogy megismételje, miben is maradtak a koncepciókat, illetve a további menetrendet illetően. Ilyenkor szokta visszamondani az ügyfelek véleményét, persze kicsit kozmetikázva és némiképp átszerkesztve az elhangzottakat, hogy utána már maguk az ügyfelek is úgy gondolják, hogy ők valóban ennyire elégedettek a bemutatott anyaggal.

A monitorról hat és fél arc nézett vissza rá, illetve nem is közvetlenül rá, hanem valahogy elé – mintha a mellét bámulnák. Ettől zavarba jött és teljesen kiszolgáltatottnak érezte magát, pedig kilométeres távolság választotta el őket. Már jó ideje feloldották a korlátozásokat, de náluk heti három napot jelöltek ki otthoni munkavégzésre, míg az ügyfél részéről az egész marketingosztály átállt home office-ra.

– Bocsánat, de nekünk lassan mennünk kell – szólta közbe a brandmanager, egy szokatlanul fiatal, vörösesszőke lány. – Féltről kezdődik egy másik megbeszélés – magyarázta, és közben a kiemelt kép a prezentáció folyamán először az ő arcát mutatta. Dóra ekkor pillantotta meg az ismerős, sárga hátteret, mellette a jellegzetesen ferde függőnytartóval, ami – akár valami különös dimenzióhatár – tart a képen kívüli végtelenbe.

– Mindjárt végzünk. Szóval ott tartottam, hogy... – kezdte volna, de nem tudta folytatni. Teltek a másodpercek, Dóra a szavakat keresgélte.

– Elment a hang? – kérdezte a marketingvezető, aki valószínűleg egy nagyobb monitorra kötve dolgozott, mert kissé alulnézetből lehetett látni az arcát és a dús orrszörzetét. Ő nem is a kamerába nézett, mint a többiek, hanem valahová kifelé, egy távolabbi pontra, olyan érzetet keltve, mintha felületesen követné a meetinget.

– Halló! Nem hallunk!

– Itt vagyok – mondta alig hallhatóan Dóra.

– Összességében elmondhatjuk, hogy minden nagyon jó csak még dolgozzunk rajta, igaz? – vette át a szót rá jellemző fesztelenséggel Ambrus, a reklámügynökség kreatívigazgatója. – Viccet félretéve, akkor a kéréseitek mentén kicsit finomhangoljuk az első koncepciót, az egészet költséghatékonyabbra vesszük, és a nyereményekre helyezzük a hangsúlyt.

– Rendben, mi pedig visszavonulunk, és ízlelgetjük kicsit az anyagot, szerencsére nem hajt a tatár.

– Persze, most az a legfontosabb, hogy mindenki elégedett legyen a kiválasztott iránnyal. Így mi is jobban tudunk tervezni az erőforrásokkal. Igazi win-win! És akkor Dóri minden anyagot átküld, hogy egyben lássátok... Ugye Dóri?

– Bocsánat, csak valamiért szakadozik a net – kezdte újra Dóra, aki időközben előkerült.

– Jól van, el is engedünk benneteket – magyarázta a marketingvezető – Nekem már vagy öt perce máshol kéne lennem...

A résztvevők egymást túlkiabálva köszöntek el, majd sorban mindenki kilépett. Dóra a többieket figyelte, az apró ablakok száma egyre fogyatkozott.

– Judit, egy pillanat!

– Igen? – kérdezte kimérten a brandmanager. Addigra ketten maradtak a hívásban. Dóra a háttérrel fürkészte, és önkéntelenül is közelebb hajolt a monitorhoz, mintha valami bizalmas dologról lenne szó, pedig csak rossz volt a képminőség.

– Jól hallasz?

– Igen, most jól.

– Néha ezt csinálja, ha sokan vagyunk a vonalban... Na mindegy, csak akartam kérdezni valamit. Lehet hülyén hangzik, de láttam egy lakást, ami teljesen olyan, mint a tiéd. Zuglóban hirdetik, és arra gondoltam, nem lehet, hogy...

– Én is zuglói vagyok, de meglepődnék, ha az enyémet hirdetnék.

– Hát persze, persze – mondta erőltetett nevetéssel Dóra. – Téves riasztás. *My bad.*

– Semmi probléma. De ha más nincs, sajnos nekem is rohannom kell...

– Jaj, nem akartalak feltartani. Szép napot neked!

Dóra még egy utolsó pillantást vetett a képre, és mielőtt egy screenshotot csinálhatott volna, a brandmanager kilépett a beszélgetésből.

Az elhelyezkedésből, a fényviszonyokból és legfőképp a fal jellegzetes színéből ítélve a képernyőn Dóra előző lakása jelent meg néhány pillanatra, ahová évekkal korábban együtt költözött be az akkori barátjával, Mátéval. Együtt találták meg, együtt alakították át és rendezték be a saját ízlésük szerint – ez volt az első lakás, amit a sajátjának érzett, az első hely, amit a szülői ház után végre az otthonának tudott tekinteni.

Jól emlékezett a beszélgetésre, közösen választották ki a festékét, a kodaksárga azonnal megtetszett nekik, talán mert Dóra a reklámszakmában dolgozott, Máté pedig szeretett fotózni – érettségi után még a Képzőre is jelentkezett –, és mindketten rajongtak az ikonikus világmárkákért. Különösen igaz volt ez a Kodakra, hisz úgy nőttek fel, hogy a gyerekkoruk fényképei a jól ismert, sárga borítékból kerültek elő, mintha a Kodak-filmek egy letűnt kor hírnökei lennének, megőrizték a kilencvenes évek jelentős részét, a szülinapi gyerekzsúroktól a balatoni nyaralásokon át a ballagási képekig.

Persze ennek a színnek is volt valamilyen fantázianeve, talán kurkuma vagy karotta, tartozott hozzá egyedi számkód a katalógusban, de mindketten csak kodaksárgának hívták, és elképzelték, hogy majd minden évben lefotózzák magukat előtte – mint azokon a timelapse videókon, amiken a kissrác három perc alatt felnő – aztán a második

évtől nem csinálták, az ötödik vége felé pedig Dóra már egy másik lakásban ült, és arra a színrre gondolt, ami olyan könnyen kikopott az életéből.

Feltéve, hogy tényleg azt látta, mert ami egy kissé elavult monitoron kodaksárgának tűnik, az a valóságban jóval világosabb vagy sötétebb is lehet, a sárga ezernyi árnyalatát tudja elrontani egy rosszul kalibrált, nem színhelyes monitor, ezt reklámszakemberként pontosan tudta, hetente kellett nyomdai anyagokat ellenőriznie, így megtapasztalhatta, hogyan tud egy gondosan megválasztott színárnyalat teljesen kifakulni.

Dóra arra eszmélt, hogy a Teams hívóhangja csilingel. Ambrus kereste, prezentáció után szokott ilyet. Gyorsan lekattintotta, de ügyelt arra, hogy kép nélkül vegye fel.

– Szia, bocsánat, itt vagyok!

– Hahó! Na, én azt hiszem jól ment. Mit gondolsz?

– Igen, én is azt hiszem.

– Csak a végén... Mintha kissé elkalandoztál volna. Ugye minden rendben?

– Persze, csak ez a kurva internet, már bocsánat, pont akkor kezd szarakodni, mikor hívásban vagyok. Most már tényleg beszélek Szaszával az IT-n, hogy nézzen rá.

– Írj neki egy ticketet, és délutánra megcsinálja. De akkor más gond nem volt?

– Dehogy!

– Akkor jó, mert az ilyesmit az ügyfél is könnyen megérzi. Nem szeretném, hogy a rossz érzés gyökeret verjen, és holnapra kitalálják, hogy szar az anyag, kezdjük az egészet előről. Erre a jövőben azért figyeljünk már oda.

– Mindenképp.

– Szuper. Akkor most elugrom szervezetfejlesztésre... – mondta Ambrus sokat sejtetően, ami nála az iroda melletti fitneszterem látogatását jelentette. – Utána megint leszek gépnél, írd, ha bármi van!

– Rendben.

– Jó legyél! – integetett Ambrus, majd az arcán reklámossallyal bontotta a kapcsolatot.

Dóra már csak az irodában kapcsolta be újra a gépét. Eredetileg home office-ra írta be magát, de a prezentáció után átállította, nem mintha bárki foglalkozott volna vele, Vikin kívül, aki szintén account managerként dolgozott. Közös volt az irodájuk, ahogy az ügyfeleik egy része is.

Az Account Kettes szoba egy tetőtéri szárnyban kapott helyett, minimális hasznos négyzetméteren. Pici és kényelmetlen munkaállomások egymás mellett, Dóra egészen a tetőtéri oldal tövébe szorult, az asztal mögé szabályosan be kellett mászni, és minden alkalommal le kellett hajolnia, hogy be ne verje a fejét. A vezetőség már többször ígéretet tett nekik, hogy nagyobb iroda után néznek, aztán a Covid közbeszólt.

– Hogyhogy bejöttél? Nem ma volt a prezi? – kérdezte Viki, miközben a kutyája, Brúnó vadul ugatott, és összeugráta Dórárt.

– Az még délelőtt lement, de beszélnem kéne a DTP-s srácokkal a nyomdai anyagok miatt.

– És hogy ment? Röhögtek, mikor azt a gifet megmutattátok?

– Te is láttad?

– Dénes végigmotogatta az egészet. Egy csomó dolgom lett volna, de nem zavar-
tatta magát...

– Mindenki mosolygott, csak Elemér nem. Neki egy arcizma se rezdült.

– Elemér baszki... Esküszöm, az az ember egy robot! Élő szövet a fém vázon.

– De így is tetszett nekik.

– Az a lényeg! Örülök ám neked, legalább nem kell egyedül bent rohadnom, amíg a többiek azon a filmgyártós workshopon ülnek és pogácsáznak. Egész délelőtt Dénes vicceit kellett hallgatnom, mindig engem talál meg ezekkel... Brúnó kussolj már! – szölt a kutyára, aki még mindig ugatott. – Most akartam kiugrani kajáért meg levinni Brúnót. Neked hozzak valamit?

Dóra ekkor vette észre, hogy az asztal sarkán ott hever a müzlistájkája, benne a két nappal korábbi zabpehely maradékával.

– Köszí, még otthon ettem, de amúgy se lenne rá időm.

– Visszafelé lehet, veszek pár üveg cidert is, este beülünk a csajokkal arra a koktélos helyre, nem jóssz? Néha kicsit lazítani kell, különben nem tudjuk tartani a tervet – mondta Viki, és színpadiasan a falra stencilezett felírra mutatott:

WORK HARD AND MAKE IT HAPPEN!

Dóra fáradt mosollyal nyugtázta a gesztust, majd a naptárra nézett – hiába vezetett mindent a Calendarban, ő valami megmagyarázhatatlan oknál fogva még mindig szerette, ha kinyomtatva is látja az aktuális névnapokat, piros betűs ünnepeket és fontos határidőket. Ahogy átfutotta, tekintete a fal mellett álló könyvespolcra tévedt, és meglátta a legyezőszerűen kiterített Pantone skálát, még az egyik nyomdai anyag ellenőrzése miatt hozta be valamelyik grafikus.

– Mennék szívesen, de nem érek rá.

– Na mi van, ma bent is alszol? Tudod, a babzsákfotel Brúnóé, és nem tűri a betolakodókat...

– Csak megbeszéltem egy barátnőmmel, hogy elmegyünk jógázni.

– Nagyon ne feszülj meg, tudod, holnap is be kell jönni – forgatta a szemét Viki.

Naplemente környékén ért a lakáshoz. Az ég alja vöröses színben izzott, és a lebukó nap fényét a környékbeli tízeletesek ablakai visszaverték. A jóval kisebb társasház szinte észrevétlenül bújt meg a hetvenes években épült panelek között.

A kapuban nem volt senki – a sziürke vaskaput nem zárták, csak a bejárati ajtót, Dóra mégsem ment be, elsétált a ház előtt, majd néhány tömbbel odébb megfordult, és a túloldalon jött vissza. A járdán egy anyuka kísérte a gyerekét, aki zöld műanyag kismotorral zörgött végig a bitumenen. Dóra az ablakot nézte, a második emeleti saroklakásba próbált meg belesni, de a függöny nem mozdult. Annyira koncentrált, hogy majdnem nekiment egy idősebb hölgynek, aki a tacsuját sétáltatta. Csak az utolsó pillanatban sikerült kikerülnie őket, a tacsujó meg is ugatta, míg ő sűrű bocsánatkérések közepette továbbállt. Hamarosan elért a keresztutcáig, ott átment a zebrán, és megint visszafordult. Ezúttal lassabb tempóban közeledett.

Mikor a kapunál járt, a függöny mintha megmozdult volna, ekkor valaki kilépett a bejárati ajtón. Egy középkorú férfi volt, hátát a lépcsőkörlátnak vetve megállt a bejáratnál. Dóra addigra állóra fékezett, és hiába akart újból elindulni, a lábai nem engedelmeskedtek. A férfi krahácsolva cigarettára gyújtott. Dóra tétován állt a kapu előtt, próbálta kerülni a férfi tekintetét, de ezzel csak még jobban magára irányította a figyelmét.

– Magát is a lakás érdekli? – mordult rá a férfi.

– Én... ööö – hebegte Dóra.

– Mit képzelnek, hogy ilyenkor jönnek?! Mások fektetik a gyereket vagy pihennének.

– Nem a lakás miatt jöttem.

– Hanem?

– Várok valakit. Az egyik barátom felment az előbb.

A rövid közzjáték után kínos csend állt be, legalábbis Dóra egyre kínosabbnak érezte.

– Melyik lakást árulják? – kérdezte hirtelen.

– Az egyik fentit. Dög meleg van ott nyáron, nem csoda, hogy szabadulni akarnak tőle.

– Nem bánja, ha bemegyek? Látom, van ott egy hamuzó – mutatott az ajtó mellé felszerelt konzervdobozra.

– Várakozni a kapun kívül is lehet. Ez nem közpark – mondta a férfi, és közben lassan szívta a cigarettát. Dóra fázósan összehúzta magán a felsőjét. A férfi sóhajtott.

– Jöjjön...

Dóra lenyomta a kilincset, ami ugyanazt az ismerős nyöszörgést hallatta és ugyanúgy szorult, mint évekkor korábban. A férfi nem nézett rá, a korlátra támaszkodva fújta a füstöt. Dóra kissé feszengve megállt a kapucsengő előtt. A régi nevet kereste, hogy ott van-e, nem lett-e több, nem került-e mellé valami más, idegen név. De a kiírás nem változott.

– Melyiket ismeri? – kérdezte a férfi.

– Én? Egyiket sem, a barátnóm...

– Tudja tán, kihez jött?

– Nem sajnós. Csak beugrottunk, de már megyünk is.

A férfi lepöccintette a hamut, távolba révedő tekintetével keresztülnézett a szemközi társasház egyforma erkélyein. Semmi nem mozdult, mintha a környékről mindenki eltűnt volna. A túlsó járdán egy felcímkézett zacskó sodródott néhány métert.

Hirtelen kicsapódott a bejárati ajtó: egy alacsony, szemüveges férfi lépett ki rajta. Dóra csak egy pillanatra látta az arcát, majd ösztönösen elkapta a tekintetét. A férfi köszönt a cigarettázó lakónak, és kezében egy bevásárlószatyorral kilépett a kapun. Dóra ennyiből is meg tudta állapítani, hogy látásból ismeri. A váratlan találkozás után egyre idegesebben szorongatta a korlátot és tekintgetett az ajtó felé, mégsem bírta rászánni magát, hogy hazainduljon, pedig egy jó alibit is kitalált: majd azt mondja, beugrik a dohányboltba cigit venni a barátnőjének.

Inkább elővette az iqos-át, és rágyújtott. A férfi rosszállóan csóválta fejét.

– Maga is azt a szart szívja?

– Nem olyan rossz ez – felelte egy mély szippantás után Dóra. – Kevésbé káros, azt mondják.

– Akkor minek szívja? Nem az a lényeg? – kérdezte cinkos mosollyal a férfi. Dóra válasz helyett eleresztett egy félmosolyt.

– A közelben lakik?

– Nem, már nem.

– Nem is baj, egyre szarabb ez a környék. Beköltöznek a kis taknyos egyetemisták; egyre több a külföldi, arabok, indiaiak, ott makognak a közértben... Tíz éve még normális családok laktak itt.

Dóra erre nem tudott mit mondani. Az előkertet nézte, hogy mennyit változott, mióta utoljára látta. A rózsabokor a virágágyásokkal és az L-alakú tujasövény még megvolt, csak időközben jóval sűrűbb, terebélyesebb lett.

– Azért szép ez a fás rész itt elől – mutatott Dóra a ház melletti keresztutcára, amelynek a távolabbi oldalát nyírfák és akácok szegélyezték.

– Ezek? Ezeket ki fogják vágni.

– Hogyhogy? – kérdezte Dóra szinte döbbenet.

– Valami önkormányzati rendelet, állítólag veszélyesek, a vénebb fáknek korhad a belseje, meg van, ami ránőtt a villanyvezetésekre, de szerintem csak kell a pénz. Rohadt drága a tűzifa, ezzel is jól jár majd valaki.

Dóra a fákat figyelte, egész pontosan a fák alatti füves sávot. Eszébe jutott az a kellemes őszi este, amikor találtak ott egy sünit, és hazáig kísérték. Egész kicsi volt még, talán kölyök vagy fiatal nőstény, és az aljnövényzetben bujkált. Megállt, beleszagolt a levegőbe, aztán továbbiszkolt, ők alig pár lépés távolságból követték. Az utca túloldalán tűnt el egy bádögkerítés alatt, nem is csodálkoztak rajta, az utcának még a neve is olyan kedves és otthonos volt – Játszóház utca – egy süni felbukkanása illetet hozza a leginkább. Dóra jól emlékezett rá, ahogy apró orrával körbeszaglászott, aztán leszegett fejjel elindult, mikor hátrébb léptek. Máté még le is fotózta, a vakufényre öszszegömbölyödött.

– Maga régóta lakik itt? – kérdezte Dóra.

– Én nem, de a fiam igen. Meg most már az unokám is – mondta a férfi. – Várjon, mutatok róla egy fényképet!

Elővette a mobilját, kihajtogatta a bőrborítású mágnesetkből, és némi keresgélés után Dóra orra alá tolt a képernyőt.

– Látja, mekkora csibész? – kérdezte mosolyogva. Egy másfél év körüli kisfiút mutatott, aki egy szőnyegen fekszik, és teli szájjal nevet a plüssjátékai között, míg a másik sorozaton egy miniatúr labdával játszik. – Kézilabdázó lesz!

– Nagyon aranyos, tényleg.

– És mindig ilyen eleven. Nem lehet lelőni, lefárasztani is alig.

– Elhiszem.

– Magának még nincs?

– Nem, nekem... nincs.

– Persze manapság... – legyintett a férfi. – Maga még olyan fiatal, van ideje.

Dóra bólintott. A férfit nézte, és azon gondolkodott, hogy vajon kinek az apja lehet a régi lakók közül, de nem jutott eszébe senki, akire illene a leírás, és korban is stimmelne. Csak azt az egyet tudta, hogy kinek az apja *nem* lehet. Körülbelül húsz-huszonöt család élt a házban, minden emeleten nyolc lakás, de emlékei szerint néhány üresen áll.

– Na én megyek – mondta a cigarettát elnyomva a férfi. – Mindjárt fürdetés, aztán indulok haza.

Miután elköszönt, a bejárati ajtó lassan becsukódott utána. Dórának már nem volt kulcsa, de a kapukódot még tudta, ahogy azt is, hogy odafent a lakásban azonnal becsipogna. Közelebb hajolt a kapucsengőhöz, újra átnézte a neveket, kíváncsi volt, hogy

vajon hány lesz közülük ismerős. Egy kezén meg tudta volna számolni. Újra megpróbálta, de rá kellett döbbsennie, hogy az évek alatt alig jegyezte meg egy-két lakó nevét.

A mobilja ekkor egy pittyenéssel jelzett. Dóra elővette a táskájából: a BeReal küldött értesítőt – a lehető legrosszabbkor. Vagyis két perce maradt fotót készíteni a telefon előlapi és hátlapi kamerájával egyszerre. *Time to BeReal* – olvasta a képernyőn, és alig akart hinni a szemének. Ilyen is csak vele történhet. Mintha egy lesifotós rajtakapta volna, csakhogy itt ő irányította azt a bizonyos paparazzo-t, akinek, ha nem kattant a fényképezője, az legalább annyira beszédes, mintha fotózna vele.

Még az egyik barátja vette rá, hogy tegye fel ezt az új alkalmazást. Naponta egyetlen képet kell csinálni, csak az ismerősök látják, és nem lehet filterezni. A valóságot mutatja be, kendőzetlenül, vagy valami ilyesmi:

De erre most nem volt lehetősége, nem fotózhatja le a régi környéket, azt Bence is látná, aki már így sem fogja érteni, hogy miért nem otthonról dolgozott, mint ahogy megbeszélték. Valószínűleg rég hazaért, otthon várja őt és valami magyarázatot arra, hogy holt járt ilyen sokáig, meg egyáltalán minek ment be az irodába.

Ha viszont nem csinál képet, azzal gyanút kelt. Mióta telepítette az appot, minden nap készített vele fotót – ahogy Bence is, lelkiismeretesen, hisz megbeszélték.

Amíg magában vívódott, majdnem letelt a kétperces időlimit. Dóra végül hagyta lepörögni az órát. Majd kitalál valami hihető magyarázatot, mire hazaér. Útközben beugrik a boltba, vásárol reggelinek valót, holnap korán felkel, és engeszteléseképp összedob valamit Bencének. Igen, az jó lesz.

Kezdett besötétedni, érezni lehetett, hogy az utcalámpákat hamarosan felkapcsolják. Dóra vetett egy utolsó pillantást az emeleti ablakra, majd lassú léptekkel elindult a buszmegálló felé. ■ ■ ■

Szerényi Tamás (1991, Nyíregyháza) prózaíró és egyre inkább költő, a Fialal Írók Szövetségének tagja. Egyetemi tanulmányait az ELTE bölcsészkarán és a BME-n végezte, szépirodalmi szövegei megjelentek többet között az Apokrif, a Látó, a Kortárs és az Irodalmi Szemle folyóiratokban. Első prózakötetén dolgozik.

Mire megszülettünk

Nézzük először a holt nyelveket

FÁBRI PÉTER: Hahn István tartotta az ókori görög és római történelemről szóló nagy előadásokat. Lendületes és szellemes előadó volt, nagyon élveztem az óráit. Az egyetemi követelmények nagyon imponáltak. Jártam például egy szemináriumra, ha jól emlékszem a szemináriumvezetőnk nevére, Váradynak hívták. Erre a szemináriumra nekem Athén nagyhatalmi politikájáról kellett dolgozatot írnom. És a szakirodalom, amit megadott hozzá, németül volt. Ezt természetesnek vették, nem csak ő. Mindjárt elmesélem, hogy jártam egy-két évvel később, művészettörténet szakon, Marosi Ernőnél.

De most még az első évben vagyunk, 73-74-ben. A két kedvenc szemináriumom (első és második félévben) Komoróczy Géza szemináriumai voltak. Először Thomas Manntól vettük át a *József és testvéreit*. Nem viccelek, ez volt a szeminárium alapanyaga ókori keleti történelemből. Persze nagyon sokat kellett melléolvasni, de ez volt a középpontban. A második félévben pedig Hegeltől *A világtörténet filozófiája*. Ez egy három kötetes mű, és Komoróczy azért is szerette nagyon, mert Hegelnél az ókor – ha jól emlékszem – a három kötetből az első kettő. Komoróczynak az volt a véleménye, hogy ez így helyes, elég megnézni, hány ezer évig tartott az ókor és mennyi idő telt el azóta. Továbbá minden órája elején megkérdezte, mit olvastunk éppen. Főleg a folyóiratokra volt kíváncsi, illetve gyakran került szóba az *Élet és Irodalom*, ami ugye hetilap. Az egész viselkedése azt sugallta, hogy egy értelmiséginek naprakésznek kell lennie.

Komoróczy abban az időben már legendás volt az egyetemen. Persze csak városi legenda, de terjedt róla egy történet. Egyszer megkérdezte egy diákja, hogy tanár úr, mégis, hány nyelven tud?

Mire Komoróczy: – Nézzük először a holt nyelveket. Az én szakmámban ugye görögül és latinul tudni kell. Az ókori Kelethez pedig olvasni kell az egyiptomi hieroglifákat és tudni kell héberül. Én ugye sumerológus vagyok, de persze az asszírokkal is kell foglalkozom, úgyhogy tudni kell olvasni a sumér, asszír, akkád ékírást. Nézzük az

élő nyelveket. Angolul ma már mindenkinek tudni kell. Sok szakkikk jelenik meg németül, oroszul és franciául. De hollandul csak olvasok, csak olvasok!!!

(Akit a szimpla valóság érdekel, nézzen utána a *Tények és tanúk*ban megjelent, *Jeremiás nyomában* című Komoróczy-könyvben. Ez itt főntebb akkor is jellemzőbb, ha túlzás.)

Másodévbén már nem voltak ilyen kiemelkedő tanáraink történelem szakon. Illetve volt egy, Engel Pál. A tanszéket, ahol dolgozott, valahogy úgy nevezték, hogy „A történelem segédtudományai” tanszék, itt dolgoztak azok a tanárok, akik a későbbi levéltárosokat és régészeket tanították. Hogy Engel szemináriumának mi volt a pontos tárgya, erre ugyan nem emlékszem, de arra igen, hogy nekem miből kellett abban a félévben szemináriumi dolgozatot írnom, részben az ő javaslatára. Megkérdezte, hogy majd ötödévben miből akarok diplomamunkát írni. Akkor még úgy terveztem, hogy diplomázni fogok történelemből, érdekelni pedig a XIX-XX. század fordulója, az úgynevezett második reformkor érdekelt – akkoriban nagy olvasmányélményem volt Horváth Zoltán *Magyar századforduló* című, hihetetlenül gazdag könyve. Horváth Zoltán szocdem újságíró volt és ő volt Horváth Ádám édesapja, a későbbi Sárköziné Molnár Márta első férje. Ádámról majd mesélek a Színművészetiről szóló bekezdésekben.

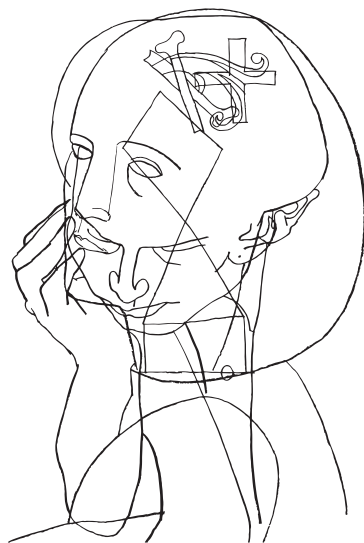
Azt viszont már tudtam, hogy minél magasabb évfolyamba járok a bölcsészkaron, annál kevésbé remélhetem, hogy az ideológiai tárgyak oktatói között kedvemre valótl találjak (akihez tehát kedvem volna diplomamunkát írni). Voltak persze kivételek, a bölcsészkaron tanított például Diószegi István, akinek szintén akkoriban olvastam a Monarchia történetéről szóló néhány pompás tanulmányát (ma is itt van a polcomon *Hazánk és Európa* című, nekem már címével is rokonszenves könyve), de a tendencia az volt, hogy a kicsit is érzékenyebb, így tehát érdekesebb témákkal foglalkozó tudósokat mintegy bezárták az Akadémia különféle intézeteibe. Köztudott volt például, hogy komoly reneszánszkutatás az Irodalomtörténeti Intézetben folyik, Klaniczay Tibor körül – a csodálatos Klaniczay, akit családiról is elég jól ismertem és akiről még most, 2021-ben, néhány hónapja is vaskos könyvet adtak ki egykori munkatársai, úgy szólván be sem tehettem a lábát a Bölcsészkarra.

Így aztán – emlékezetem szerint a halk szavú, érzékeny, elegáns és komoly Engel Pál javaslatára – elmentem a Történettudományi Intézetbe Hanák Péterhez és elmondtam neki, hogy az a tervem, hogy hozzá írom a diplomamunkámat.

És mivel Engel szemináriumán a források feldolgozásának módszereit tanultuk, a századfordulóról szólandó és soha el nem készülendő diplomamunkám előkészítéseként Hanák javaslatára elkezdtem a XIX. század végének ponyvairodalmát tanulmányozni.

Hogy miért azt? Hanák elmesélte, hogy a régészek már a századelő szeméttelpeit is kutatják, azért. És a ponyvairodalom a szellemi élet szeméttelpe, egyben az a fajta tömegkultúra, ami a legtöbbször jutott el abban a korszakban, amely engem akkor érdekelt.

Szorgalmasan elkezdtem tehát járni a Széchenyi Könyvtár Kisnyomtatványtárába. Ez a gyűjtemény nagyjából a világ végén volt megtalálható, a Külső Főti úton, hosszas

Vajda Lajos: *Barátok*, szénrajz, 1937

békavézás után. Itt mindenféle formájú, könyvnek nem nevezhető nyomtatványokat tároltak, prospektusokat, oktatófüzeteket, plakátokat, rölapokat. Az általam keresett, vékony kis füzet-formájú, XIX. század végi ponyvákat egy nagy papírdobozban tette elém a könyvtáros, magas, pirospozsgás, kerek arcú, hullámos hajú férfi, akinek valamilyen rejtélyes okból azonnal megjegyeztem a nevét is – Indali Györgynek hívták és nem gondoltam volna, hogy nagyjából tíz év múlva újra találkozom majd vele – egészen más okból, mint ekkor.

Néhány évvel ezelőtt újra elolvastam azt a szemináriumi dolgozatot – érdekes volt. Statisztikai módszerekkel dolgoztam fel benne azt, hogy miről szólt a XIX. század végén a piacokon árult ponyvairadalom. Meglepő volt – a betyártörténetek mellett nagyon sok volt a politikai témájú pamflet, amelyekben meglehetősen primitív nyelven a kommunizmus veszélyére figyelmeztették a tömegeket. Elég sokszor járhattam ott a Régi Fóti úton, elég sok ponyvát dolgoztam fel. Végül aztán nem lett belőlem történész, de úgy érzem, nem telt el haszontalanul ez a két tanévem.

Ha már megemlítettem Horváth Zoltán *Magyar századfordulóját*, elmesélem, hol olvastam és hogy miért olyan emlékezetes ez a hol. A Bölcsészkar Olvasónak nevezett könyvtárban olvastam, ez a földszinten volt, a Váci utca felől lehetett bemenni, a Duna felé vezető boltívtől jobbra, a sarkon. (Balra az Egyetemi Színpad jegyirodája volt.) Az Olvasóban elég sok fontos könyv volt kitéve szabadpolcra, lexikonok, történelmi alpművek, emlékszem például egy szép, nagy, négykötetes Hóman-Szekfüre. Itt volt szabadpolcon Horváth Zoltán könyve is. Az egész egyetlen nagy helyiség volt, két-két szék a két sorba állított asztaloknál, talán tíz-tizenkét asztal lehetett egy sorban. Az olvasókkal szemben, a bejáratnál, a könyvtáros asztala. Itt kellett leadni azt a cédulát, amelyen az ember jelezte, ha bevitt egy saját tulajdonú könyvet. A cédulát alaposan ki kellett tölteni, név, a könyv szerzője, a könyv címe, dátum, aláírás. Egyszer bevittem egy Bibliát (mindig van nálam könyv és akkoriban éppen egy Bibliát hordtam magammal) és gondban voltam, vajon kit írjak be a „szerző” rovatba? Végül eldöntöttem. Fábri Péter, Isten: *Biblia*, dátum, aláírás.

Az előtérben volt két-három kis dohányzóasztal hamutartókkal. Ide persze nem csak cigarettázni jártunk ki, hanem beszélgetni is.

Volt egy nagyon helyes, gribedlis könyvtárosnő, pontosabban fiatal lány, Viki. Hogy Vikinek hívják, az már az után derült ki, hogy egyszer, amikor bent ültem, odajött az asztalomhoz és letett elém egy cédulát. „A legkedvesebb olvasónak”. A többire már nem emlékszem, de arra persze igen, hogy ezt néhány hónap intenzív járás követte. Vikiből nyelvész lett (már akkor, tizennyolc-tizenkilenc évesen is japánul tanult, mert németül már tudott), ma Németországban él. Akkor még nem járt egyetemre, egy évig dolgozott az Olvasóban könyvtárosként.

Aztán másodévben már művészettörténet szakra jártam a történelem mellett. A művészettörténet szakon is remek tanáraink voltak, és közülük is kiemelkedett a csodálatos Marosi Ernő. Míg Komoróczy úgy nézett ki, mintha egy asszír domborműről lépett volna le a melle közepéig érő szakállával, Marosi olyan volt, mint egy gótikus festmény egyik alakja. Magas, vékony, átszellemült.

Három történet jut eszembe róla.

Az elsőt ő mesélte el, annak illusztrálásaképpen, hogy milyen váratlan módon lehet hasznunkra olykor egy haszontalannak hitt ismeret.

Egyszer Lengyelországban járt és egy kisvárosban megcsodált egy ciszterci templomot. (Mint azt tőle akkor már tudtuk, a ciszterci templomok egyik jellegzetessége az,

hogy a szentély mögött egyenes a fal, nincs apszisuk, erről azonnal fel lehet őket ismerni.) Szeretett volna többet is megtudni az épület történetéről, mint amit szabad szemmel meg tudott állapítani (ő nagyon sokat meg tudott állapítani, ha ránézett egy épületre.) De sehol egy leírás. Ahogy ott járkált a templom körül, arra jött egy szerzetes. Megszólította őt, többféle nyelven próbálkozott, de a szerzetes egyik nyelven sem értett, amelyen Marosi eleinte beszélgetni próbált. És akkor jött a mentőötlet. Latinul tette fel neki az épület történetére vonatkozó kérdést – és a szerzetes ékes latinsággal válaszolt. Így aztán jól elbeszélgettünk, fejezte be a történetet Marosi.

Egyszer a szemináriumán (A román kori művészet története) mutatott nekünk egy albumban egy képet, amely egy díszes serleget ábrázolt. Feltette a kérdést, mit tudnánk mondani a serlegről? Én megkérdeztem: tanár úr, végezhetnénk-e egy kis kísérletet? Mi volna, ha most senki sem mondana először semmi olyasmit, ami a tárgy korára, lelőhelyére, hasonló konkrétumokra vonatkozik, hanem megpróbálnánk elemezni csak magát a formát? Marosi mosolyogva belemert a játékba (szinte mindig bujkált az arcán egy kis finom, ironikus mosoly), és azt mondta, ha már én javasoltam, kezdjem el én. Elkezdtem, mondtam néhány jól hangzó általánosságot a formáról és a többieknek sem jutott eszébe ennél sokkal több. És akkor Marosi elmondott nekünk néhány adatot. A lelőhelyről, a keletkezés koráról és a serleg funkciójáról (egy templomi kehelyről volt szó). Pillanatok alatt kiderült a lényeg: hogy a művészet nem valami elvont térben lebeg, nem egyszerű formák játéka, a műtárgy szorosan kötődik létrejöttének korához, céljához, körülményeihez. Marosi így tanított: elmondta a legfontosabb adatokat, részleteket, szóval a hátteret, a kontextust, és hagyta, hogy a fejünkben összeálljon a kép egésze.

A harmadik történet az ő igényességéről és az én tudatlanságomról szól. Egyszer egy felvidéki oltárt kellett ismertetnem egy szemináriumi dolgozatban. Mint hamar kiderült, az oltárról szakirodalom kizárólag szlovák nyelven érhető el. Kérdeztem Marosit, hogyan olvassam el, hiszen nem tudok szlovákul. Mire azt válaszolta, hogy hogyan, hát szlovákul! Szótár segítségével minden megoldható. Ültem tehát másnap a Szépművészeti Múzeum könyvtárában (akkor még a főépületben – a Dózsa György úti bejárat felől kellett bemenni). Odahúztam magam elé az általa megnevezett szlovák művészettörténeti folyóirat megfelelő évfjázatát és egy méretes szlovák–magyar szótárt. Az orosztanulás emlékeiből összevakartam szlavisztikai ismereteimet és szépen kijegyzeteltem a cikket. A legközelebbi órán aztán fel is olvastam. De amikor odaértem, hogy „az oltárt Jordan Görgeyovcov rendelte”, Marosi hatalmas kacajra fakadt. Aztán kedvesen odafordult hozzám és azt mondta:

– Péter, Péter! Görgey Jordan! Birtokos eset!

Vörösmarty kisepikája nem érthető meg nagyepikája nélkül

JOLSVAI ANDRÁS: Jó, akkor most legyen az a megválaszolando kérdés, ki miért ment a bölcsészkarra. Én speciel azért, mert abban az évben nem indult rendezői szak a Színművészeti Főiskolán. Merthogy ekkoriban, mondjuk úgy, a második gimnáziumi év után, elég sokáig az akartam lenni, rendező.

Ami a felmenőimet illeti, tizenhat éves korom táján már senki nem akadt, aki nem-hogy beleszólt volna, mi legyenek, de akár csak véleményezte, véleményezhette volna. Anyám, mint köztudott, a születésemben halt bele (aki részletekre is kíváncsi, olvassa el a *Márton Irma tévedése* című könyvem huszonegyedik fejezetét), apám disszidált, a nagyszüleim pedig tizenhárom-tizennégy éves korom táján végleg feladták, hogy kövessék a mozgásomat. De még csak egy nagybácsi, egy sógor vagy egy kuzin se akadt, aki a segítségemre lehetett volna. (Mondjuk, nem is volt ilyen igény.) Széteső, lecsúszó, kiháló család volt a miénk ekkoriban – most az anyai ágról beszélek, hisz én abban nőttem föl, az apai ág másik történet, talán egyszer majd rájuk is sor kerül –, csupa félrecsúszott sors, csupa kitaposott cipő. Mire én megérkeztem, a rokonok többsége már a temetőben, a többiek elszegényedve, megbetegedve, leszázalékolva: a régi dicsőség emléke egyszer-egyszer még felmelegítette az arcokat, de a növekvő gondok és a növekvő életkor hamar lehervasztotta a pírt. Nagyszüleimtől arra tellett, hogy meleg ételt, tiszta ruhát, szerető simogatást kapjak tőlük. A többit meg rám bízták.

Engem három dolog érdekelt világeletemben. Az irodalom, a futball és a szebbik nem. (Ha szabad ilyen múlt századi módon kifejeznem magam.) Az utóbbiakat talán nem kell magyaráznom, az elsőt annyiban, hogy az olvasás szeretete belső igény volt, egyetlen embert se láttam a környezetemben, aki olvasott volna. (Nagyanyám soha semmit a gyerekkori kötelező olvasmányok óta – igaz, azokat hetven fölött is hibátlanul fölmondta –, nagyapám fiatalabb korában igen, később már nem. Akkoriban, amikor együtt éltünk, keresztretvényt fejtett minden szabad idejében.) De nem látam olvasni se a szomszédokat, se az ismerősöket. Az emberek, akiket gyermekkoromban ismertem, moziba jártak meg futballmeccsre, meg persze a kocsmába. Teljes rejtély, mitől lettem én ennyire más.

Akárhogy is, négyévesen megtanultam olvasni (magamtól, diafilmek segítségével), attól kezdve olvastam szakadatlanul. Nagyszüleimnek volt egy üveges könyvszekrénye, körülbelül kétszáz könyv fért el benne, először azokat olvastam ki, mégpedig kóros pedantériám következtében polconként és soronként haladva. Beöthy Zsolttal kezdtem és Villonnal fejeztem be. (Faludy György ferdítésében.) Aztán beiratkoztam az iskolai könyvtárba, aztán a kerületibe, és attól kezdve mindig volt, van könyv a kezemben. Érdekeltek a történetek, a figurák, a nyelvi megoldások. Ahogy érdekelt a világ is, ami körülvelt. Lehet, hogy egy kívülálló dickensi világnak látta volna, nekem az volt a természetes (hogy soha nem volt egy fillérünk se, hogy mások levetett ruháiban jártam, hogy hetedikes koromtól dolgoztam minden nyáron, hogy csak olyan szórakozásom lehetett, ami nem kerül pénzbe: jelzem akkoriban, a hatvanas évek elején-közepén egy gyereknek sok ilyen lehetett találni a sportolási lehetőségektől a nyári táborokig), és jól éreztem magam benne.

Akárhogy is, a magam számára hamar világos lett, hogy valami olyasmivel akarok foglalkozni, aminek köze van az olvasáshoz. (Persze, szóba jött volna a foci is, de mire gimnazista lettem, kiderült, hogy nem vagyok olyan jó, amilyen szeretnék: maradt a foci passzió, azóta is űzöm is, nézem is, és rengeteg örömöm van benne.) Az iskolában is én lettem az irodalmár, matekleckéért cserébe írtam bérfoglalmasokat, azért egy ujpesti elemiből nem volt nehéz kiragyogni. Egy idő után szavaltam is, tudod, hogy megy ez, az a szóke kissrác a harmadikból kívülről tudja a *Kelet felölt*, hadd menjen. Ebből lettem a kulturális szemlék, azokból meg az Úttörőegyüttes. Ami megint egy véletlen, megint egy nagy nyeresége az életemnek. Az Úttörőegyüttes a KISZ Köz-

ponti Művészegyüttes gyereklerekata volt, elegánsabban utánpótlás-bázisa, a néptánc volt a fő profilja, meg persze a rajkózenekar, de volt benne irodalmi csoport is, próbáltunk, hetente kétszer, hétféteken meg esztrádműsorokat és színdarabokat adtunk a Rottenbiller utcai székházban. Aztán meg kirándultunk, barátkoztunk, növegettünk. Ujpest után ez nekem nagy emelkedés volt, olyan élmények értek, melyekről korábban fogalmam sem volt, szívtam magamba mindent, mint a szivacs. Remek társaság volt, persze mindenki színész akart lenni, a korosztályomból sokan azok is lettek, Téri Sanyi, Sándor Erzs, Szerednyey Béla például. Én gimnazistaként már rendeztem is, az együttesben is meg a Könyvesben, hamar bele is lavíroztam magam ebbe a szerepbe, hogy én vagyok a jövő nagy rendezője, ez volt benne a legjobb, ez az állapot, mely menlevelet nyújtott mindennel szemben a reáltárgyaktól az órai jelenlétén át a hajviseletig (Ujpesten még szankcionálták a hosszú haját a hetvenes évek elején.)

A rendezőség, különösen a filmrendezőség akkoriban a legnépszerűbb foglalkozás volt hazánkban, már abból is sokat ki lehetett hozni, ha az ember afféle leendő rendezőnek mutatta magát. Na, én elég sok mindent kihoztam belőle. Végzősként el is szaladt velem a ló, nagyon, de nagyon nagy művész voltam már a negyedik F magasságában, úgyhogy a teljes tanári kar összefogására szükség volt, hogy áttoljanak egy érdemtelen jelessel az érettségim. Persze, magyarból brillíroztam, Babits a kezemből evett, az elnök a végén megkérdezte, tudok-e valamit kívülről tőle, mímelt visszafogottsággal rávágtam, a Jónás könyvét, például – tényleg tudtam, ti. éppen színpadra állítottam – elmondtam neki a Jónás imáját, hadd örüljön, nem is volt több kérdése. Az tehát világos volt, hogy a Színművészetire felvételizem, színész szakra (az indult), másodiknak meg beírtam a Bölcsészkart – művészeti főiskola mellett egy normális egyetemet is engedélyeztek, egyébként nem –, s mivel magyar-történelem szakpár éppen nem volt, lett belőle magyar-népművelés. Utóbbiról persze fogalmam sem volt, mi fán terem.

A színésztől a második kanyarban búcsúztam el (méltán, elénekeltem nekik a *My Fair Lady*-ből a *Jártam, keltem én* kezdetű nótát, amit igazán nem kellett volna), akkor jöhetett a Pesti Barnabás utca. Hatszázán felvételiztünk a Gólyavárban, hatot vettek fel közülünk: hogy milyen méretű mellényt hordtam akkoriban, azt jól mutatja, hogy biztos voltam benne, az egyik én leszek. (Tényleg így lett, és ebben, különös módon, szerepet játszott kóros túltengésben szenvedő önbizalmam. Magyarból Vörösmarty kispikája volt feladva, melyről igen kevés fogalmam volt. Viszont előző héten olvastam el a *Zalán futását*. Leírtam tehát a dolgozat első mondatát, miszerint „Vörösmarty kispikája nem érthető meg nagyepikája nélkül”, aztán jöhetett a *Zalán*. Erre mondják, hogy tizenkilencre lapot húztam, és bejött.)

Aztán a katonaság hosszú időre leszoktatott mindenről – az olvasáson kívül. (Illetve dehogyan: tavaszra ugyanis alakult egy nem-hivatalos olvasókör a laktanyában, tizen-tizenketten jártunk a könyvtárba olvasni, kölcsönözni, beszélgetni. Egy idő után már volt kulcsunk is hozzá, megesett, hogy takarodó után is ott ragadtunk. Amikor lebuktunk, a kultúrtsiszt menekülési utat ajánlott a fogdával szemben. Csináljunk egy műsort és induljunk el a honvédelmi szemlén. Megtettük: egy vásári játékot adtunk elő, a rendező én voltam, a főszereplő Éry-Kovács András, a későbbi színházvezető. Megnyertük az országos versenyt, volt minden, oklevél, diadal, jutalomszabadság, én felértem rendezői sikereim csúcására.)

A bölcsészkarra nősférfiként, sőt, egygyermekes apaként érkeztem: szabadidőmben tanultam, de fő tevékenységem a gyermeknevelés meg a pénzkereset volt. Nem cso-

da, hogy nem eresztettem mély gyökereket a Pesti Barnabás utcában. Különben is az egészszet átmenetinek tekintettem, csak azt vártam, mikor indul rendezői szak a Színművészetin.

Negyedikben indult. Kitöltöttem a jelentkezési lapot, és már mentem volna vele a postára, amikor a feleségem megállított, és arra kért, ne adjam be. *Az egy másik világ!* – mondta, *az nem fér össze egy kétgyermekes lakótelepi apuka életével.* (Addigra megszületett második lányunk is.) *Egy ilyen változást nem bírna ki a házasságunk!* Igazat adtam neki, eltéptem a lapot és eltemettem rendezői álmaimat.

Szerencsémre. Igaz, a házasságomat ez a döntés később nem mentette meg, de máig egy pályában maradt Sztanyiszlavszkijnak vagy Fellininek képzelhetem magam, ha akarom. (Nem akarom, de akarhatnám.)

Ráadásul régen tudom, hogy nem lettem volna jó rendező. Töprengő, kételkedő alkat vagyok, nem vagyok elég erőszakos, és nincsenek eredeti rendezői ötleteim se. Jó volt, nagyon jó volt a jövő nagy rendezőjének szerepét eljátszani, egészen jól is alakítottam, de aztán kinőttem az egészszet, mint a bárányhimlőt.

Jöhetett az irodalom.

Mi mennyi?

FÁBRI PÉTER: Úgy képzeltem, hogy arról írok majd, amit már elterveztem. De hát ez egy beszélgetés és elég sok mindent írtál, amiről kérdeznék vagy amiről eszembe jutott valami a saját életemből.

Kezdjük a legegyszerűbbel:

„Engem három dolog érdekelt világeletemben. Az irodalom, a futball és a nők. Az utóbbiakat talán nem kell magyaráznom.” – írod. Hogy a szerelmet nem kell magyarázni, az rendben van. Az irodalmat elmesélted. Na de a futball?

Én azon (kisszámú) férfiak közé tartozom, akiket nemhogy nem érdekel a futball, de még csak nem is értik, mi lehet azon érdekes. Világeletemben magányos sportokat űztem, amikor legyőzöm a lustaságomat, reggelenként előbb tornászom, aztán jógázom, ma is futok (na jó, nevezzük inkább kocogásnak), régen nagyon sokat kerékpároztam. Még az esküvőnkre is kerékpáron mentünk Krisztával, ami 1986-ban elég nagy feltűnést keltett: Kriszta fehér menyasszonyi ruhában, amit Wimmer Éva – Kriszta barátnője, divattervező – direkt kerékpározáshoz is alkalmas ruhának tervezett, én fehér öltönyben és piros ingben, felvirágozott kerékpárokon, mögöttünk a család és a barátok egy része szintén kerékpáron. Úszni most is egész nyáron úszom, amikor lent vagyunk a Balatonnál; fiatalon bő tíz éven át eveztem. Ezeket – a kocogást kivéve – apámtól tanultam el, vettem át. Persze lehet mondani, hogy a vízen egy dublóban is ketten ültünk, meg hogy kerékpározni is Krisztával kettesben járok (nem kell nagy túrakra gondolni); de azt azért nem lehet rájuk fogni, hogy ezek csapatsportok. Se játszani nem akartam a futballt, se – még kevésbé – nézni soha. Életemben egyszer jártam futballmérkőzésen, Szilák Feri bácsi, a dédnagymamám Cibakházán élő unokaöccse vitt el magával úgy öt-hat éves koromban két szomszéd falu futballcsapatának mérkőzésére a libalegélőn. Feri bácsira emlékszem, a falura, ahol minden nyáron eltöltöttem akkoriban egy-két hetet, úgy nagyjából; a mérkőzésből csak annyira, hogy untam.

Ellentétben az evezéssel. De most ugye bedobtad ezt a színházrendezés-témát, életem egyik alapproblémáját, hát erre válaszolnom kell.

A Rottenbiller utcáról írsz, ott volt a KISZ Központi Művészegyüttes székháza. Először is, tessék szépen megírni, mert azt a történetet annyira szeretem, hogyan ismerkedtél meg egyik legjobb barátoddal, későbbi könyvkiadóddal, Fazakas Istvánnal ott a Rottenbiller utcában. Már többször elmesélted, jól ki van csiszolva, most már csak meg kell írnod.

Én csak egyszer jártam abban az épületben, nézőként. Működésének első évében ugyanis ott játszott a 25. Színház (Gyurkó László, Kádár későbbi életrajzírója volt az igazgatója, akkoriban még valamiféle félig-meddig ellenzéki-kritikai pózban). Később az Újságíró Szövetség székházába, abba az Andrassy úti palotába költöztek, amely ma az MMA székháza, ott, a padlástérben építettek egy remek kis kamaraszínházat, oda sokat jártam. Az állandóság és folyamatosság állandó és folyamatos magyarországi hiányának persze nem csak az Újságíró Szövetség hanyatlása és az MMA csillagának évi sok milliárd forinttal és a közös vagyonból hozzájuk vágott ingatlanokkal ünnepeelt feljövele, de az is a jele, hogy az Andrassy utat akkoriban Népköztársaság útjának nevezték. Én az MMA-nak sem jósolnék hosszú életet, elmúlik majd, mint a 25. Színház, a Népköztársaság útja és a nátha.

A 25. Színház volt akkor a színházi avantgard – úgynevezett független színházak még nem voltak, amatőrszínházak igen, de azok közül nagyon kevés volt, ami szellemi izgalmat jelentett (azért akadt, például az Orfeo, abban én is játszottam egy rövid ideig, na erről hamarosan). A *Tou O igaztalan halála* című darabot láttam ott, ez egy régi kínai darab; arra már nem emlékszem, hogy ki rendezte, de arra igen, hogy Jobba Gabi volt a címszereplő és játszott benne Verebes István. Én akkoriban egy érdeklődő gimnazista lehettem, ez valamikor 1970 körül volt. Később mindkettejükkel összehozott az élet. Verebes kaposvári színész-rendezőként csinált egy műsort és abban az én – addigra már kötetben is megjelent – verseim is elhangzottak, ennek kapcsán ismerkedtünk meg, felhívtak, találkoztunk. A műsort nem láttam és a kaposvári színházzal (talán sajnos, bár ebben nem vagyok biztos) semmilyen kapcsolatomban nem lett később. Verebes hívott el a Fiala Művészek Klubjába. Tulajdonképpen ennek köszönhettem aztán az első házasságomat, mert ott ismertem meg a későbbi első feleségem. Jobba Gabi pedig 1982-ben játszotta a Döme Zsolt zeneszerzővel írt, Iglódi István által rendezett *Bécsi gyors* című három szereplős musicalünk egyik szerepét (mondhatnám a három főszerep egyikét) a Józsefvárosi Színházban. Amiből most akkor ki is derült, hogy az én egyik utam a színházhoz vezetett, de nem rendezőként, hanem szerzőként.

Az első felnőtt, akit a családtagjaimon kívül tegezhettem, Fodor Tamás volt, az Orfeo Stúdió, később a Stúdió „K” vezetője, egy ideig a szolnoki színház főrendezője és a rendszerváltás után néhány évig országgyűlési képviselő. Tamás fiatal előadóművészként sokszor járt nálunk a Liszt Ferenc téren, rendszeresen fellépett anyám műsoraiban. A *József Attila napjai* című sorozatban – ma ezt dokumentumdrámának neveznék, anyám remek szerkesztő volt, izgalmas történet lett abból, ahogyan a verseket, leveleket, bizonyítványokat, számlákat, bírósági ítéleteket egymás mellé válogatta – Tamás játszotta József Attila szerepét. És ő volt az, aki úgy tizenkét éves korom körül, valamikor a hatvanas évek közepén, első felnőttként ajánlotta fel nekem, hogy tegeződjünk.

Látom magam előtt a jelenetet. A lakásunkon történt – anyám az irodáját a lakás nagyszobájában rendezte be, mindenki idejárt, akivel megbeszélhatalója volt, egész

nap jöttek-mentek a MensárosLászlók, BerekKatik, NagyLászlók, JancsóAdriennek és LatinovitsZoltánok, nekem ők voltak a nénik és a bácsik (Zoli később, utolsó éveiben, a barátom lett és dolgoztunk is együtt, én állítottam össze az Ady-lemezét, amit '74-ben vettünk fel, de már csak a halála után jelent meg, '76-ban). Mindenki nagyon szeretett hozzánk járni, ha nagy ritkán összefutok Bálint Andrással, nem nagyon lévén más közös témánk, mindig emlegeti azt a hangulatot. (Akár lehetne is más közös témánk, elvégre színigazgató korában dalszövegíróként részese voltam egy nagy sikerének, az Anconai szerelmeseknek, és egy Calderón-darabot is fordítottam nekik, de nem egyértelműen jók ezek a későbbi közös emlékeink. Talán, mert Valló Péter egyszer meg akarta rendezni egy darabomat a Radnótin, amire Bálint előbb igent, végül pedig nemet mondott és remek darabomból nem az ő színházában lett kevésbé remek előadás.)

Három szobánk volt, a kertre néző folyosó felől belépve az első az enyém, azzal szemben a konyha, utána következett a hall és a nagyszoba. Erkélye és hatalmas, faltól falig érő ablaka a Zeneakadémiára nézett – és az erkély mellett volt egy nagyon különös, a padlótól a plafonig érő, elhúzható ajtó, innen nyílt apám szobája. Ebben az ajtómedélyedésben álldogáltunk Tamással, én jól lebácsiztam, ő meg mondta, hogy tegeződjünk.

(A Zeneakadémiáról jut eszembe: valami furcsa véletlen folytán úgy esett, hogy én mindig egy iskolával szemben laktam. A Barcsay utcában a Madách Gimnáziumra néztek az ablakaink, hatalmas mozaikokra, ezeken valamiféle mitológiai alakok láthatók. A Liszt Ferenc téren az én szobámból a Hegedű utcai iskola hátsó frontjára, apám és anyám szobáiból a Zeneakadémiára lehetett látni – apám néha azzal szórakozott, hogy miközben a zsebrádióján hallgatott egy élő koncertközvetítést, kiment az erkélyre és onnan nézte a Zeneakadémia épületét, ahová egyébként is sokszor átmentünk persze. Aztán az első házasságomban a Kavics utcában laktunk, velünk szemben kisiskolások kollégiuma. Most pedig már harmincöt éve élek egy középiskolával szemben, ismét a Terézvárosban.)

Néhány évvel később, 1971-ben csak részben művészi, részben politikai vonzalmak okán (rövid ideig szélsőbaloldali ellenzéki voltam, de hogy ez mit jelentett akkoriban, azt most itt nem magyarázom meg) elkeveredtem az Orfeo együttesbe.

Az Orfeo együttesek együttese volt. Először képzőművészeti főiskolások alapítottak egy ilyen nevű bábcsoportot, aztán mellette létrejött egy azonos nevű zenekar (a későbbi Vízöntő és a Kolinda elődje), nemsokára pedig az Orfeo Stúdió. Ezt az utóbbit vezette rendezőként Fodor Tamás. A Kinizsi utcában próbáltunk és játszottunk, a Hazafias Népfront ottani klubjában. Az első produkciónk (számomra egyben az utolsó) Jorge Semprun *A háborúnak vége* című filmforgatókönyvéből készült, *Etoile* címen játszottuk. Én voltam a dramaturg és a gépíró, a darabban megszólaló dalok fordítója, az egyszemélyes közönségszervezés és az egyik mellékszereplő.

Fodorral dolgozni csodálatos volt. Máiig az ő színházi szemlélete határozza meg azt, amit a színházról gondolok. Rendkívül egyszerű eszközökkel képes felidézni nagy ívű látomásokat. Keverednek nála a dimenziók, egy autóban zajló utazást például egy játékauto tologatásával játszattott el, a párizsi utcán táskákat vivő vagy csomagokat cipelő emberek az előadásban léggömböket vittek úgy, mintha azok nehezek volnának, hogy aztán ugyanezek a léggömbök egy szerelmi jelenetben előbb jól meg legyenek nyöszöröggetve, aztán könnyedén fellebbenjenek-kilövelljenek.

A világítópultot én eszkábáltam össze egy gimnáziumi osztálytársammal. A fejpékeket úgy oldottuk meg – ez is Fodor ötlete volt –, hogy egyszerű 100-as égőkre lám-

paernyőnek kályhacsöveket szereltünk, ezeket irányba állítva máris voltak fejjépeink. A közönség körbeült minket, közöttük játszottunk – ez akkor radikálisan új dolog volt. 1971 nyarán és őszen heti három vagy négy alkalommal próbáltunk, novemberben volt a bemutató. Én januárban léptem ki az Orfeóból, egyáltalán nem művészi okok miatt. Erről alább még szó lesz.

Annak ellenére, hogy nagyon szerettem színházat csinálni, nem jutott eszembe, hogy a Színművészetire menjek. Néhány hónap múlva megjelent az első kötetem és én évekig azt hittem, hogy költő vagyok.

Negyedéves egyetemista voltam már, amikor egyértelművé vált, hogy a költőség kevés nekem (akkor már elég sokféle jelentek meg verseim, régen túl voltam a második kötetemen és cikkeket is írtam néhány lapba). De az is kiderült számomra, hogy történész vagy művészettörténész sem leszek. Pályaválasztásom látványos kanyarokat vett, harmadévből a történelem szakot lecseréltem esztétikára, így aztán esztétika-művészettörténet szakra jártam az utolsó három évben és ebben az volt a mulatságos és a rám nagyon jellemző, hogy az egész bölcsészkaron egyedül én jártam erre a szakpárosításra, így még csak úgynevezett tanulócsoporthoz sem tudtak beosztani.

Ötödéves voltam, amikor megnősültem, de addigra már levelező tagozatos lettem, ugyanis felvettek a Színművészeti Főiskolára, televízió rendező-szerkesztő szakra. (Közben egy-egy szemesztert még összehasonlító irodalomtörténetre és kínaira is jártam, de ezek már csak afféle kicsapongások voltak, akár az egyéjszakás kalandok.)

Én persze – akkor már – színházrendező szerettem volna lenni, de színházrendező szak 1977-ben nem indult. Gondoltam, rendező = rendező, jó lesz nekem ez is, ráadásul Szinetár Miklós indította az osztályt, aki akkoriban járt színházrendezői pályája csúcán (*Vígszínház: Szent Johanna*, Nemzeti Színház: *A nép ellensége*) és akinek televíziós vezetői tevékenységét nem lehetett nem ámuló tisztelettel nézni. Az ő idejében volt *Zenélő órák* (komolyzenei műveltségi játék kiváló zenetudósok vezetésével), *Ki Miben Tudós* (tudományos vetélkedő középiskolásoknak), *Zenés TV Színház* (millió nézettségű operaelőadások); különböző vezetői funkcióiban ő indította el vagy támogatta a rendezői pályán Fehér Györgyöt, Tarr Bélát, Kovalik Balázst, az ő tanítványa volt a magyar színházakban játszó remek színészek egész sora. És mindehhez egy kedves, toleráns, szellemes ember, aki még most, kilencvenévesen is rendez.

Úgyhogy részben, mert nem indult színházrendező szak, részben, mert vonzott Szinetár személye, jelentkeztem. Szinetár megüzente, hogy a három részből álló felvételi első fordulójára el se kell mennem, elég, ha majd a másodikikon megjelenek. Minek szerénykedjek: szerette a tehetséget.

A második fordulóból arra emlékszem, hogy megismerkedtünk filmes statisztákkal és róluk kellett írunk valamit. Én arról írtam, hogy milyen érdekes paradoxon ez: ebben a helyzetben a statiszták voltak a főszereplők. És hogy az egész életben hányszor vagyunk statiszták és hányszor főszereplők. Hogy főszereplők vagyunk a születésünkkor és a halálunkkor, de van, aki a kettő között végig statisztál, miközben saját életének mégiscsak ő a főszereplője.

A harmadik fordulóban meg kellett rendeznünk – televíziós kamerákkal! – két jelenetet. Az egyiket szabadon választottuk, de nagyon rövidnek kellett lennie, a másik Karinthy Frigyes *Tegezés* című kis jelenete volt, amelyben két férfi találkozik egy városligeti padon és mivel nem emlékeznek rá, hogy tegeződnek-e vagy magázódnak, végigkínlódják az egész beszélgetést.

Rövid jelenetnek egy közismert viccet adtam be, a kapitány és a gépház beszélgetését:

- Mennyi?
- Harminc!
- Mi harminc?
- Mi mennyi?

A jelenetnél talán érdekesebb, hogy ki volt a két szereplő, a Kapitány és a Gépház: Müller Péter Sziámi és Tarr Béla, akik velem együtt felvételiztek.

A Karinthy-jelenet rendezésre úgy kellett felkészülnünk, hogy otthon megírtuk a forgatókönyvet. Azt senki sem mondta el, hogy néz ki egy forgatókönyv, gondolom, ez is egy teszt volt, hogy mit találunk ki magunktól.

Én azt találtam ki, hogy öthasábos forgatókönyvet írok. Kéthasábost addigra sokat láttam már, tudtam, mi a különbség az úgynevezett irodalmi forgatókönyv és a technikai forgatókönyv között; azokban az években a könyvkiadók gyakran adtak ki irodalmi forgatókönyveket (például a fentebb említett Semprun-forgatókönyvet), technikai forgatókönyveket pedig már gyerekként is láttam néhányat, amikor anyám bevitt magával a Televízióba, forgatásra (mert ott is szerkesztett irodalmi műsorokat).

Az én öthasábos forgatókönyvem hasábjából az első három a három kamera képét írta le, a negyedik a színészek mozgását, az ötödik volt a dialóg szövege.

Meglehetősen nehéz dolog volt ezt leírni – gondold el, akkor még nem léteztek otthoni számítógépek, szövegszerkesztő programok. Írógépen írtam, úgy számolgattam a hasábokat, talán két-három szó fért el egy hasábben. De nagyon élveztem.

Utólag megtudtam, hogy a felvételinek ezt a szakaszát irányító Horváth Ádám a maga részéről akkor döntötte el, hogy a felvételemet javasolja, amikor meglátta a forgatókönyvemet. Neki ezt a módszert a BBC-ben tanították, amikor Molnár Ferenc unokájaként élvezett jogdíját egy angliai tanulmányútra használta fel. Én a kisujjamból szoptam.

Ami a lényeget illeti: a két főiskolás által játszott Karinthy-jelenetet meglehetősen túlrendeztem. Valami koreografikusan merev mozgást kértem tőlük, azt, hogy mozgogjanak bábszerűen. És lényegében egyforma jelmezt adtam rájuk. Szinetár azt mondta erről később, kár, hogy nem akartam egyszerűbben, emberibben, mondhatni megértőbben játszatni őket. Hiszen itt nem csak arról van szó, hogy mulatságos, ahogyan kerülgetik a tegezést, hanem arról is, hogy két ember nem tudja, mi a viszonya a másikhoz és ebben még némi fájdalom is van. Nem idézte ugyan József Attilát, de valahogy ez volt a mondandójának a lényege: „hiszen lehetnénk / jóbarátok, együtt mehetnénk / a kávéházba s teát kavarva, / szépet, jót, igazat akarva / beszélgethetnénk irodalomról, / vagy más ily fontos emberi lomról”.

Ezt örökre megszívleltem. Az emberek nem bábok. Mindenki egyéniség és legbelül mindenki, még egy gazember is, sokszor kínlódik. Szinetár a humanizmusával levett a lábamról.

A te egyetemi felvételidről ezt írod: „Magyarból Vörösmarty kispikája volt feladva, melyről igen kevés fogalmam volt. Viszont előző héten olvastam el a *Zalán futását*.”

Hát ez nagyon mulatságos, velem is történt valami nagyon hasonló.

Mint említettem, sajnos, némi kis gitározgatástól eltekintve, sosem tanultam zenélni. Kottát akkor tudok olvasni, ha előtte meghallgatom a darabot. Ma is így írok dalszöveget: meghallgatom a zenét és utána már eligazodom a kottán is. Addig nem.

De kívülállásomhoz képest azért már akkor is sok zenét hallgattam, jártam koncertekre és operába. A Színházművészeti zenei felvételi is volt. Petrovics Emil tartotta, aki később tanított is minket.

A felvételi vizsga úgy zajlott, hogy Petrovics feltett egy zeneművet és megkérdezte, mit hallunk. Utána pedig azt, hogy azon belül milyen hangszereket.

Feltette a zenét, én mondtam, hogy Sztravinszkijtől a *Zsoltárszimfóniát*. Megkérdezte, hogy ebben a részletben milyen hangszereket tudok így hallás után azonosítani, megmondtam. Petrovics el volt olvadva, részéről fel voltam véve.

Na most az a helyzet, hogy én addig még soha nem hallottam a *Zsoltárszimfóniát*. És máig problémát okoz nekem, ha zenét hallgatok, hogy hallás után megkülönböztessem az oboa hangját mondjuk a fagott hangjától.

Csakhogy előző héten olvastam Fodor András (költő és naplóíró) kitűnő Sztravinszkij-életrajzát. És abban a könyvben Fodor írt a *Zsoltárszimfóniáról* is. De nem elég, hogy írt, annyira jól írt róla, olyan pontos leírást adott, hogy amikor pár nappal később Petrovics feltette a művet nekem a lemezjátszójára, azonnal tudtam, hogy csak ez lehet az! És jó, tényleg milyen jó, pont olyan, mint amilyennek Fodor leírta! Nagyon tetszett, nagyon örültem, épp csak azt nem mondtam Petrovicsnak, de jó, hogy végre hallom.

Természetesen a hangszerekre vonatkozó kérdésre is ezért tudtam azonnal a választ. Szinetár tehát levett a lábamról és felvett az osztályába.

Osztálytársam volt – többek között – Tarr Béla, Deák Krisztina, Moldova Ágnes, Tolmár Kata, Müller Péter Sziámi. Összesen tízen jártunk a tv rendező-szerkesztő osztályba.

Csodálatos tanáraink voltak. Zenés rendezést Nádasy Kálmán, televíziós rendezést Horváth Ádám, technikai ismereteket Forgó Mihály (a Magyar Televízió főmérnöke), filmrendezést Szabó István, operatőri ismereteket Illés György, gyártásvezetői ismereteket Lénárt István (Lénárt papi, a Televízió főgyártásvezetője), interjúkészítést Vitray Tamás, zenei ismereteket Petrovics Emil tanított. Szinetár osztályfőnök-helyettese Dömölky János volt.

Nádasy az egyik óráján a Háryról tartott előadást. Odaült a zongorához, játszotta és énekelt a darab részleteit és közben, mint egy sportriporter, közvetítette, mi történik. Kedves volt, derűs, mosolygós. Egyetlen egyszer láttam egészen másnak: az egyik osztálytársunk valami lekicsinylő megjegyzést tett, ha jól emlékszem, Puccinire. De mindegy is, kire, a lényeg, hogy egy közismerten nagy zeneszerzőre. Nádasy akkor egészen kikelt magából, éppen csak nem kiabált. Személyében érezte sértve magát azért, hogy egy nyikhaj megjegyzést tesz a valódi művészi nagyságra. Igazi szentségtörés volt, ami történt, és Nádasy számára a kultúra szentség volt.

Horváth Ádámól elsősorban a szakszerűségére és az elegáns, nagy és rejtett belső feszültséget sejtető nyugalomára emlékszem ebből az időből. Mindent tudott a televíziózásról és minket teljesen egyenrangú partnereknek tekintve adta át a tudását.

Forgó Mihályban megvolt az a képesség, hogy a magunkfajta művészeknek és bölcsészeknek szórakoztatóan és érthetően adja át a legkorszerűbb technikai ismereteket. Azóta is emlékszem rá, pedig ez a tudásom ma már, a LED-képernyők korában nem sokat ér, hogy a televízió képcsöve (mert akkor még képcsövük volt a televízióknak, természetes darabok voltak) egy elektronpontot küld a képernyőre és az cikáz végig vízszintes sorokban, és amikor eljut a képernyő bal felső sarkából a jobb alsóba, akkor áll össze egy kép, amit az elektronpont mondhatni megrajzol. Sőt, valamikor még azt is tudtam, miért van az, hogy míg a film esetében egy másodperc alatt huszonnégy kép szalad le, a televíziónál, amit nem teljesen tudtak ezzel szinkronizálni, huszonöt. Persze ma már ez sincs így, de akkor nagyon érdekes volt.

Lénárt István is maga volt az elegancia. (A közelmúltban halt meg, 99 évesen, még tavaly is találkoztam vele a Vígszínházban.) Ő arra tanított meg minket, hogyan kell lebontani a számok nyelvére a művészi elképzeléseket, mit jelent egy költségvetés összeállítása. Ez sok évvel később, 1992-ben nagyon jól jött nekem, amikor a Gallai Péterrel írott *Kolumbusz* című rockoperánknak nem csak a szövegírója, de a producere is voltam.

Vitray tanárként pont olyan volt, mint a műsorai. Figyelmes, komoly, emberséges és meglepően meglepő. Nem úgy volt meglepő, hogy mondott volna valami váratlant. Hanem úgy, hogy egy-egy finoman fogalmazott, de mélyre menő kérdéssel mindig meg tudta mutatni, milyen sok arca van a valóságnak, milyen különös dolgokat tud elmondani magáról egy ember, ha jól kérdezzük. Ezért volt meglepően, nem feltűnően, hanem csöndesen meglepő.

Illés György és a tanáregédije, Vagyóczky Tibor abban az egyetlen félévben, amíg oda jártam – itt álljunk meg. Most, hogy leírtam: oda, eszembe jutott, mit is jelentett ez: a Szentkirályi utcai épületet, barátságos kis előudvarával, lépcsőfeljárójával, egyikét azoknak az épületeknek, amelyek tavaly a Színház- és Filmművészeti Egyetem Vidnyánszky-féle leigázásának áldozatául estek. Ellentétben az Ódryval, ez még legalább megvan, most színházi képzés folyik benne, de elképzelni sem szeretném, hogy milyen.

Szóval a mosolygó, kicsi és energikus Illés papi (őt is így nevezték, mint Lénárt papit) és Vagyóczky Tibor (aki viszont meglehetősen száraz ember volt), kezdetben (és én ugye csak kezdetben voltam ott) azt tanították, hogyan kell fehér háttér előtt fehér gipszszobrokat fényképezni. Nem a mobiltelefonok korában jártunk. Nagyfilmes fényképezőgépekkel dolgoztunk, ha jól emlékszem, ez tizenkét kockát jelentett egy filmen, takarékoskodni is kellett a filmmel, tehát nagyon alaposan kellett beállítanunk a fehér szobrok világítását a fehér háttér előtt. Gyönyörű külső és belső árnyékok keletkeztek ezeken a szobrokon, illetve mögöttük. A legtöbb segítséget nem akárkitől, hanem a filmes körökben legendás Bolykovszky Bélától kaptuk. Ő akkor és nekünk már Bolykovszky Béla bácsi volt, hetvenes éveiben járt és hetven magyar filmnek volt a fővilágosítója, köztük olyan varázslatosan fényképezett filmeknek, mint a *Halálos tavasz*. Mindent tudott a fényről és az árnyékról. Igazi fényvarázsló volt, fényköltő – ma világítástervezőnek mondanák, de akkoriban az ilyen nagy emberek valahogy beérték a szerényebb megnevezésekkel is. Végtelenül türelmesen bánt velünk. Az operatőri órákat nem a Szentkirályiban, hanem a Makarenko utcában tartották. A főiskola műterme egy használaton kívüli (vagy mondjam így: a korszellem vagy a hatóságok által használaton kívülre helyezett) kápolnában volt. A Makarenko utca mára visszakapta régi nevét: Horánszky utca; a kápolna pedig régi funkcióját – most a jezsuiták kollégiumának kápolnája és én azért jártam ott évtizedek után újra, mert van egy jezsuita barátom. Ez ugye már a második olyan kápolna a történetben az Egyetemi Színpad után, amit valamilyen kulturális célra alakítottak át a szocializmus évtizedeiben, aztán azok elmúltával visszakapták kápolnafunkciójukat.

Szabó István volt a filmrendezőstanárunk. Szabó akkor volt a fénykorában, itthon már a legjobbak közé számított, sőt, ő maga és rajongói is már éppen belefáradtak első filmjei egyre mesésebb, egyre inkább magánmitológiai stílusába. Éppen stílust váltott és már a nemzetközi elismerés, majd az Oscar-díj sem volt nagyon távol. Lelkes volt és intelligens, és bár számomra volt valami enyhén idegesítő modorosság az olykor túlságosan lirizáló, éneklő hanghordozásában, de ettől eltekintve nagyon szeret-

tem és bár ezekben az években már eléggé ki voltam hegyezve a besúgókra (túl voltam már néhány ilyen élményen), eszembe nem jutott volna az, ami húsz évvel később kiderült róla.

A filmrendezés oktatását filmtörténettel kezdte. Azon belül pedig számunkra akkor ismeretlen dokumentumfilmekkel. És micsoda filmekkel! A húszas években készült némafilmek voltak ezek, háromra emlékszem. Dziga Vertov *Ember a felvevőgéppel*, Jean Vigo *Nizzáról jut eszembe* és Robert J. Flaherty *Nanuk, az eszkimó*. Ezek ma már százéves filmek, akkor még csak ötvenvalahány évesek voltak, ez ugye olyan, mintha ma megnézünk egy filmet a hatvanas évekből. De volt néhány hatalmas különbség. Az első két rendező úgy játszott a filmezés lehetőségeivel, mint a gyerekek. Az első kettő valójában inkább az akkor vadonatúj eszköz számtalan lehetőségét használta ki, ötletes, eredeti nézőpontokat választva, Flaherty filmje pedig éppen azért volt meglepő, mert az eszkimók jégkunyhóinak tőlünk távoli világát úgy mutatta meg, mint ami a világ legtermészetesebb közege.

Petrovics Emil, aki persze csak mintegy mellékesen tanított minket, hiszen nem csak sikeres zeneszerző, de közben a Zeneakadémia zeneszerzés tanszékének vezetője is volt, ugyanolyan meghatóan komolyan vette az óráit, mint a kollégái. És nem vacakolt, belevágott a közepébe. Az egyik első feladatunk az volt, hogy írjunk zenét. Ahogy a Bölcsészkaron Marosi Ernő nem kérdezte meg, tudok-e szlovákul, Petrovics sem kérdezte meg, tudunk-e kottát nemhogy olvasni, de írni. Persze nem kért jelentős dolgot, csak egyszerű prímstimmet, ami ugye a dallam. Így első félévben még nem kellett harmonizálnunk. Én olyan egyszerűt írtam, hogy máig emlékszem rá, dó-ré-mi, fá-mi-ré, dó-ré-mi-ré-dó-dó, valahogy így volt, lehet, hogy kicsit cifráztam. Eredeti ötlet nem a dallamban, hanem a ritmusban volt, ugyanis a taktusok első hangján, ahova tehát a hangsúlynak kellene esnie, mindig szünet volt. Ez nagyon tetszett Petrovicsnak, és talán a felvételimre emlékezve, meg is kérdezte, tanultam-e valaha zenét.

Petrovics Emillel később élete végéig kapcsolatban voltam, hol mint az Artisjus Szerzői Jogvédő Egyesület elnökével, hol mint az Operaház főzeneigazgatójával; aztán a nyolcvanas évektől kezdve egyre többször találkoztunk Szigligeten. Volt vele konfliktusom is, az Artisjusban, de tanárnak csodálatos volt. Nagy tudású, színes, szellemes, eredeti.

Szinetárnak különösen egy órájára emlékszem. Ady Endre *Asszonyok a parton* című versét elemezte – velünk beszélgetve – forgatókönyvként. („Állt a parton ezer asszony”). Ezen a versen magyarázta el a különböző plánokat, azt, hogy mikor mire koncentrálni éppen a költő – vagyis a rendező: hogyan mutat meg egy távoli képet, hogyan közelít rá egy kendőre. Verselemzésnek is, pedagógiai fogásnak is telitalálat volt. Dömlökly ilyenkor ott ült mellette, de ritkán szólalt meg – később majdnem lett vele közös művem, aztán (az én hibámból) mégsem.

Volt, hogy jeleneteket kellett eljátszanunk – én Deák Krisztinával játszottam el egy Molnár Ferenc-jelenetet. Volt, hogy beszélős műsort kellett készítenünk – én mint szerkesztő-műsorvezető a Madách Színház *Hamlet*-előadásáról beszéltem, Müller Péter Sziámi volt a rendező-operator, és látványnak annyit tudtam kitalálni hozzá, hogy fekete garbót vettem fel és a nyakamban egy ezüstlánc lógott (akkoriban nagyjából úgyis ilyen romantikusan öltözködtem, hozzá hosszú, hullámos haj), szóval elég Hamlet-szerű voltam. Szinetár ki is emelte ezt, mint ügyes megoldást arra, hogy a kép is arról szóljon, amiről a műsorvezető beszél.

Hogy a sok remek élmény után miért hagytam ott mégis olyan gyorsan az egészet? Nagyon egyszerű oka volt. Én tényleg rendező akartam lenni, de félévkor kiderült, hogy nem lesz pénz az év végén tizenkét vizsgafilmre, csak hatra. Ezért aztán Szinetár az eredetileg rendező-szerkesztő osztálynak indult társaságot kettéosztotta és a továbbiakban az osztály fele lett rendező, másik fele szerkesztő. Én szerkesztő lettem volna; de már éppen végzős voltam közben a Bölcsészkaron, és úgy tudtam, hogy például a *Magyar Televízió Stúdió* című, heti kulturális műsora főszerkesztőjének, Érdi Sándornak nem volt egyetemi végzettsége, csak egy Foxi-Maxija (Marxista-Leninista Esti Egyetem). Úgy gondoltam, hogy akkor nekem egy hamarosan elért bölcsész végzettséggel nincs sok értelme végigcsinálnom még négy évet. Írtam erről egy levelet Szinetárnak, aki persze behívott beszélgetni, ott is elmondtam neki az indokaimat. Hogy egyértelmű legyen, hogy nem a tanulás elől futok meg, lettem a félévi vizsgáimat (úgy emlékszem, négy egész nyolcra) és csak azután jöttem el a főiskoláról. Nem csak Szinetár, de az akkor mindenki által Tiszeker elvtársnak nevezett, hihetetlenül figyelmes és kedves főiskolai titkár is megpróbált lebeszélni. Őt valójában Tiszeker Lajosnak hívták, minden főiskolás szerette, az „elvtárs” szó akkoriban egyszerűen járt bizonyos funkciókhoz, nem volt semmi más jelentése.

Persze ostoba voltam, de ez csak sokkal később derült ki, amikor már többé-kevésbé elértem az egyik fontos célokat és színpadi szerző lettem. Sokáig nem értettem, hogy ahhoz képest, hogy nagyon fiatalon volt egy-két jelentősnek mondható sikerem, miért nem kérnek fel újabb munkákra, sőt, miért olyan nehéz elhelyeznem a darabjaimat? Hosszú idő után értettem meg, hogy egyszerűen nem kerültem bele azokba a hálózatokba, amelyek a színházak körül szövének (mint bármilyen más szakma körül is); nem jártam együtt főiskolára a generációm rendezőivel, nem engem találtak meg a folyosón, ha hirtelenjében egy fordításra, egy dalszövegre vagy egy darabra volt szükségük. Ostoba voltam, hiszen fél évvel később átjelentkezhettem volna az akkor induló színházrendezői osztályba és valószínűleg át is vetek volna. (Nem vagyok biztos benne, de mintha Ádám Ottó indított volna osztályt '78-ban.)

Az egész kalandnak mégis volt pozitív hozadéka. Először is, Szinetár rendkívül nagyonalú volt és még ott azon a beszélgetésen, az irodájában, a Magyar Televízió Szabadság téri épületében (az egykori Tözsdepalotában) felkért, hogy írjak tévéjátékot Dömölky Jánosnak. Ezt meg is írtam, Schulze Éva dramaturg dolgozott velem, csak hát sajnos nem lett jó. Mármost a forgatókönyv, mert a tévéjáték szerencsére nem készült el.

Írtam viszont egy regényt és ennek köszönhetjük a barátságunkat. Mindig is úgy gondoltam, hogy a főiskola elhagyásával (és ezzel egyidőben az egyetem befejezésével) rengeteg energia szabadult fel belőlem és a regényem tulajdonképpen ebből született.

Fábri Péter – Jolsvai András: Ketten együtt több tucat önálló művet (versesköteteket, lemezeket, regényeket, novellákat, drámákat stb.), több száz cikket és száznegyven évet számlálnak. Most egy közös könyvvel jelentkeznek, melynek előnye, hogy mindkettejük életművébe beleszámít. Félig.

Nyitott ablakok

SZEREPLŐK:

Erzsébet: Hetvennégy éves építész, aktívan dolgozik.

Károly: Erzsébet férje, fizikus professzor. Hetvennyolc éves, öt sosem látni, betegen fekszik a másik szobában.

Lizike: Húsz éves ápolónő

Anna: Erzsébet és Károly lánya, ötven éves, csak telefonhangja van.

Nappali közepén két fotel, előtte hosszú dohányzóasztal. A színpad közönséggel szembeni falánál két ajtó, egyik bejárati, másik konyhai.

Jobb oldalon, a falnál szekrény, mellette ajtó, ajtó mellett bársecszekrény. Falakon körbe könyvespolc. Bal oldalon ajtó, Károly szobájához.

Erzsébet: Már megint jó telket néztem ki, mint régen, amikor a pocakomban volt az én drága kislányom. Persze akkor többedmagammal utaztunk. Micsoda kultúrház lett ott! 1971-t írtunk, pontosan emlékszem. A falu szép, kelet-magyarországi kis település. Egyszer el is megyek, megnézem, milyen állapotban van az épület. Jó nagy ablakokat álmodtam rá. Szeretik a helyiek. Lebontották a helyén lévő ócska vályogházat. Sosem felejttem el, megyek le, és a melósok mellett a sittek, a sáros földek között valami megvillant. Senki sem vette észre. Kesztyűt húztam, szerencsére volt nálam, már október elejét írtunk... komisz hideg volt. Kesztyűt húztam fel, és kikotortam a piszok közül egy gyönyörű kupát, ezüst kupát, és egy gyöngyökkel díszített láncot. Elvittem egy muzeológushoz, kiderült, hogy kétszáz éves darabok.

És találtam ott később kardot is. A melósok hívtak, hogy nézzem meg. Azt is bevittem a múzeumba, kiderült, hogy több száz éves. Az egyik melós mondta, ha aranyat találnak, nem hívnak fel... röhögtek. A föld alatti múlt, a történelem. Később megtudtam, hogy régen kastély állt ott, de a háború elpusztította, végül va-

laki vályogházat húzott a telekre, szegényes épületet, amikor mi elmentünk oda, már senki sem lakta. A főnökömnek, Tamásnak, amikor megmutattam a kardot... hát azt látni kellett volna mindenkinek, akkor már hatvan éves is volt, de úgy állt ott és fogta a kezében, mint a filmekben a fiatal szerelmes férfi a várva várt nő karját. A szorongás és a várakozás egészen megváltoztatta az arcát. Fogta a megtisztított fémesen csillogó kardot, jobb kezében tartotta, karját kifeszítette és az égneke emelte...

Károly: (csönget, türelmetlenül)

Erzsébet: Mit akarsz? Dolgozom, éppen telefonálok.

Károly: (hangja erős, férfias)A fenét, szerintem már megint magadban beszélsz. Hallom, hogy csak mondd, mondd. Nem is 'hetvenegyben született a lányunk. Szomjas vagyok. Kérek ásványvizet, de ne legyen hideg, és ne legyen buborékos!

(Erzsébet az oldalsó ajtón kimegy, visszajön pohárral és felbontott rózsaszínkupakos ásványvízzel eltűnik a jobb oldali ajtón. Hallani a rövid beszélgetést.)

Károly: Lizi jön ma?

Erzsébet: Ma kettőre jön, hozza az ebédet, amit kértél, májat burgonyapürével. Én már nem leszek itthon. Megyek vissza, miattad tettem le a telefont. Én is tudom, hogy mikor született a lányunk, ne nézz hülyének. Valakinek meséltem az egyik épületemről, arról a falusi kultúrházról, amiért díjat is kaptam. Zavar, hogy a sikereimről beszélek?

Károly: Az nem zavar... ismerem a kardos sztoridat. Mindig arról Tamásról mesélsz...

Azt is unom. Az az érzésem, hogy a hallgatóságod a ruhásszekrény, és én...

Erzsébet: Becsukom az ajtót!

Kijön, becsukja az ajtót, leül, és mesél tovább.

Ez az! Kiált fel a főnököm...a Tamás...

Károly: Ne csukd be!

(A nő feláll, kinyitja az ajtót, de csak résre, aztán visszaül)

„Kardra ti mocskos nációk, brigantik, gyilkosok!” – kiált fel a Tamás. Én, és a melósok nevetünk. Tetszik neki a műsor. „Torkotokra szegezem az éles kardom élet, és békét hozok.” – mondta, és harcba szállt a levegővel. Néztük, tapsoltunk neki... De sok munkát köszönhetek neki. Szereti a stílusomat... minden há...

(csörög a telefon, a beszélgetés mind két felét hallani)

Halló...szia, Annám.

Anna: Szia, anyukám. Otthon vagy?

Erzsébet: Igen. Mint hallod. Édesem, már lassan öregszel, olyan kérdéseket teszel fel, mint aki nem tudja, mi történik veled. Amikor díjat kaptam, tudod, a kultúrház épületemért, amikor a kardot...

Anna: Ne kötekedj! Apa hogy van? A kard, meg a pohár, emlékszem...

Kupa volt. Szörnyű szokásod, hogy közbeszólsz, amikor az ember beszél. Hogy lenne, jól, vagyis változatlan. Ma kissé mogorva. Előbb is megvádolt, hogy magamban beszélek, pedig telefonáltam. Akkor még csak a nációkat mertük szidni, az oroszokat csak itthon, magunkban. Gyere fel, ha ennyire aggódsz!

Anna: Nem tudok. Rengeteg a munkám. Ferike abba akarja hagyni az egyetemem, beszélj vele. Ő tisztel...

Erzsébet: Ebben a mondatban minden benne van. Ő tisztel, az unokám, de a lányom...

Anna: Ne csavard ki a szavaim. Szeretlek, tudod, de... hogy is mondjam. Én alig várom a nyugdíjas éveket, unom már a pimasz kölköket, te meg hetvennégy éves vagy, és még mindig dolgozol. Miért nem pihensz?

Erzsébet: Az a baj veletek, hogy elmúlt belőletek a szeretet, a tolerancia, a tisztelet. Azt mondtad, hogy szeretsz, nem azt, hogy tisztelsz.

Anna: Szavakon lovagolsz. Csak olyan embert tudok szeretni, akit tisztelek is. Apánál járt az orvos? Néha alig van pulzusa szegénynek.

Erzsébet: Fickó kutyánkat is szeretted, biztos őt is tisztelted. Már öt éve, hogy nincs köztünk. Mit akarsz egy hetvennyolc éves embertől? Tangózzon? A dereka is rotyton van, csak feküdni tud. Lányom, én meg apád múzeumi darabok vagyunk, csak mi nem múzeumi vitrinbe kerülünk, hanem a föld alá. Engem hamvasszatok majd, és szórjátok a hamvaimat a tengerbe. Utálok a temetőket.

Anna: Melyik tengerre gondoltál? Fickóka nagyon hiányzik. Az állatot is lehet tisztelni, a hűségéért... Az én főnököm dilis, egy állat, de nem egy Fickószerű hú eb, hanem egy műveletlen, felfelé nyalizó, sunyi. Az ő fizetése kétszer akkora, mint a miénk, miközben nem csinál semmit, csak ül az újonnan berendezett szobájában. Szóval a tengert választjátok? Hm... szép kék színe van, legalábbis az Adriainak.

Erzsébet: Arra gondoltam én is, az Adriai tengerre... az közel is van. Nem kell messzire utaznotok velünk. Brácson voltam apáddal nászúton. Vigyél oda egy jobb kiállítású dobozban. Apád se akar temetőbe feküdni. De milyen praktikusan kérdezel... nem véletlenül lettél matematika tanár.

Anna: Ezt a tengerügyet apával megbeszélted? Apa fizikus, ő is reál, csak te nem... vagyis az építészet is realitás talaján működik.

Erzsébet: Az építés merészebben tud álmodni, mint ti. Az építészet, az művészet.

Anna: Ez akár lehetne igaz is, de ha rossz épületet álmodtok, és főleg csináltok meg, akkor nézhetjük azt évtizedekig, vagy évszázadokig...

Erzsébet: Az én házaim szépek. Mások nevében most nem beszélek. Feri miért akarja otthagyni az egyetemet?

Anna: Merthogy minden bölcsész éhen hal. Pizza-sütős büfét akarnak nyitni a barátjával. Balatonon akarják. Ferike barátjának az apja segít nekik. Neki van ott büféje, de már megöregedett, unja, nem bírja a melót. Ferike teljesen bepörgött, csak erről lehet vele beszélni. Múlt hétvégén is lent voltak Balatonon. Oda akar költözni.

Erzsébet: Miért gondolod, hogy rám hallgatna... és miért gondolod, hogy én lebeszélném erről? Neked mennyi a fizetésed huszonnemtudom hány év után? Nem minden pizzásból lesz hülye és nem minden bölcsészből lesz okos ember, utóbbiakból sokszor csak felszínes könyvkukacot csinálnak.

Anna: A fiam eddig tudományos munkát végzett, a középkor érdekelte, legalábbis eddig...

Erzsébet: (az óráját nézi) Engem is érdekel a középkor. A reneszánsz, a gótika, istenem... Rám nyomod ezt a felelősséget, hogy én beszéljem le arról, amit szeretne. Mennem kell a Kamarába, meghívtak. Kaposváron lesz új beruházás, a tervekről beszélünk. Mondd Ferinek... mindig Ferikének hívod, amikor már komoly férfi... gondolom, agybajt kap a becézésedtől, szóval mondd neki, hogy hívjon fel.

Anna: Csak neked mondom Ferikének, neki nem. Szombaton felugrunk. Apát pusziolom. Előbb te is Ferikézted, vagy rosszul hallottam? Anyukám, te vagy a család feje...

Károly: Meg én, mondd neki!

Anna: Ez Apa hangja. Mit mondott?

Erzsébet: Hogy puszil, és hiányzol neki.

Károly: A nők mindig hazudnak.

Anna: Én is puszilom. Viszem neki a kedvenc újságját. Viszem...

Erzsébet: Csak ne felejtse el, mint múltkor. Nekem mindig a drága kislányom leszel, még akkor is, ha már most a nyugdíjazásod a fő célod... Négy hete mondod, hogy felugrasz. Ne ígérj fölöslegesen! Apádat felzaklatja, ha nem jöttök. Hétfőtől men-nem kell egy Nemzetközi Építészeti Konferenciára... Szegedre...

Anna: Szeretlek, majd legközelebb elmeséled, mennem kell. Szia.

Erzsébet: Hát persze... *(Leteszi a telefont, kinyitja a szekrényajtót, készülődik, új ruhát vesz fel. Nem látni a kinyitott ajtótól az öltözködését, csak, amikor becsukja a szekrény ajtaját. Könnyű, kényelmes kosztümöt visel.)* Ezt a kosztümöt akkor vettem, amikor Zalában megint csak kincset találtunk, vagyis találtak. Sosem híztam, sosem fogytam. Ez anyám öröksége, ő tartotta mindig a súlyát. Szegény a végén lehetet so-vány lett...remélem, én ebben nem követem. Sosem heverte ki, hogy az oroszok megerősakolták. Apám mindig meglátta rajta, ha szorongott. Kényeztette, szeret-te... Mint engem a Karcsi... Karcsi...imádtá a testem. Büszke volt rám mindig. Bálba jártunk, kétszer az Operabálba is meghívtak minket. Mára már az arany la-kodalmon is túl vagyunk. Ő is snájdig, vonzó, csak hát a dereka rotyyon van. Egy december végi napon történt...

Károly: Most is szeretném a tested, te magának beszélő vénasszony. Hova mész? Hal-lom, készülödsz.

Erzsébet: Te vén kujon, senkit nem érdekelnek a történeteim.

Károly: A zalai kincses sztoridat szeretem.

Erzsébet: Jót neveltünk, amikor először meséltem. Most mennem kell, majd este, ha megjövök, akkor jót beszélgetünk. Úgyis sokat tévézel, ami kikészíti a szemed.

Károly: Mielőtt elmész, hagyd nyitva az ajtót. Lizi hamarosan jön.

(Nézi az óráját, kinyitja az ajtót teljesen, bemegy a férjéhez)

Rázd fel a nagypárnát. De kivagy öltözve.

Erzsébet: Ne fogdosd a mellem!

Károly: Mit fogdosassak, a kispárnámat? Mikor jössz haza?

Erzsébet: Estére, vacsorára jövök. Hozok franciakrémest, a kedvencedet...

Károly: Megint megjössz, és negyedóra múlva itt hagysz, hogy fáradt vagy. Vegyél újsá-got is. Nobel-díjas ez a francia író. Nők és a Nobel-díj... Mindent megkaptok, de nem lehet veletek mit kezdeni. Hazudoztok, kéretitek magatokat, miközben ti is ugyanazt akarjátok. A férfiak őszintébbek. Ki ez a Nobel-díjas nő?

Erzsébet: Ti nyersebbek vagytok. Olyanok vagytok, mint a főnököm a karddal, rögtön támadtok. Annie Ernaux a neve. Tetszeni fog neked, van benne szex, kemény szex.

Károly: És önéletrajzi?

Erzsébet: Nem mindegy? Behozom neked. Olvasd el kukibajnok, olyan vagy, mint a Móricka, egy dologra jár az agyad. Kitűnő korrajzot írt meg Franciaországról. Hasonló korú, mint mi.

Károly: Sajnos már csak az agyam jár ide-oda, ahova én akarom. A könyvet hozd be este, most várom a Lizit, meg a májat. Remélem nem lesz véres a máj és jól átsü-tötte. Múltkor véres volt, fűjj...

(A nő kijön, elindul. A férj szobájában szól a CNN híradó. Fél perc múlva megérkezik Lizi, kezében fonott kosár, amin kockás konyharuha. Megy be a férjhez.)

Lizi: Jó napot! Miért üvölt a tévé?! / a lány lekapcsolja a tévét /

Károly: Mert süket vagyok. Átsütöttem a máját rendesen?

Lizi: Még meleg. Egyen. Addig elkészítem a fürdővizet. De nincs huncutkodás. Rácsapok a kezére, hiába professzor a Károly bácsi.

Károly: (hallani, hogy eszik, teli szájjal beszél.) Ne hívj bácsinak. Professzor úr vagyok. Huncutkodás, huncutkodás... A kis borralalómat nem hagyta itt.

Lizi: Azt hittem, hogy a jó főztömért kapom. (hallani, hogy vizet ereszt a kádba)

Károly: Ennyit nem adnak a jó főztödért sehol. Jó a máj. Átsütöttem. Szeretem, ahogy mosod a testem a szivaccsal. Isteni. Itt is ott is. Ennél jobb nincs. Ez az élmény, ez a heti háromszori kánaán maradt csak nekem.

Lizi: Csak ne fogdosson közben...

Károly: Ennyi öröm jár nekem, a te feszes feneked, a kemény melled. Nem ártok én neked. Ne légy irigy.

Liz: Finom volt, elég volt a máj? Nem vajaztam túl a krumplipürét, ahogy kérte múltkor... Nem evett a süteményből.

Károly: Majd fürdés után. Told ide a tolókcocsit!

Lizi: Üljön föl! Mire hármat számolok, megemelem, de segítsen!

Mind a ketten nyögnek. Ajtócsapódás hallatszik, utána nem hallani a vízcsobogást. Könynyű sláger szól egy percig. Utána Lizi jön ki, kezében a kosár, haja kissé kócos, látszik rajta, hogy kimerült. Áll a szoba közepén, a kezével fésülködik.

Károly: Holnap, köszönöm, nem kell jönnöd. Pénteken várlak, és rántott csirkét hoznál, párolt gombás rizzsel. Sokat, hogy legyen hétvégére. Savanyúnak céklát kérek. Vedd meg a kedvenc újságomat, mert a családom mindig elfelejti megvenni, inkább legyen kettő belőle, mint egy se.

Lizi: Mi legyen az ajtóval, becsukjam?

Károly: Ne! Hallani akarom, hogy mikor jön haza a feleségem. Tetszett, amit a vőlegényedről meséltél, hogy hű vagy hozzá. Jó volt a fürdés. Hű vagy hozzá! Nem történt semmi.

Lizi: Semmi. Szeretem őt. Elvesz, és vidékre megyünk. Nem tetszik Budapest, hangos, bűdös. Gyűjtök az esküvőre. Kisvárosban akarok élni, talán Vácon, vagy a környékén. Nyugalmat akarok, mert Jocival akarunk babát, babákat: fiút, lányt. A gyerekhez nyugalom kell.

Károly: Ha megélem, tőlem is kapsz esküvői ajándékokat.

Lizi: Ott állok majd az oltár előtt, hófehér ruhában. A pap összeesket minket, szól majd a zene, az orgona hangjától zeng a templom. Megyek. Nekem lesz a világon a legszebb menyasszonyi ruhám.

(A lány elsiet. Csend van a színpadon. A férfi kapcsolgatja a tévét: CNN, osztrák adó, magyar adó. Mahler zene szól, rövid ideig, majd csend lesz. A színpad fokozatosan felhomályban. Erzsébet érkezik meg. A kislámpát kapcsolja fel. Az ajtóhoz megy, benéz.)

Erzsébet: Alszol?

(Csendben kérdezi, nem jön válasz. Félig behajítja az ajtót. Leül a kényelmes fotelba, levelezi a cipőjét, masszírozza a talpát.)

Kaptam egy megrendelést, egy balatoni házat kell terveznem. Orvos házaspár kért fel rá. A férfi bejött az Építész Kamarába, ismeri Tamást. Ő ajánlott. Az orvos ismerte a nevem. Ez mindig olyan jó érzés, hogy egy idegen, egy orvos tudja, ki vagyok, ismeri a nevem. A színészek híresek, meg az énekesek, de egy építész...! Főleg nő... Jobb is hogy elaludt. Holnap morogni fog. Hétfőn utazom Szegedre, az kétnapos konferencia, péntekre ígértem, hogy megnézem az orvos házaspárral a telket... Végül csak felmentem az unokámhoz... Örület, már tizenegy óra is elmúlt. Ez egy hosszú nap volt, de megérte. Feri hívott, mondtam, felmegyek hozzá, beszélgessünk. Örült, mondta vár, van a kedvenc meggy likőröm, vett, csakis miattam.

A lányom nem tudhatja meg... senki sem tudhatja meg, hogy mit vallott, vallottak be. Megmarad nekem ez a titok, legalábbis... legalábbis egy darabig. Végül is ez a pizza-sütő büfé nem hülyeség. Feri művelt, szerintem nem fog elhülyülni. Lesz pénze, utazhat, élhet. Angolul tud, kicsit makog németül is.

(Feláll, kinyitja a bárszekrényt, likőrt, kis poharat vesz elő, tölt, állva megissza. Visszacskuja a bárszekrényt, visszaül.)

Érdekes, Feri eddig ritkán csajozott, vagyis egyről mesélt, még régen... mondta jó fej csaj...ennyi. Kérdeztem: Szerelmes vagy, drágaságom? Rázta a fejét, hogy nem, és vigyorgott, és még hozzátette: – Hülyék a csajok, hülyék a nők, csak te vagy klassz nő, Nagykám. Erre mit mondhattam volna... amióta élek, azt hallom, hogy az óvodás fiúk hülyézik a lányokat és az óvodás lányok hülyézik a fiúkat, és ez így megy mindörökké. Képtelen voltam lebeszélni a pizza-sütődéről. Megígérte, hogy levelezőn elvégzi az egyetemet, de csak az anyja miatt, mert őt már nem érdekli. Azt mondta az évfolyamtársai közül, egy-két srácot kivéve, mindenki hülye. Mondta, hogy mindjárt jön a barátja, a Géza, akivel elkezdik a vállalkozásukat. Géza apja trombózos, nem tud állni, bedagad a bokája, fáj a lába, és egyáltalán, már unja az egészet. „Megkapjuk tőle, csak a kajára kell költeni, de abban is segít az elején”...mesélte, mesélte. Ömlöttek belőle a szavak. Az egyik cigiről a másikra gyújtott. Géza megérkezett. *(Feláll, odamegy a bárszekrényhez, tölt magának likőrt, megissza, tölt magának a kispohárba és azzal visszaül. A bárszekrényt nyitva hagyja.)*

Géza lányos mozgása, szép arca hatással volt rám. Úgy néz ki, mint egy balett táncos. Kezet csókolt nekem, mondta, milyen sok szépet mesélt rólam Ferkó. Ferit Ferkónak hívja. Leült az unokám mellé, egészen közel, puszt adott neki, Feri vonakodva, de viszonzta. Ahogy ültek ott... Istenem. Géza a csuklóját lányosan megbillentette és csücsörítette a száját, mint a széplányok a filmekben...legalábbis nekem úgy tűnt.

Károly: Meleg az unokánk. Nyisd ki az ajtót! (Üvölt a férj. Az asszony feláll, kinyitja az ajtót, a másik szobából szűrt fény látható.)

Erzsébet: Te nem alszol? Várj, hozom a poharam, bejövök.

Károly: Ne, maradj kint! Ül vissza! Mindig akkor beszélgetünk jól, ha te ott vagy, én meg itt.

Erzsébet: Ezt csak te szereted... én nem mondtam, hogy a Feri...meleg. Lehet, hogy én tévedek. (Suttogva mondja a következő egy-két mondatot.) Nekem bevallották. Mondták, hogy én humánus vagyok, és hogy annyit láttam már a világból, hogy ezt is megértem. Szeretik egymást, és mondták, ez nem bűn, csak anya meg apa meg ne tudja.

Károly: Hangosabban beszélj!

Erzsébet: Istenem, ezek a mai fiúk olyan lányosak, és a mai lányok olyan fiúsak. Nem melegek, csajoznak, mesélték... nekem elmesélték, mert mondták, hogy én olyan sokat láttam a világból, hogy én megértem őket, hogy csak csajoznak és semmi komoly. Mondták, hogy én humánus vagyok.

Károly: Anna tudja?

Erzsébet: Mit?

Károly: Mit, mit? Hát ezt a pizzaizét... sütödét. Majd félévszázadot voltam professzor, és mire jutottam, még nyaralónk sincs. Szóval csajoznak? Akkor meg miért isteneztl az előbb?

Erzsébet: De gyönyörű házunk van...Hogy milyen szépek ezek a mai fiúk. Mi is milyen szépek voltunk valamikor.

Károly: Öntsd ki, kérlek, a kacsát, és kicsit szellőztess, büdösben nem tudok aludni. *(Az asszony feláll, bemegy, hallani, ahogy lehúzza a vécéöblítőt. Az asszony még bent a férjénél, amikor mondja.)*

Erzsébet: Hideg jön be, takarózz be nyakig. Meg ne fázz!

Károly: Isteni ez a friss levegő. Feri egy férfi, egy igazi férfi. Persze, jól mondd, én vagyok a hülye, mindig gyanakszom. Mikor jönnek? Mit is mondtál?

Erzsébet: Hétfvégén jön a család. Feri is.

Károly: Csukd be, fázom. És menj ki, kérlek! Szeretek csukott szemmel beszélgetni veled. Akkor csak a hangod ér el hozzám, és pontosan meghallom, amikor nem mondasz igazat.

(Hallani, hogy az asszony ablakot csuk be, függönyt húz el. Kijön. Leül. Beleiszik a likörbe.)

Erzsébet: A Feri, igazi férfi. Ő a mi unokánk. A mi vérünk.

Károly: Én adok bele pénzt, ebbe a pizzaizébe.

Erzsébet: Adunk bele, használd a többes számot! Anna ma felhívott, és arra kért, hogy beszéljem le róla, mert rám biztosan hallgat.

Károly: Meg rám! Én beszéltem rá, hogy történész legyen. *(röhög)* Van, ami bejön, van, ami nem. Kedvesem, te sosem csalódtál a munkádban?

Erzsébet: Nem. Szeretem. Hétfőn, kedden kétnapos konferenciára megyek Szegedre, pénteken Balatonra kell mennem, mert ma kaptam egy megrendelést. Hétfégi házat tervezek egy orvos házaspárnak, vagyis kérték, hogy olyan legyen, amit télen-nyáron lehet használni. A férfi bent volt a Kamarában, ismeri a nevem. Egyébként a régi főnököm ajánlott. Csodás, hogy számon tartanak. Én ma ugyanolyan kíváncsi vagyok, mint húszéves koromban. Szólok Lizinek, hogy hétfőn aludjon itt, majd fizetek neki.

Károly: Mondd neki, hogy hozza a vőlegényét is, itt elfütyörészhetnek este. Pénteken pedig egyedül jöjjön. A volt főnököd, a Tamás?

Erzsébet: Igen. Tágas tereket fogok tervezni, nagy ablakokkal. Az orvos mindössze negyven éves. Mikor kijöttünk, egy vadonatúj Audiba szállt be. Sebész.

Károly: Ha kell majd rajtam vágni valamit, akkor van protekciónk. Ha kipurcanok, nem bánám, ha várna rám odaát Isten helyett egy Istennő... de olyan Istennő aki ráér, és nem csavarog el ide-oda, mondjuk a Marsra, vagy a Vénuszra... A Feri is milyen őszintén megbeszéltük. Kiállunk mellette. Balaton micsodára mész? Megy a Tamás is?

Erzsébet: Dehogy jön! Ne légy féltékeny, ő semmi más, csak kolléga, egy jó kolléga. Al-sóorsre. Most az nagyon felkapott hely. Menjünk aludni! Már éjfél is elmúlt.

Károly: És a zalai kincs története? Megígérted...

Erzsébet: Holnap. Holnap itthon vagyok, és akkor jót beszélgetünk.

Károly: Aludj jól, és hagyd nyitva az ajtómat.

Erzsébet: Ne légy féltékeny a munkámra, más férfi...

Károly: Más férfi nincs, csak én. Te is tőrted, hogy utaztam napokra. Ferinek kéne egy ilyen nő, mint te, csak hát fiatalabb. Ezért vettelek el, mert nem voltál sosem az a tipikus nő, akinek elég az otthoni lét és mindent a férfitől vár el. Sokszor te utaztál ide, én meg oda. Én is tőrtem. Ugye sose csaltál meg?

Erzsébet: Vén bolond! Aludj! Más férfi nincs, csak te, ahogy az imént mondtad.

(A jobb oldali ajtón bemegy az asszony. A színpad fokozatosan sötétedik, majd látni a hajnali fényt, végül reggel van, világos. Megszólal a telefon, negyedik csörgetés után bekapcsol az üzenetrögzítő.)

Üzenetrögzítő: Ez Vadas Erzsébet és Jánosy Károly üzenetrögzítője. A sípszó elhangzása után, kérem, hagyjon üzenetet. Köszönjük.

Anna: Anya, ne haragudj, de nem tudunk a hétvégén menni. Anyósom elesett a kertben, így elutazunk. Ferike is jön velünk. Nem látta Bori mamát már fél éve. Mondd meg Apának, hogy szeretem, szeretjük, hiányzik. Majd, kérlek, hívj vissza, ebéd-időben. Akkor tudunk beszélni. Bocsánat, bocsánat.

Károly kidob egy vizeskancsót. A vizeskancsóval eltalálja a telefonos asztalt. Erzsébet pongyolában, riadtan jön ki a zajra. Haja kócos, látszik akkor ébredt.

Erzsébet: Mi történt, jézusom? Honnan esett le... mi esett le...

Károly: Sehonnan, én vágtam ki a telefonra. Remélem eltaláltam.

(Az asszony szedegeti az üvegdarabokat, majd a férje ajtajához megy.)

Erzsébet: Mi történt? Ez a te vizeskancsód.

Károly: Ha eltört, ne ragaszd össze, nem muzeális darab, csak egy ócska vizeskancsó. A lányod telefonált, hogy nem jönnek hétvégén, mert az anyósa elesett a kertben, és oda utaznak. Ferike is megy velük. Múlthéten a férje volt lázas, előtte való héten pedig ő gyengélkedett... Az a nyálás duma: mondd apának, szeretem. Ha felhívod, mondd, hogy jövő héten mi nem érünk rá.

(Nem látjuk, bemegy a férje szobájába.) Légy megértő. Én nem hívom fel. Hívjon ő.

Károly: Húzd ki a telefont...

Erzsébet: Akkor hív a mobilon. Szegény Borika... lehet, hogy tényleg nagy a baj.

Károly: Péntek, szombat, vasárnap is szegény a Borika, aki él 80 kilométerre tőlünk. Ehhez kell három nap, mert elesett a kertben? Ha én egyszer a kertben újból eleshetnék... Vidd ki a kacsát, kérlek. És ma pirítóst együnk lágy tojással. Két tojást megeszem.

(Hallani, ahogy a fürdőszobában lehúzza a vécéöblítőt az asszony, majd kimegy, a nézőkkel szembeni ajtón. Károly bekapcsolja a tévét, híreket hallgat a CNN-n, majd átkacsol a magyar adóra. Erzsébet jön be, kezében tálca, rajta a reggeli, és egy másik vizeskancsó, tele vízzel. Beviszi a férjének, majd kimegy ismét, magának kávéfőzőt. Leül a fotelben, kávézik.)

Erzsébet: Mit mondanak, milyen idő lesz?

(A férje nem hallja)

Üvölt a tévé! *(kiabál)*

Károly: Te is! *(lekapcsolja a tévét)* Miért kiabálsz? Kérdeztél valamit?

Erzsébet: Mindegy... azt kérdeztem, hogy mondták-e, milyen idő lesz, de mindegy. Ma nem megyek sehova.

Károly: Vettél újságokat?

Erzsébet: Bocs, de elfelejtettem. Leugrok érte. Ferinél sokáig voltam, addigra már bezártak.

Károly: Ha lemész, akkor napsütést ígértek, sőt, ebben a kerületben még a szél sem fúj... mondták.

Erzsébet: Jobb is, hogy nem jönnek, legalább pihenek. Hétfőn utazhatok idegeskedés nélkül. Kipihentem megyek el.

Károly: Én is pihenni fogok. A teli kacsát majd kivágom a nappaliba.

Erzsébet: Lizikének szólok, hogy jöjjön két napra. Adok majd plusz pénzt neki, már mondtam.

Károly: Mondd neki, hogy hozza el a vőlegényét... Együtt füttyülhetnek.

Erzsébet: Van neki?

Károly: Van neki.

Erzsébet: Emlékszel, te is voltál vőlegény...

Károly: Sose voltam, egyből elvettelek. Megláttalak, és már két hónap múlva a feleségem lettél. Megláttalak, és azonnal...

Erzsébet: Nem az én vőlegényem voltál, hanem a Rozié. Emlékszel, a haverok bezártak a budiba, két napig ültél ott. A kis szív alakú lukon, spárgára kötve eresztettek be neked vizet, hogy mégse halj szomjan. Félték, hogy elveszed a Rozit.

Károly: *(nevet)* Rozi, a vidék bestiája volt. Nem voltam a vőlegénye. Sokat ittam, és mondtam elveszem. Jól csókolta, buta volt, én meg fiatal és buta egyszerre. Gondoltam, csókért ígéret jár. Akik bezártak a budiba, nem haverok, hanem barátok voltak. Jót tettek velem. Utána két napig nem tudtam enni, mert még két nap után is éreztem magamon a budi szagát. Szarszagtól jött meg az eszem. Kijózanodtam.

Erzsébet: Rozival mi lett?

Károly: Állítólag kiröhögött. Nem jött oda a budihoz súgni-búgni, szép jövőt ígérni, vagy éppen vizet hozni. Az árokparton mással bújt össze. Állítólag azt mondta: Budikarcsi értem trónol. Ezt mondta. Aztán elvette valaki, mit tudom én, hogy ki, csak azt tudom, hogy utána ő lett a legerényesebb, legkonzervatívabb asszonyság. Férjét elszámoltatta, nem járhatott kocsmába. A szép nőket leszólta, néha kurvázta őket. Úgy tudom, már nem él, legalábbis ezt hallottam.

Erzsébet: De elvetted volna te is.

Károly: Nem, mert az anyakönyvvezetőhöz csak józanul lehet menni. Tegnap ittál a likőrből: Adj nekem egy picit, egy nyilatot, annyit szabad.

(Az asszony feláll, kinyitja a bár szekrényt, tölt a háromcentes pohárba, beviszi, majd kijön.)

Te vagy nekem az ász az élet paklijában. Ül le, igyál te is egy kis likőrt. Igjunk a családunk egészségére, ha már nincsenek itt. És meséld el az építkezésen talált ékszereket...! Tegnap megígérted. Hogy miért nem abba a budiba zártak be engem?

Erzsébet: Az csak egy budi helye lett volna. Az úgy történt... de már meséltem, legalább kétszer.

Károly: Na, és? Az öregség legszórakoztatóbb időtöltése az ismétlés, az életünk peregen le újból, ezerszer. Én legalább nem beszélek magamban, mint te. Vágyom a dialógusra.

Erzsébet: Honnan tudjam, hogy mit csinálsz, ha nem vagyok itthon...

Károly: Kiugrom az ágyból, és leszaladok újságért, mert te mindig elfelejted megvenni. Na, mondd a sztorit, szeretnék egy vidám délelőttöt.

Erzsébet: Bejött a helyi irodánkba egy idős asszony, és elővett egy csomagból kettő darab tölcséres poharat, ezüstöt és két ékköves pecsétgyűrűt, meg még két ezüstkanalat is hozott. A pohár 16. századi reneszánsz pohár volt, mint utóbb kiderült.

Károly: Ne ennyire részletesen!

Erzsébet: Csak így izgalmas. Várd ki a végét! Az egyik munkás felesége hozta el nekünk. Az egyik munkás találta, aki segített a szomszédjának a budi építésében... ástak, ástak, és ott találták. Én akkor, tőlük nem messze házat terveztem, délen, a határszélen, egy bájos kis faluban. Jó viszonyban voltak a telek tulajdonosával, Sárrikával, ahol éppen a budi helyét ásták. Először neki vitték el a zsákot, mert, hogy egy kisebb zsákban volt mindez, de mire hozzánk behozták, addigra a tárgyakat megtisztította a szomszédasszony. Sárrika, amikor megmutatták neki a telkén talált zsákot megriadt, mert haját látott a zsákon, és megriadt, hogy halott van a telkén, a föld alatt, és a szelleme kísérteni fogja, vagy éppen őket fogják valamiféle bünténnel meggyanúsítani.

Károly: Kedvesem, jussunk el a budihoz, a Sárrikához, hogy mit kért. Ne írd át a történetet!

Erzsébet: Dehogy írom át! Ezt nem a Sári találta meg, hanem a szomszédék. Sárrika elkezdett hisztériázni, hogy haj van rajta, az biztos egy hulláé. Mi lesz, ha tovább ásnak, akkor előkerül a hulla, és rajtuk marad a bűn. De az okosabb és nem babonás szomszédasszony hazavitte a zsákot, hogy majd ő utánajár, mi lehet, sejtette, hogy értékes dolog, dolgok. Amikor nekiállt megmosni a tárgyakat, akkor látta, hogy micsoda értéket talált a férje. A végén mi is elmentünk a pöcegödörhöz és találtunk ott három ezüst és két arany gyűrűt, és még más ötvös munkákat. Bevittük a városi múzeumba, örültek neki. A szomszédasszony némi pénzt is kapott érte.

Károly: Sárrika pedig hagyta, hogy ti ott túrjatok?

Erzsébet: Bent imádkozott, csak az ura jött ki. Sárrika megkérte az urát, hogy betonozza le azt a területet, és csináljon oda fáskamrát, mert ha van ott hulla, akkor nem tud többé kijönni a rossz szelleme. A beton nem engedi.

Károly: És hova került a budi?

Erzsébet: Sárrika addig imádkozott és kérlelte az urát, míg a kert végébe került a budi, szegény szomszédasszony házához közel.

Károly: (nevet) Vicces sztori. Múltkor azt mesélted, hogy tányért találtak, középkorit...

Erzsébet: Nem. Sok tudományos ismeretterjesztő műsort nézel, és kevered a szegont a fazonnal.

Károly: Jól van, na... Én mit tudnék mesélni, vidéki előadásokat? A fizika száraz történeteit? Ismerted apámat, a vidéki kispolgárt, az iskolaigazgatót. Túl sok izgalmas dolog nem történhetett velünk. Mindenki köszönt nekünk, mindenkitől tiszteletet kaptunk, a pék nekünk sütötte a legropogósabb ünnepi kenyeret. Apám mondta, hogy legyek fizikus, mindig jeles voltam belőle, és érdekelt is.

Erzsébet: Emlékszem anyukádra, otthon volt, háztartást vezetett. Három gyereket látott el... talán ezért vágytál egy önmegvalósító nőre... Anyud miatt, hogy láttad, hogy mindig főz, otthon van?

Károly: Nem, nem. Imádtam, hogy otthon volt. A lekváros fánkjai, ma is a számban érzem az ízüket... Azt azért bánom, hogy nem tudsz sütni. Mind meghaltak, tavaly az öcsém is. Annyi időse volt, mint te most. A vidékünkön egy ember mert ki nevetni, az a Rozi volt.

Erzsébet: Gondolj bele, apád beteg volt, a végén szinte csak feküdt. Ritkán mentünk... mint most a mi lányunk.

Károly: Dolgoztunk. Ott volt a nővérem, az anyám még élt, jó egészségben. Mit akarsz...

Erzsébet: Most ők dolgoznak. Anna és Bandi, a férje is... güriznek. Feri levelezőn diplomás lesz. Élnek. Élnek, és mi örülünk, ha jó dolgok történnek velük. Engem a divattervezés érdekelt és az építészet. Zaha Hadid női építész, extravagáns épületei a világ sok-sok országában láthatók. Gondolj bele, ennek az iraki nőnek minden sikerült, legalábbis szakmailag. Világhírű.

Károly: Én se lettem Gábor Dénes... ő Nobel-díjas. Pénteken hozd be a francia spiné könyvét, elolvasom! Minket itthon ismernek, legalábbis a szakma. Hétvégén nem güriznek Annának, ne véd őket! Lányunk hozzáment ehhez a Bandihoz... Bandi, a nagy güli szemével, ahogy néz vele...és csak akkor halod a hangját, ha eszik. Eszik és teli szájjal dicsérgeti az ételt. Haspók. Na mindegy, hagyjuk. Nekünk tényleg nem volt könnyű. Apád nem akarta, hogy egyetemre járj, mert el kellett neki tartani rajtad kívül még két gyereket, a nővéred és a bátyád... már ők sincsenek. Anyud nem heverte ki soha...

Erzsébet: Ne is beszéljünk róla!

Károly: A történelem mocska az anyádat elvette tőletek. Szerintem abba betegedett bele, és halt meg korán...

Erzsébet: A szíve vitte el... Apu úgy számolt, ha én elvégzem a gimnáziumot, akkor kapok valahol egy állást, és akkor én is pénzt keresek. De apu beleegyezése nélkül, a tanáraink küldték be a jelentkezési lapomat az egyetemre. Behívtak felvételre, aztán felvettek. Újságot hordtam ki az egyetem mellett. Végül apám büszke...

Károly: De sajnós újságot ma már nem hordasz, legalábbis nekem. Végül büszke volt rád. Én bírtam apádat, a fanyar humorát. Sok nehézség ellenére jól indultunk. Lehet, hogy nincs nyaralónk, de sokat utaztunk. Bejártuk a világ múzeumait.

Erzsébet: Tudod, meséltem már, hogy először építészettörténész akartam lenni, és középkoros. Csak a középkorral akartam foglalkozni. Számomra az jelentette a művészet csúcsát. A gótika, az építészet. Az összes többi, ami utána jött, az már csak ismétlés. A gótika az még egy találmány. Jobb, hogy építész lettem. Mozgalmas élet. Janáky István családi házai hatottak rám. Szeretem az épületeit. Már ő sincs köztünk.

Károly: Emlékszel a nagyapára?

Erzsébet: Nem ismertem a nagyapát, korán meghalt.

Károly: Nem a tiédről beszélek, hanem az enyémről. Jó gazda volt, elvitték Recskre, ma sem tudjuk, hogy miért...talán azért, mert értett a gazdasághoz?

Erzsébet: Kuláknak számított, de 1953-ban, azt mesélted, hogy kiengedték. Sztálin halála után Recsk fokozatosan megszűnt munkatábornak lenni.

Károly: Recsk után az állam felajánlott neki a falujában egy házat, egy üres házat, ami-
ben régen egy zsidó család élt...mondták, az övé lehet.

Erzsébet: És nem fogadta el...

Károly: Ezt én akartam kimondani! Nem fogadta el az öreg. Ilyen becsületes, gerinces
ember volt az én nagyapám. Sosem tudjuk meg, miért vitték el, és miért akarta
az állam ilyen csúfos elégtétellel rehabilitálni. Vagyis ez nem rehabilitáció, hanem
mocskos dolog... egy elpusztított család házát felajánlani. Ötvenhatban kiment...
nem tudjuk, hogy mi lett vele.

Erzsébet: Talán félt írni...Recsk után az ember megtanulja a félelmet.

Károly: Apámnak fájt...

Erzsébet: Anna és Feri már nem ismerik a félelmet...

Károly: De a háború borzalmát látják...itt a szomszédban ölik egymást...

Ha lenne kardom, mint a főnöködek, aki büszkén az égnek emelte valamikor, ak-
kor valakit elkaszabolnék... Mondd, sosem csaltál meg, de őszintén...már min-
dent megbeszéltünk...ezt is beszéljük meg. Érdekes, te sosem kérdezted meg, hogy
megcsaltalak, vagy sem...

Erzsébet: Professzor úr, vegye be a reggeli gyógyszereit. Hozok friss vizet.

*(Feláll, bemegy a szobába, kijön az üres kancsóval, megtölti a konyhában, és visszaviszi.
Károly bekapcsolja a rádiót, könnyű sláger hallható.)*

Hétfőn kora reggel föl pattanok és fölülök a villamosra, aztán a vonatra, uccu ne-
ki, elmegyek Szegedre. Viszek esernyőt, hátha esni fog.

(A férfi lekapcsolja a tévét)

Károly: Szörnyű ez a háború! Minden híradás arról szól, már csak zenét akarok hall-
gatni. Régen vágytunk Párizsba, aztán a lengyelekhez, majd Prágába. Kulturális
forradalmakat csinált az értelmiség. Most? Hova vágyik az ember? A saját szobá-
jába./ *Az asszony nem válaszol. Kimegy a konyhába, kezében szalámis zsömlével jön
vissza. Eszik. /Hallod, amit mondok? Anna nem hív, ha nem hívod vissza. Persze,
amikor utazgattál, dolgoztál, akkor az anyád vigyázott rá. Sokat nem voltál itthon.*

Erzsébet: Persze, amikor utazgattál, és dolgoztál, akkor az anyám vigyázott rá.

Károly: Egy-egy. Olyanok vagyunk, mint egy régi, poros könyv, amit sokszor átlapoz-
tak. Ki vagyok én, egy öreg pasas, akin látni, hogy valamikor tudott is, de már csak
a múltnak él. Kacsája naponta megtelik, legalább kétszer, hol ezzel, hol azzal. Tes-
tén látni, hogy valamikor magas, sudár, jóképű, vonzó férfi lehetett.

Erzsébet: Nekem még most is az vagy.

Károly: Emlékszel, Firenzébe mentünk nászútra. Micsoda nagy dolog volt abban az
időben nyugatra utazni, de sikerült... Én elismert professzor voltam, sokat hívtak
külföldre előadásokat tartani.

Erzsébet: Brácson voltunk nászúton. Firenzébe a huszonötödiket ünnepeltük meg. Ak-
kor már könnyebben lehetett utazni. Bementünk a templomokba. Láttunk Mi-
chelangelo freskókat.

Károly: Michelangelonak Feriként is örülne, nem csak a képeinek, hanem, ha szemé-
lyesen megismerné...

(Az asszony keresztbe teszi a lábát. Ideges.)

Erzsébet: Mire gondolsz, kedvesem?

Károly: Keresztbe tetted a lábad, és idegesen megrándult az arcod.

Erzsébet: És?

Károly: Te pedig, tudod ki vagy? Egy agilis nőszemély, nem merem azt mondani, hogy vénasszony, mert akkor holnap sem hozol nekem újságot... Tudod, ki vagy?

Erzsébet: Egy örök kíváncsi vagyok, mint te is... nem kell vénezní se engem se magad.

Károly: Te vagy a tolerancia, az ügyetlen füllentés, a szeretet, a kissé ráncos arc, a ráncok nem boldogtalan élet lenyomatai. A munka fiatalít...és valamikor a jóvágású férjed is.

Erzsébet: Feri minden lehet, minden. Most pizzás büfét üzemeltető, majd évek múlva történész... lehet, hogy évek múlva beleszeret egy nőbe. Nála most még semmi sem végleges.

Károly: Lehet vadakat terelő juhász, vagy tűzoltó... Ő az unokánk.

(Az asszony feláll, a bárszekrényből likőrt vesz elő, tölt)

Tölts nekem is, csak egy nyalatot. Tudtam, hogy ez lesz a következő cselekedeted. Lányunk, ha egyszer eljön, vagy eljön a család, kiállunk a pizza-büfé történet mellé. Lányunk matekot tanít egy gimnáziumban. Nem olyan lelkesültséggel jár el otthonról, mint te. Látom, amikor néha idetéved, mennyire fakó az arca. Az ő Bandija, a férjecskéje pocakot eresztett... olyanok együtt, mint egy rossz film, aminek a címe: A hétköznapi éle arcai. Emlékszel Firenzére?

(Az asszony beviszi a stampedli likőrt)

Gyere, ülj mellém! Szeretem ezt a pongyoládat. Gyere, bújj mellém. Megszámolom az anyajegyeidet.

Erzsébet: Erős a kezed, inkább masszírozd meg a nyakam.

Károly: Feküdj a mellkasomra, mint régen a nagy szerelmeskedések után... Milyen törekeny vagy még mindig.

Erzsébet: Jók voltunk. Még mindig milyen izmos vagy... hogy megnőtt a pocakodon ez az anyajegy...

Károly: Nincs is pocakom...

Erzsébet: Valóban nincs, csak kicsi dudor. Jaj, de jó erős a kezed.

(Megszólal a telefon, negyedik csörgés után megszólal az üzenetrögzítő.)

Üzenetrögzítő: Ez Vadas Erzsébet és Jánosy Károly üzenetrögzítője. A sípszó elhangzása után, kérem, hagyjon üzenetet. Köszönjük.

Erzsébet: Ki nem megyek. *(megszólal a mobil is, párat csörög, aztán elhallgat.)* Biztos, hogy az Anna hívott. Ha munka van, akkor mindig emailen értesítenek. Ma már mindent emailen kap az ember. Múltkor mondtam a lányunknak, hogy a hamvainkat a tengerbe szórja Brácson, mert ott voltunk nászúton.

Károly: Firenzében volt...

Erzsébet: Firenze: ... Már a rendszerváltás után mentünk. Ott ünnepeltük az ezüstlakodalunkat. Vagyis lakodalmat nem tartottunk...

Károly: Keverednek bennem az utak, mint a gyomromban a nehezen megemésztett ételek. Feküdj állandóan egy ágyban, és legyen normális anyagcseréd. Abszurd vágy. Brács...igen már emlékszem, elsétáltunk az apácakolostorhoz. Ilyet abban az időben nálunk nem láthattunk. Hiába sétáltunk el, nem láttuk az apácákat, csak a kolostort. Sokszor beúszunk a tengerbe, messzire, ha nagy hajó érkezett, akkor nem, mert cápátadásra figyelmeztettek. Mondták a helyiek, hogy a cápák szeretik követni a hajókat...

(A férfi elhallgat, csend van pár másodpercig)

Erzsébet: Miért hallgattál el? Szeretem, ha mesélsz.

Károly: Valami nagyon megváltozott. Régen kezét csókoltunk a nőknek. Tiszteltük a nőket. A férfi tudta a dolgát, a nő tudta a dolgát. A filmek, a mai filmek nem tetszenek, mindenki vetkőzik, mindenki vulgáris. Ez a szabadság állatiassá teszi a nőket és a férfiakat is, habár bennünk eleve több az állatias. Szerintem ezért van ennyi singli. Singli-singli, tingli-tingli.

Erzsébet: Jó a szabadság... jaj, most kicsit a derekam masszírozd.

Károly: Te meg a hasam alatt, ha találsz még ott valamit... Mi a szabadság?

Erzsébet: A szabad akarat. A combod még mindig erős, izmos. Sokat teniszeztél. So-se vittél magaddal.

Károly: Sose kérted. Szabad akarat?! Ma mindenki könnyen megsértődik, odébbáll, elvállik... szabad akaratból. Az egymásra figyelés nem szabad akaratból történik?

Erzsébet: Mi is voltunk önzők, önző szülők, önző társak. Utólag ne fessük a képet világosabbra.

Károly: De együtt maradtunk. Én nem akarok Brácsig menni hamu formájában. A Duna vagy a Tisza miért nem jó neked?

Erzsébet: Mit ebédeljünk ma?

Károly: Májat, van még. A sütemény is megmaradt. De most feküdjünk. A hátadon a szemölcs lifeg. Takarózz be, mert megfázol. Szeretlek.

Erzsébet: De rég mondtad ki ezt a szót.

Edith Piaf nem bánok semmit sem sanzonja felcsendül, a színpad fokozatosan sötétedik. Tapsrendre, ott állnak ketten, majd később Lizi is. ■ ■ ■

■ **Marton Mária** (Budapest, 1953) megjelentek regény-, vers-, mese- és drámakötetei. Évtizedek óta publicisztikát is ír. Interjúköteteiből a kulturális élet jeleseit ismerhetjük meg: Csukás Istvánt, Lázár Ervint, Marton Frigyet és Varga Imrét.

Emília és Emilió

Emília és Emilió úgy találtak egymáshoz, mint csillagok az éghez, hullámok a vízhez, hajhoz, EKG-hoz, és egyik tenyér a másikhoz. Csakhogy Emília már nem szerette Emiliót, Emilió pedig Emíliát még nagyon is.

Mindketten a fürdőszobai szaniterkerámiákat forgalmazó Aquador magyarországi leányvállalatánál dolgoztak, ahol egykor megismerkedtek, és amely ízléses termékeinek, valamint tisztességes üzletpolitikájának köszönhetően elismertségét a nemzetközi piacon. Mostanra mindketten az igazgatótanács tagjai voltak, és munkahelyük úgy paszszolt hozzájuk, akár a pálma az irodasarkokba. A tökéletes fürdőszobát is ugyanúgy képzelték el, és amióta összeköltöztek, új otthonukban megvalósították legmerészebb lakberendezési ötleteiket. Az Aquador cégnevről a férfias pátosz és az avokádó lágy ívei egyszerre jutottak az eszükbe.

Az összetartozásukat kifejező keresztnévpárosnak viszont csak egyike volt saját. Amikor ezt így kitalálták, még egy másik lehetőség is nyitva állt előttük: a sokkal parlagibb András-Andrea.

Szerelmük kezdetben fortyogott fészke, a fürdőszoba körül; de az együtt töltött évek alatt Emília érzelmei kihűltek, mint magányos kerámiatárgy. A szenvedélyes rajongás helyét kíváncsi empátia vette át, melynek köszönhetően a nő nagyjából el tudta képzelni férje lehetséges reakcióját egy szakítási javaslatra, és rögvest elvetette a gondolatot. Egyébként is jelentett neki annyit Emilió, hogy eldöntse, egyetlen kaland maradt, amit ezután még komolyan tudhat venni: a csobbanás a semmiben, vagy, Emilió kicsit rosszmájú terminusával élve, az abszolútumban kimaxolt csülökáztatás. Fantáziáját már régen csiklandozta a semmi és a minden képzete. Most úgy döntött, megsürgeti a megismerést.

Csobbanásának nem volt szabad házasságával látható összefüggésben lennie, ez pedig kizárta a hagyományos metódusok többségét. Szerencsére azonban Emília allergiás volt az ananászra, még hozzá olyan súlyosan, hogy már egy apró korty a gyümölcs levéből is lehúzhatta nála a redőnyt. Emilió, aki mániásan kétkedett Emília figyelmében, mindig alaposan átvizsgált minden bolti

italt, süteményt és jégkrémet, mielőtt feleségéhez engedte volna. Emília szerint jobb lesz férjének azon emészteni magát, miért nem volt jelen a döntő pillanatban, hogy a termékírást ötször végigolvassa, mint azon, hogy megmenthette volna őt, ha elengedi.

Kapóra jött, hogy cégük rendszeresen szervezett külföldi találkozókat, amelyek csapaterpítők is voltak egyben, és konferencia néven futottak, jellemzően hétfőeken. Ezekre az eseményekre általában mind Emília, mind Emilió hivatalosak voltak, de Emília egyre ritkábban vett részt rajtuk, szívesebben bízta párjára a képviselőt.

Szokása volt a fontos teendőit hétfőre hagyni, így az ananászlevet is ekkorra ütemezte be: péntek estére, mert a szombatot egyedül, az abszolútumra várva eltölteni mégiscsak elidegenítő lett volna. Arra gondolt, nem árt, ha Emilió a konferenciát még végig élvezheti, hazatérte előtt azonban már értesítik a történekről, így nem neki kell megtalálnia semmiben ázó szerelmét.

A soron következő utazás vasárnapjára, reggel tíz órára áthívta a takarítónőt, egy vidám, butácska öregasszonyt, aki náluk csak ablakmosással, portöréssel, csempevizszóval és egyéb szórványosan elvégzendő munkákkal foglalkozott, és akinek kislányos vihogása, valamint az ajtó mellett hagyott, már-már gyerekméretű, kalocsniszerű gumicipői valamiért mindig zavarba hozták Emiliót.

Péntek esténként rendszerint jógazni járt, szombat délutánonként pedig hébe-hóba elkávégzatott pár nem túl közeli barátnőjével. Tudta, a jógaestén, ha fel is tűnik a távolléte, senki sem próbál majd utánajárni, a szombati kávézásokat pedig minden esetben ő kezdeményezte – most ezt egyszerűen nem tette meg. Kicsit álmélkodott, amikor rájött, hogy voltaképpen igen könnyű dolga van az embernek, ha ideig-óráig el szeretné titkolni hirtelen beállt nemlétét.

Ingadozó hangulatban tervezgetett, volt pár gyenge pillanata, melyek során meg gondolta magát, azonban mindig csak átmenetileg. Egyszer sem volt huzamosabb ideig levert, levertsége mindannyiszor gyorsan átsapott valamiféle bátor izgalomba, és bátorságának, illetve izgalmának tudata külön-külön felderítette.

Miután a kérdéses pénteken beugrott Emilió irodájába jó utat kívánni, és vigyázott, hogy semmiféle árulkodó gesztust ne tegyen, a végére menekült kibőgni magát. Kisvártatva azonban már frissen és nyugodtan tartott hazafelé, ahol megöntözte a szobanövényeket, megevett négy különböző ízű csokoládébonbont, kiszedte a szemöldökét, megtöltötte a fürdőkádat, majd az illatos vízben fekve elszívott egy spanglit és iszogott. Amikor a kád peremén tartott pohár egy rossz mozdulatától a járólapokra zuhant, Emília kihajolt a habokból, és a fűgák medrében nyújtózkodó borvörös, vézna bokrot figyelte.

– Na szép – gondolta. Aztán legyintett: – Hadd higgye szegényke, hogy részeg voltam.

Miután végzett a fürdőkádban, imbolygó léptekkel és fején törölközőturbánnal a hálószobába ment. Az ágy mellett, az éjjeliszekrényen egy könyv várta, meg egy üveg smoothie, bordóslila, mint a fürdőben a falicsempe, a kedvenc rúza, a körömlakkja, illetve az emberi tüdő. Telides-tele volt céklával, ribizlivel, áfonyával, gránátalmával, észébe sem jutott volna senkinek ananászt is gyanítani benne.

Emília kényelmesen elfészkelődött a paplan alatt, fellapozta a könyvét és ráérősen izlelgette a mondatokat. *Szinbád tökéletes elítélt volt*, olvasta például elégedetten. Jobb kezével, mintegy mellékesen, az üveg után nyúlt, lepöckölte a már korábban elcsavart fémkupakot, nagyot kortyolt, majd, mert imádta a különféle gyümölcsleveket, megfuttatta a nyelve körül, mielőtt lenyelte volna.

A smoothie örült gyorsan hatott. Másodpercek múltán – már amennyire Emília az ilyesmit még meg tudta ítélni – már reménytelen, ormótlan, egyre feketébb fájdalom szorongatta a torkát és a légcsövét, ő pedig lélegzet-visszafojtva elindult egy alagúton a híg semmi irányában, az abszolútum felé, amely hűvös volt, mint a krokodil könyve. Az alagút végén fejest ugrott. Fehér fogaira egy szemvillanásig opálos fényt vetett a rettenet. Aztán elült a fájdalom, és monoton, hosszú, kiszámítható álom tárult fel Emília előtt egy konferenciáról, amelynek hallgatójaként emberfeletti erőfeszítéseket tett, hogy unalmában el ne szundítson. Ezután nevetséges lázalmok következtek, alig komolyanvehető rémképek környékezték meg táncos lábakon, kergetett például ragyogó napsütés fürdette, vadvirágoktól színpompás réten menekülő csöppnyi özgidát, amely futás közben egy percig sem lassítva, emberarcát hátra fordítva figyelmeztette egy őt fenyegető hatalmas veszélyre.

– Ugyan milyen veszély fenyegetne engem? – kérdezett vissza.

Emilióként ébredt, és ezt rögtön tudta is magáról, mert felismerte a telefonos ébresztője hangját. Az ágyából rálátott a fűtőtest csövére. Ennek tövében egy apró pók tökéletesen, mind a nyolc lábával együtt konzerválódott az egykor nedves olajfestékben, ő pedig egy nappal korábban, amikor a halott ízeltlábút először észrevette, még arra gondolt, hogy Emília örülni fog, ha ezt elmeséli neki, ugyanabból az okból kifolyólag, amiért az ajándékba kapott borostyán ékszerekért is lelkesedett. Most az jutott eszébe:

– Létezik, hogy itt valaha tényleg fűtsenek?

Az átizzadt paplan alatt érezte megmoccanni a testét, egy testet, amit kívülállóként már korábban alaposan kitanult, most azonban sajátjaként ismert fel.

Emíliával mindketten hallottak már az identitásvándorlás jelenségéről, jobban mondva az annak idején nagy port kavaró elméletéről, amely szerint a szóban forgó jelenség létezik, és hittek is benne, különösebb érdeklődés nélkül, de készségesen, ahogy az ember az őt nem érintő dolgokban hisz. Sőt, egyszer összekaptak rajta egy barátjukkal, aki viszont kételkedett.

Emilió másnapos volt, fájt a feje, émelygett. Ennek semmi köze az átalakuláshoz: az italozás az aquadoros konferenciák velejárója. Miután nagy nehezen felkelt az ágyból, első útja a hűtőszekrényhez vezetett, magába döntött egy palack vizet, bevett egy tablettát fejfájásra, csak ezután állt a tükör elé. Mint legtöbbször ilyenkor, két kérdés foglalkoztatta igazán: egyrészt, hogy muszáj-e borotválkoznia, másrészt, hogy a hideg vagy a forró zuhanyt kívánja-e inkább a szervezete. Arra gondolt, ha a koponyája nem lenne súlyos, mint egy kilométerkő, akár szél kergette, fonnyadt falevélnek is érezhetné magát, meg arra, micsoda mázli, hogy előadását (Emília eredményeire is részletesen kitérve) már pénteken este, még szalonképes állapotában megtartotta.

Helyzete igencsak ambivalens volt. Az átváltozás ugyan tökéletesen sikerült, Emília Emilióvá, Emilió emlékeinek, tudatának és érzelmeinek birtokosává alakult, ennek ellenére azonban fel tudta idézni felesége nem egy gondolatát, fel az elmúlt nap eseményeit, bár nem, mint valaki, aki ezekben az eseményekben részt vett, csak mint aki hallomásból, félszavakból, elejtett megjegyzésekből értesült a történetekről. Képtelenség volt eldönteni, hogy az ananászlé közrejátszott-e az átalakulásban. Nem kizárt, hogy Emília és Emilió aznap éjjel mindenképpen helyet cserélt volna – mint ahogyan egy ennél bonyolultabb permutációs sorozat is elképzelhető: Emília Emilióvá változott, Emilió valaki mássá, az egy következő személyé, és így tovább, láncreakciót váltva ki, amely lánc vége ki tudja, hány hurok után tért vissza a kezdőpontjához. Emilió

tudatában mindettől függetlenül három dolog sejtett fel: hogy valakinek, aki bizonyos szempontból egy korábbi éneke volt, örökké lába kelt; hogy a közös ágyukban, frissen mosott hajjal és szépen betakarva fekszik valaki, aki bizonyos szempontból a számára legfontosabb ember; és hogy vasárnapig úgysem tud meg semmiről semmi biztosat.

Így nyert huszonöt órát, mielőtt gyászolni kezdett volna.

Egyelőre sem Emília, sem Emilió veszteségét nem érezte át. De hogyhogya nem érzett legalább meglepetést a dolgok alakulta felett? Némi időbe telt, amíg ezt megértette:

– Ó, hiszen azt majd a bánattal együtt! – kacagott fel és csapott a homlokára, majd sebtében a mosdókagylóba köpött.

Nem sokkal ezután megreggelizett és átolvasta a híreket, hamarosan pedig már Csokival siettek az aznapi első előadásra. Csoki, aki nevét meghazudtoló módon tejfehér volt, az állandó képernyőbámulástól gyulladt szeméi pedig egy viváriumban látott albínó viperára emlékeztették Emiliót, felváltva röhögött barátja szerencsétlen fején és áradozott a helyi nőkről. A nők gyönyörűek voltak itt, mint mindenhol, ahol az Aquador konferenciát szervezett.

– Csak hogy tudd, a pasasok sem rosszak – mosolygott kacéru Emília egyszer régen, amikor még eljárt konferenciákra.

– De nagy mákod van, testvér, hogy nálatok ez ilyen olajozottan működik – Csoki irigyen oldalba boxolta Emiliót.

Különös, az intuíciónak voltaképpen teljesen ellentmondó körülmény, hogy Emilió egyáltalán nem unta az aznapi előadásokat, figyelni tudott rájuk, egyik-másik teljesen lebilincselte, és ő vörösre kopogta minden ujját az asztalon. Ez a protokoll-kopogás a szellemidézést juttatta eszébe.

– Biztos, hogy mindent beleadtál? – húzta az agyát Csoki, amikor barátja megdörögölte mellette fájós kézbutykeit.

Csak az Alma beszéde után nem nyilvánított tetszést. Tulajdonképpen már közben is fanyalgott, bár nem sarházi stílusban, mert Emiliónak az évek során védjegyévé vált, hogy sosem sarházi, csak amúgy elegáns-fellengzősen.

Alma projektje a lokális PR-stratégiák uniformizálását érintette, de Emiliónak nem ezzel volt baja, azt, mint mindenki, ő is felfogta, hogy nemzetközi cégeknél egészséges ingamozgás áll fenn a felülről szabványosított attitűdök és az ezekről szembeszökően különböző helyi modellek között. Alma személye ellen volt kifogása, ráadásul nem annyira szakmai, mint inkább ellenszenvi alapon. Amikor szót kért, érezte, hogy minden tekintet rá szegeződik.

Később, már a folyosón Csoki így szólt:

– Tesó, én marhára egyetértek veled.

– Ezt legközelebb nekik mondd, ne nekem – válaszolt a barátja, majd leguggolt megkötni a cipőfűzőjét. Amikor Alma lesütött szemmel eloldalgott mellettük, elnyomott egy kegyetlen mosolyt.

A jól megérdemelt szórakozás színhelyére egy csapatban vonultak át. A nyári hőség ellenére ősziiesen korán sötétedett, és az útmenti fák körül galambméretű gyümölcs-evő denevérek raja keringett. Néhány kolléga papírzacskóból édes páncélú sült húst falatozott. A takarítónő telefonhívásáig tizennégy óra maradt.

A teraszhelyiség pálmafák tövében, egy kristálykék vizű, vesealakú medence partján helyezkedett el. Emilió a szeme sarkából pénzért vett észre a vízben – talán a szerencséséjé remélte tőle valaki. Megállt, hogy alaposabban szemügyre vegye, és egy pil-

lanatra látni vélte az alulról megvilágított víztömegben át azt a zord kinézetű élőlényt, amely az itteni pénzeket díszítette. A medence körüli sétányt lapos, fehér kövekkel szórták fel. Emilió keze öntudatlanul kacsazásra mozgott. Aztán megállapította, hogy lemaradt, kilépett, és egy szemvillanás alatt utolérte Csokit.

- Tesó, ez a hely pont olyan, amilyennek képzeltem, hogy lesz.
- Húsz éve minden pont olyan, mint amilyennek előzőleg képzeljük.
- Kivéve az inflációt – mosolygott Csoki előzőkenyen.

A fű csípős füstje hasra feküdt a fejük felett. Amikor bekapcsolták a bárpult körül a lobogó vörös fényt, Emilió hátradőlt a fonott karosszékeiben, és megnyalta az ajkát. Alma egy másik asztaltól, iszonyú komolyan és irreálisan kék tekintettel néha átpillantott hozzájuk, csak egyszer nevetett fel, bátoran, unalmas, fölösleges nevetéssel. Emilió ezt a nevetést még a korábbi pillantásoknál is ostobábbnak érezte, nagyjából annyira ostobának, mint a cégnél használt irodaargót papíron.

A bár melletti oszlopos székeken lányok ültek fürdőruhafelsőben, és egyforma, se-szoknya, se-nadrág alsókban lenge, tarka, virágmintás anyagból. Az Emilióék háta mögötti falon függő gyékénybe vörös-narancssárga, kürt formájú virágokat tűzködtek, talán valami lilomot. Vasárnap reggel tízig tizenkét óra volt. Az egyik lány hosszan Emilióra nézett.

Nem tűnt magával elégedettnek, talán nem érezte magát szépnek – bár elégedetlenségének ezer más oka is lehetett. Később odajött az asztalukhoz, áthajolt a fejük felett és kihúzott a gyékényből egy kürtformájú virágot, Emilió pedig kicsit megemelkedve a barna mellek közé csókolt, ügyetlenül és féloldalasan: az ajka bal fele súrolta a jobb mell egy szakaszát. Rögtön ezután kézjelekkel és mosolyával közölte, hogy csupán ártatlan, barátságos gesztusról volt szó. A lány két írisze krokodilbőrből volt. Krokodilbőr abroncs egy Jaguar kerekein. Emília, valahányszor fiatalokat látott, elképzelte, hogy az ő gyerekei. Emilió most arra gondolt, ahogy az autó gyorsít és elrobo.

A kurva a füle mögött, a hajában a gyékényből kicibált virággal úgy ült vissza a pult-hoz, hogy egymásra lássanak, így Emilió megfigyelhette, hogy az italban, amit szopogat, több a jég, mint a kóla.

Sóhajtott. Garantált, hogy az ő gyerekek is épp ilyen elégedetlen lett volna magával, mint ez itt.

Alma újra felnevetett, magabiztosabban, mint aki elhiszi, hogy ennél a cégnél senki sem fogja kicsinálni. Nevetése tökéletesen illeszkedett a tájba.

- Testvérem – sóhajtott Csoki. – Néha nem is értem, miért vagyunk itt.

– Hogy boldogok legyünk – válaszolt Emilió, aztán felkászálódott a fonott székből, és elindult a bárpult felé. ■ ■ ■

Lehetőség

Ess túl rajta a soron következő ország soron következő városában, amelynek félig ismered a nyelvét, vagyis Gottfried Benn életrajzának nyolcvannyolcadik oldaláig, aki látta, hogyan lopakszik a háború éhes vadállata Berlin utcáin, ahol Käthe Kollwitz járt fel-alá a lakásából a műterembe, a műteremből a lakásába, és addig simogatta a követ, míg halott fia testévé nem vált.

A gesztenyefák kandeláberei lassan kialszanak, élénkül a szél, bangitaillat a kertben, tónyi méretű tömegsírba temetik az ismeretleneket, egymáshoz bújnak a mélyén, betakarjuk őket az emlékezet meleg paplanával, nem fogjuk most felébreszteni őket, róluk álmodunk, az ágyukba fekszünk, viseljük a nevüket, nosztalgikusan flörtölünk, viszont *toutes proportions gardées* olyan melegek az éjszakák, az olasz pincér meg *Carának* szólít.

Ess hát túl rajta, menj múzeumba, nézd el a fákat, az ágszimfóniát és levéláriát, életed négy képen, a fű diadalát, a múlás frekvenciája, mint az oxigént felszabadító szívbillentyű, azután hívj meg valakit a lakásodba, a rebarbara íze savanyú, hívj meg halottakat és élőket, beszéljessetek, csak egy lehetőségetek van, meg sok elszalasztott.

Orpheusz dala

Szépen énekelsz, Orpheusz, jó a PR-od, de nem tudod eladni magad, szól az alvilág istene és megy besz kennelni a dokumentumokat. Zenekarként gyülekeznek a felhők a zápor

szimfóniájára. A szél letépte az almafák gyöngysorait. Orpheusz áll a kertben, az őzeknek énekel, szemük ablakokba tekintő éjszaka. Menekülnek előle a szarvasok,

a kutyának se kellene a dalai, csak a szúnyog hű hozzá. Orpheusz nem feledheti, hogyan állt Eurüdiké a parton,

I'm so out of shape – mondta, pedig ő imádja azt a formát, a tengerét, amelynek árapálya örök fűrészelés vagy késfaragás.

Suffolk. Triptichon

I. Chiaroschuro. Flatford Mill
John Constable

A lényeg csak egy volt, Maria, hogy minden könyvben megtaláljuk saját tudatunk tájait:
kőrisfa repedt kérgét, édes szedret, mohos követ, lejtős utat, iszapot, mindenek felett uralkodó eget.

Ennyit akartam mondani neked a szél nyelvén, a felhők történetét megírni, a múltamba rejtett jóslatot: folyóparti házat, fahidat, árpát és rozsot szállító régi bárkát.

Egyre voltam csak képes – hogy megpróbáljam megmutatni az igazságot, az pedig, mint mondják, nem művészet: a fényt a sodró folyón, a vizet, mely oly lágy, a faágak az árnyék mélyére merülnek.

A versek forrása: Alicja Rosé, *morze nocą jest mięśniam serca*, PIW, Warszawa 2022

Fordította: Petneki Noémi

Alicja Rosé (Ariel Rosé), költő, illusztrátor, esszéíró, műfordító.

Petneki Noémi Budapesten született, az ELTE latin és lengyel szakán végzett. 2001 óta Krakkóban él, a Jagelló Egyetem Polonisztikai Karán doktorált. Szabadúszó fordító, tolmács. Fontosabb műfordításai: Olga Tokarczuk: *Bizarr történetek*, *Chopin leveleinek részletei*, Magdalena Grzebałkowska: *1945. Háború és béke*, versfordítások. A lengyel irodalomról, különösen a női szerzőkről szóló esszéi folyóiratokban és online felületeken jelentek meg.

Beavatás

A pám rám szól, húzzam már le azt a sört, ne tököljek annyit. Nem jó, ha megmelegszik. Fura, hogy ami eddig tiltva volt, az most már elvárás, mert egy nappal idősebb lettem. Lilire gondolok, arra, hogyan hívhatnám hétfőn randira anélkül, hogy rommá égetném magam az osztály előtt.

Még soha nem jártam erre, a környéken csak turisták, mint mi, ilyenkor éjjel mindenhol veszélyt jelző kirakatok, mégis arrafelé megyünk, ahelyett, hogy elkerülnénk azt a részt. A kirakatokban próbababák vannak, de ezek élnek. Csupasz kígyókként tekeregnek, felém intenek, egyszerre tölt el félelem és izgalom a meztelen hústömegek láttán. A harmadiknál nem tudom levenni a szemem a vékony sötét kifutópályáról, ami inkább leszállópálya a gyönyörök kapujába. Érzem a bizsergést, bátorságom a nadrágomba költözik, és feszíteni kezd. Apám is észreveszi a bénultságomat, és akcióba lendül. Benyit, kezét fog, bemutatkozik, tárgyal, felém mutat, mosolyog, a nő is mosolyog, rám néz, még jobban mosolyog, rám kacsint, bólogat, teljes az összhang, megkötetett az üzlet, nem a nő, hanem én vagyok az áru, apám eladott ennek a nőnek, gazdát cserél a pénz, apám betol az apró helyiségbe, vagy helyiségbe, sose tudom, melyik-melyik, azt mondja kinn megvár, az ajtó becsapódik, a függönyt behúzzák.

A kígyó körülölel, egyből az ágyékomra tapasztja a kezét, pedig a kígyónak nincs is keze, akkor ez biztosan egy csápja, de a kígyónak csápja sincs. A bátorságom cserben hagy, elvörösödök, biztosan kinevet majd ez a nő. Közel hajol hozzám, vastag smink fedí az arcát, de innen már látszanak a viharok, amiknek el akarta rejteni a nyomát. A fejbőrén utat tör az eredeti hajszíne. Pár ősz hajszál vegyül a platinaszőkeségbe. Locsolkodásszaga van. Megcsókolnám, de nevet, arról szó sem lehet, mondja, az nincs benne az árban. Amikor lekerül róla a melltartó, megértem, hogy ennek a ruhadarabnak nem csak elfedő funkciója van. Megfogom a mellét, meglep a puhasága, vajon Lilié is ilyen? A kígyó érti a dolgát, és lassan életet lehel belém. Százszor elképzelttem, milyen lesz, de most, mintha egy álomban lennék. Kívülről nézem magam, ahogy levetkőztet, védőfelszerelést húz rám és bevezet a gyönyörök kapuján, ami közelről meztelen csigának néz ki. Teljesen rám tekeredik, vonaglik, kiszívja belőlem az életet. Körbenézek a szobában, IKEA-s bútorok, ágy, dohányzóasztal, szék. A falon művészinék

gondolt kép. Eszembe jut, vajon hogy hívhatják a nőt, akiben épp benne vagyok. Mi lehet a története? Hányan szálltak már le azon a kifutópályán? Egy idő múlva az órájára néz, leszáll rólam, és közli, hogy most már mennem kell. Lejárt az időm. Még félig meztelenül állok, de ő már cseréli az ágyneműt, széthúzza a függönyt, és kitol az utcára. Egy papírzsepet kapok tőle, hogy szedjem rendbe magam.

Apám kinn vár, most már férfi vagy, mondja, vigyorgva hátba ver, és a kezembe nyom még egy sört. Bár szörnyen keserű íze van, szó nélkül meghúzom. Lilire gondolok és eldöntöm, hogy mégsem fogom elhívni randira hétfőn. ■■■

Szülői értekezlet

Feleségem elfoglaltsága miatt én képviselem a családot a szülői értekezleten. Minden rendben lesz, szülőségből profi vagyok, nem követem el azt a hibát, mint anno apám, aki a gimis szülőire az általános iskolámba ment. A történelmi meccsig még három óra, sör behűtve, simán hazaérek.

Papírt és tollat ugyan nem hoztam, Horváth anyuka kisegít, úgy látszik bejövök neki. Nekem is bejön, pont belátok a dekoltázsába. Ez egy szülői értekezlet, szedd már össze magad, mondom magamnak.

Ilonka néni, az ofő az elmúlt negyven év összes fáradtságával a szemében és hangjában sorolja a programokat és a dátumokat. Minden szülő lázasan jegyzetel. Horváth anyuka is, keblei erősen hullámoznak írás közben. Mivel nem tudok több dologra koncentrálni, az én lapom üres. Mindegy, úgyis elküldik majd emailben, ami fontos. Megnézem a tippmixen az oddszokat, egész jók, fogadni kellene a magyarokra. Már csak egy napirendi pont van, mindjárt végzünk, Ilonka néni átadja a szót valamilyen eszemká vezetőnek.

A terem elhalkul. Az eszemká vezető lassan áll fel az első padból, és kivonul a tanári asztalhoz. Élete alakítása következik. Esküszöm hallom a bevonuló zenét. Eszemká néni a Hádából vagy a sarki Jangce turiból öltözködik. Frizurája eszembe juttatja gyerekkoromat, amikor a faluban Weissmüller Béla bácsi vett kezelésbe, aki állítólag Tarzan távoli rokona volt. Lehet, hogy az öreg még praktizál? A néni kezében lévő papírhalmot látva kezd rossz érzésem lenni. Az előző év pénzügyi jelentésével kezdünk. Az osztálykirándulásból maradt 3142 forint, szavazunk, mi legyen vele. Elkészül a jegyzetfüzetben a rózsaszín párdúc skiccem, Horváth anyukának tetszik. Harminckét perc múlva újra szavazunk a karácsonyi dekorációról, szeptember van, én is felteszem a kezem, mint mindenki más. Átfut az agyamon, hogy mégis az olaszokra kellene fogad-

ni, akkor mindenképpen jól járok, megnézem az oddszokat megint. Közben bizonyos Kömal és Bimun kerülnek szóba, ezek lehetnek az új osztálytársak? Méghogy nem vagyunk befogadó nemzet. A kezdőrúgás közeledtével pánikom és idegességem egyre nő. Ez csak valami rossz álom lehet.

Bár ránézésre kizártnak tűnik, de mivel Eszemká néni köztünk van, hibátlan logikával levezetem, hogy biztosan van gyereke, azaz már volt férfival, emiatt szekunder szégyenérzetet tölt el. De nem, az is lehet, hogy egy spermabank szolgáltatást vette igénybe. Ettől az opciótól megnyugszom. Rákérdezek Eszemká néni családi állapotára, Horváth anyuka közli, hogy szingli, jó helyen kapizsgálók. Mivel nem piszi, nem mondom ki, nem is gondolom a kezdősípszó pillanatában, hogy hülye baszatlan picca.

Garamvölgyi anyuka szökni próbál. Feláll és közli, neki sajnos mennie kell a kisebbért. Eszemká néni kifejti, hogy ha valakinek nem fontos a SAJÁT gyereke, akkor menjen nyugodtan, de akkor minek szül az ilyen. Garamvölgyi anyuka megsemmisülve visszaül. Valamilyen lemondásról szavazunk, de nem figyelek, automatikusan teszem fel a kezem, közben megírom a gyerekeknek, hogy vegye fel a meccset. Megtörtem, egykedvűen ülök, mint aki túl van mindenben. Már a szomszédos dekoltázs sem érdekel.

Utoljára szavazunk, de most valami trükk lehet a dologban, mert csak én emelem fel a kezem. Horváth anyuka elsőként gratulál az új eszemká vezetőnek.

Hazaérve a feleségem kérdezi, hogy mi volt, mondom, hogy semmi különös és elkezdem nézni a meccs ismétlését. Mellesleg megkérdezem, hogy mi az az eszemká? Csak annyit válaszol: ugye, nem? És még az olaszoktól is kikaptunk. ■ ■ ■

A Kleopátra-ügy

Aszsem a Ferinek jutott eszébe az egész, a foci vébé alatt. Igen, a horvát-marokkói csoportmeccs szünetében. Nem a fingós Ferinek, ez egy másik, aki megálmodta a lottózámokat, de elfelejtette amikor felébredt. Mostanában vele lógok, ki tudja, mikor jut eszébe. Kell a pénz. Hogy mire? Segélyszállítmányra az ukrán frontra, mert amúgy titkosügynök is vagyok és a béketárgyaláson dolgozom, de nem szóltam eddig róla, mert ugye titkos. Egy igazi férfi nem kérkedik a hőstetteivel. Igen, sört vettünk főleg, mert lehet itt pelenkát meg tartós élelmiszert küldözgetni, de szerinted mi kell egy harcoló katonának? Jó, párat megittunk Ferivel, míg ezt kitaláltuk, de hidratálni is kell. Meg nagy a nyomás, bármikor kinyírhatnak. Hol is tartottam? Ja igen, emlékszem, dögunalmas 0-0 volt, zizzent a Borsodi, Feri a telóját pörgette, ott olvasta, mekkora zsetont lehet szakítani a sportfogadáson. Csak el kell találni a helyes eredményt,

és dől a lé. Hogy honnan tudom? Na itt jön képbe a tudomány, a very műveltségem. Közismert, hogy az állatok képesek megjósolni a győzelmet, ezért fut ennyi ilyen videó a tik-tokon. Igen, a polipos meg a hörcsögös is. Tudod, ja persze, te nem tudod, szóval ott a morfogenetikusz mező, ami hordozza ezt az információt, és az állatok olvassák. A hatodik érzék, na, így már talán érted. Csak szét kellett nézni, mi van ott-hon. A teknős épp téli álmat aludt a kertben, ezért nem ébresztettem fel, nem vagyok én vadállat. Bárcsak az lennék, akkor én is érezném a morfogenetikát. A sünök szintén kilőve. Maradt Kleopátra, a macskánk. Rámeredtem, ő meg bambán nézett vissza. Egyszerre világos lett, miért fekszik minden meccs alatt a tévének háttal, méla undorral. Hisz ő már rég tudja az eredményt, ki nézne meg egy esemény és gólnélküli horvát-marokkót még egyszer? Szóval indult is a projekt, fogtunk két tálat, jutifalatokat tettünk bele, az egyikre ráírtuk, hogy ENG, a másikra, hogy FRA, mert ugye az angol-franciára tippeltünk. Aztán vártuk, Kleopátra mit lép. Gyanúsán méregetett minket, de végül odament, és határozottan megette az angol kaját. Aztán a franciát. Feri szerint ez egyértelmű angol győzelmet jelent. Vagy azt, hogy az angolok fel lesznek zabálva. További tesztek kellettek, de Kleó közben eltűnt. Felment a Natasához, akiről már régen sejtettem, hogy orosz ügynök. Mint az Emlékmásban a Sharon Stone, aki a Schwarzi felesége volt, de csak látszólag, mert beépítették az esküvő emlékét az agyába. Így jöttem rá, mert a Józsinak nem lehet ilyen bombázó nője a valóságban. Szembesítettem is a nőt, hogy lebukott, amikor visszahozta Kleót.

Ferit közben bezártam a hűtőbe, de később szólt, hogy fázik és inkább hazament. Különben igazolná, hogy minden így volt. És Kleo is, ha tudna beszélni.

Natasa mindent bevallott és kérte, hogy ne buktassam le. De én tudom, hogy ezek a szuperügynökök szinte mindig be vannak drótozva és fegyvereket rejtegetnek, nem most jöttem le a falvédőről. Ragaszkodtam hozzá, hogy vetkőzzön le a hálóban. Teljesen, persze, hát profi vagyok. De kiderült, hogy ő is az, mert ugyanezt kérte tőlem. Itt álltunk egymással szemben meztelenül, a két profi, éppen tárgyaltunk volna a békefeltételekről, amikor beléptél.

Ja, ha te ösztönlény vagy, és ebből a helyzetből valami más kicsinyes következtetést vonsz le, az a te hibád. Ez esetben vihetem Kleopátrát is magammal? Vasárnap vb döntő.

Péntek Tamás vagyok, 1974-ben születtem Szolnokon, informatikusként dolgozom Budapesten. 2 éve, a Covid kitörése óta írok kisprózákat. Kreatív íráskurzusokon dolgozom az írástechnikámon, melyeket főleg saját oldalamon jelenítek meg.

Erdei vadak

Sms ciripelt a telefonon, András küldte. Nem olvasta el azonnal, rágyújtott, hogy szusszanjon egyet a rá váró lelki megpróbáltatás előtt. Az első mondatöredék, amit elolvasott, arról szólt, hogy Andrásnak volna egy nagy kérése, ha nem gond. Félig elszívta a cigit, kortyolt a palackból, akkor nyitotta meg a teljes üzenetet: „Pár napra haza kéne mennem hozzád, nincs hol aludnom, meg nem is vagyok túl jól. Csomagmegőrzőben vannak a cuccaim, de azt leszarom.” A tanító előbb arra gondolt, megvetése jeleként válasz nélkül hagyja az üzenetet, hadd kínlódjon az a szemét görény, majd arra, hogy ez nem lenne okos stratégia, a hallgatást beleegyezésnek tűnhetne. Úgyhogy azt írta csupa nagy betűkkel: „NEM SZERETNÉM!” Így, két felkiáltójellel a végén, mert úgy vélte, hangsúlyosabb, mintha egygel, vagy hárommal zárná a tőmondatot. Fél perccel később a válasz: „De miért nem?” Erre már nem válaszolt, ő megmondta mit nem szeretne, értsen belőle, akinek szól.

Hallgatta tovább az albumot, de már csak félszívvvel, fél füllel, nem az üzenetváltás előtti enyhületben. Arra gondolt, mi van, ha András tényleg nagy szarban van. Csomagmegőrzőben vannak a cuccai! És hogy: titokban mindig vágyott arra, hogy a párja, ha megbetegedne, ápolná és ellátná minden földi jóval. Kanállal etetné, törölné a taknyát, felpolcolná a fejét, simogatná a hátát, mosdatná, felolvasna neki valamit Örkény egypercesei közül, vagy Karinthy Móricz-paródiáit, amiken jót lehet röhögni. Kényszerítene kellett magát, hogy tovább hallgassa a zenét. Arra jutott, nem szeretné, ha András visszajönné. Amit a szakítással megnyert; nem kell a fickóra is mosni, főzni, elmosogatni utána, folyton félteni, abajgatni, akkor is szeretni, ha nem kívánja. Nem kell beszippantani a paplan alól menetrendszerűen előtörő hajnali szellentését, csutakolni utána a vécékefével az úgy hagyott fajanszot, érveket keresnie felesleges vitákban a gyermekvállalásról, szerhasználatról, egyebekről. Eltelik majd egy idő, imitt-amott összefutnak, ha az utcán szembejönnek, nyilván nem mennek át a túloldalra, hanem megállnak, kezet fognak, dumálgatnak, mint normális emberek szoktak. Aztán esetleg vagy lesz valami vagy nem, semmi sem kötelező, hanyagolják az örökös játszmákat.

Vasárnap reggel balsejtelmektől gyötörve az apja erőtlen szemrehányásait türelmetlenül elhárítva indult vissza a városba. Mosnia is kell, negyven fokon, gatyát, zoknit, pólót, mindent vegyesen, teregetnie, bort vásárolni, cigarettát venni, ilyesmit, nincs otthon

semmi. A Gólyakalifánál szállt le. Kora délelőtt volt, a napsugár ferdeszögben világította be a teraszt, mint egy színpadot, a tanító a pultnál állva tüstént legurított egy nagyfröcs-csöt és már ment is.

Hazaérve balsejtelme igazolódott. A szerelmi ágy mellé a parkettára terített kék polifoam hablemezen hason elterülve találta Andrást, ahogy ő belépett, a fejét se tudta felemelni. Az arca sárgásfehér, csapzott, átizzadt hajában jól kivehető, szinte művészi, füstszínű tincs, és nagyon le volt fogyva. Az első, amit a tanító mondani tudott és sajnos nem bírt magában tartani: – Nem erről volt szó! – András szeme könnyben úszott, könnyökére támaszkodva próbált felülni, de nem volt hozzá ereje, visszahanyatlott a kényelmetlen polifoamra, a megunt és lustaságból rég abbahagyott joggyakorlatok kellékére. Csak egy elkeseredett sóhajra tellett a fickótól, majd rögtön köhögni kezdett, de annyira, hogy a tanító attól tartott, az idegesítő szomszédjuk, a bárgyú villanyszerelő, vagy a felesége mindjárt átkopog. András mondani akart valamit, a hangja inkább volt recsegős sustorgás, mint egy haldoklóé, nem lehetett érteni, aztán a szeme lecsukódott. A pólója mocskos, mintha leokádta volna, kifimamodott napszemüvege a bal vállá alá szorult. A tanító próbálta hasáról a háttára fordítani, csak nehezen sikerült. Hamarjában azt se tudta, hogyan kéne megvizsgálni. A bal csuklóján kereste a regisztrált élettárs pulzusát, de rossz helyen, nem tapasztalt érverést. Teljes pánikban arra gondolt, mesterséges légzést kéne alkalmaznia, szívmasszázst, mint a filmekben, de elbizonytalanodott, hogy is kéne ezt megvalósítani, hogy ne ártsen vele. Biztos, ami biztos, lehúzta a betegről a pólót, majd a vállánál fogva rázogatni kezdte, András nem reagált. Akkor a fürdőszobába rohant, saját, kétes tisztaságú törölközőjét a csap alá tartotta, nem facsarta ki, így terítette András horpadt mellkasára, semmi változás. A hűvös víz hamarosan lefolyt a polifoamra, onnan meg tócsát alkotva a parkettára. Várt, hátha történik valami, ne szórakozz velem, ismételtette tehetetlenül. Elnézte így, aztán a veséjébe döfő vizelesi ingertről hajtva kivágtatott a vécére. Úgy érezte, mindjárt sírva fakad.

A tanító aztán teát főzni indult a konyhába, majd mikor a víz már zubogni kezdett, jutott az eszébe, hogy itt, mindennek ellenére, hiszen a bajban mégis csak hazajött ez az idióta, lehetne szó köztük a folytatásról. Ezt a gondolatot gyorsan eltolta magától. Sok éve porosodó csipkebogyó filtert vett elő a fiók legmélyéről, aztán a sufniban a gyógyszeres dobozt túrta fel, aszpirint, vagy valami hasonlót keresett, de hiába. Illúziók nélkül ugrott a hűtőhöz, a maszatos, hideg műanyag falak közt csak egy felismerhetetlenségig elszíneződött valami volt megfigyelhető, azt ott is hagyta, meg sem szagolta. Kenyér még volt pár szelet a zacskóban, jó lenne egy kis darab vaj meg sajt, ábrándozott, amit adhatna ennek az idiótának, ha magához tér és enni kér. Az egyik felső rekeszben ráakadt némi fonnyadó mádarsalátára, a konyhaszekrény felső polcáról egy kislábasban sültzsír került elő. Ez így már egy majdnem rendes vacsora! Olyasmi, amit régen, két hajnali szerelmeskedés közt vadul habzsoltak. Tálcat vett fel a földről, mélytányért zörgetett, közben a gáztűzhely mellett egy kis zacskóban két nagy fej hagymára lett figyelmes, meg pár szem öreg, ráncos, csírázásnak indult krumpli is akadt ott. Ha ezeket rendesen megpucolja, a bűdös, rohadt részeket eltávolítja, a maradékot csap alatt jól lemossa, felkarikázza, zsírban kisüti, mindjárt tálalhatja is a fejedelmi menüt. A fal mellett a szatyrában ott volt a palack, amiben felülről nézvést sokkal többnek tűnt a bor, mint amikor szemmagasságból vizsgálta, de így is elégnek ítélte, arra a napra legalább is. Jót húzott belőle, azután folytatta a konyhai előkészületeket. Volt egy veszélyesen éles kés a fiókban, András kalandos életű tengerész nagyapjáról maradt rá, így is nevezték, nagyapa kése, amivel a tanító, ha használta, majdnem mindig megvágta a kezét. Nem szeret engem a nagyapád, mondta ilyenkor. Tehát, összegezte, hagyma,

krumpli, sültzsir, hozzá madársaláta, és a végén a kenyérral ki lehet tunkolni az erősen fűszeres saftot. Ez kezdetnek megteszi, aztán holnap reggel leszalad a Mártikához, bevásárol és főz neki valami finomabbat, szeretetteljesebbet, könnyebben emészthetőt. A terv megmelengette a szívét. Állt a gáz fölött, a kétliteres öntöttvas lábos alján pirította a hagymát aztán rátette a krumplit, sózta, borsozta, paprikázta, kis vízzel felöntötte, úgy látszik, ebből paprikás krumpli lesz, eszmélt rá. Amikor az étellel elkészült, kitalálta és bevitte a szobába. András megtört fényű szeme mozdulatlanul meredt a mennyezetre. A tányért hamarjában a padlóra tette, hogy hűljön, ki is lötytyent pár falat a szőnyegre, majd Andrásához ugrott, mi van, kérdezte rémülten. Átkarolta a tűzforró nyakát és megpróbálta felültetni. András feje, mint egy rongybabáé hátranyaklott. A tanító a magatehetetlen testet átkarolva felemelte, az ágyra helyezte és betakarta. A fickó nem adott életjelet. Csak mikor közelhajolt az arcához, akkor hallott valami bizonytalan, zöngés lélegzést. A nagy bolond, gondolta megkönnyebbülve, én meg már azt hittem. Fogta a tányért, visszavitte a konyhába, ott evett belőle egy kanállal. Ekkor a szoba felől zavaros, idegennek tűnő beszédhangok ütöttek meg a fülét. Mintha egy rettegő kisfiú hívna segítséget. Odabent András a szerelmi ágyon felülve találta, a szeme zavaros volt, az arcán piros foltok jelentek meg, tüzelt a bőre.

– Hol vagyok? – kérdezte.

– Nálunk – válaszolt ő. – Itthon. Miért, mit hittél, hogy hol vagy?

– Hogy kerültem ide egyáltalán?

– Gondolom a szelek szárnyán, apafej. Biztos az Orion űrhajóval jöttél.

– Mi történt? – kérdezte kicserepedett száján végignyalva.

– Semmi. Beteg vagy. Valami bajod van, de nem komoly.

– Mi bajom van?

– Kitért rajtad a rosszaság, fiacskám. Akarod, hogy kihívjam az orvost?

– Meg ne próbáld, seggfej!

– Miért?

– Mert berugdoslak a spájzba és rád zárom az ajtót.

– Nincs is kulcs a spájzhoz, sőt, még spájz sincs.

– Akkor tartom a vállammal az ajtót. Inkább adj egy kis vizet – mondta aztán, és lehetett látni, hogy mindjárt elájul. Enni nem akart. Rádiót hallgatni sem. Visszahanyatlott a párnára, az előbbi tiszta tudatú pillanatai elhussantak. Verejtékben fürdő arca felett egy jókora légy körözött, pedig ide, a nyolcadikra semmiféle rovar sem tévedt be soha, ahhoz túl magasan van. A tanító törökülésben a polifoamra telepedett, majd végigdől rajta. Biztos a művházból hoztam magammal, gondolta másodpercekkel az elalvása előtt. Azt álmodta, hogy a háztetőről vagy még annál is fentebbről esik lefelé, aztán meg, hogy egy meredek szikla peremén hasal, közben András már a mélység fölött lóg, ő próbálja visszahúzni, végül már csak az ujjbegyeikkel kapaszkodnak egymásba, de nem bírja tovább megtartani, mert csúszik a keze és a regisztrált élettárs zuhanni kezd a végtelen kiterjedésű, hullámzó polifoam talaj felé.

Második nap: Reggelre András állapota nem javult. Az éjszaka nagyobbik részében fuldoklott, köhögött, prüszkölt, nyöszörgött, összefüggéstelen szavakat mormogott, vergődött az ágyon, kegyetlenül büzlött. A tanító a polifoamon ezekre a hangokra minduntalan felébredt, összeszorult szívvel gondolt rá, hogy haldoklik a szerelme. Hajnalban hallotta, amint András a végé felé vánszorog, ott szenved, öklendezik. A tanítónak minden porcikája sajgott, a másik oldalára fordult a kényelmetlen derékaljon, próbált visszaaludni. Ott folytatta a zuhanásos álmot, ahol abbahagyta, csak már mindketten estek lefelé, a fekete űrbe.

Reggel keskeny, de összefüggő felhőzet sápasztotta az eget, olykor elősejlett a nap halvány korongja és a tanító rádöbbsent, négy nap múlva július, kezdődik a pótvizsga-felkészítés, mennie kell a művházba. Kicsoszogott a konyhába, a tegnapi vacsorára szánt ételen ott mászott a légy, a madársaláta meg gusztustalanul elfolyósodott, bűdös szagot árasztott, le kellett húzni a vécén. Még boltba is kell menni, gondolta. Fogta a salátástálat, nagy ívben fordult a szemetes felé, de elvétette a mozdulatot és a romlott zöldség betérite a padlót, a nagylábujját meg jól beverte az asztal lábába. Eközben hangos nyöszörgés szűrődött a szoba felől, a tanító fél lábon ugrálva, csúnyán káromkodva ugrált befelé, mi van már megint, kérdezte. Nyomorultul érezte magát. András az ágyon keresztbe feküdt, a feje lelógott, egész teste kifacsarodva, a háta felpúposodott, görcsökben rángatózott, és úgy vette a levegőt, mintha tusakodva rabolná. A tanító megijedt, így még soha sem látta a szerelmét, csak nézte, nézte bénultan. Aztán észbekapott, óvatosan eligazgatta az ágyon a magatehetetlen testet és betakarta a nagy piros pokróccal, amin azelőtt annyit veszekedtek, hogy melyikük takarózzon vele. Ült a szerelmi ágy szélén, nagyon szeretett volna meginni pár pohár bort, de ahhoz itt kell hagynia ezt a rakás szerencsétlenséget. Később kiokoskodta, ha András magához tér, átülteti a fotelbe, az ablak mellé, ő meg gyorsan leugrik Mártikához piáért és vesz kaját is. Andrásnak voltak mindenféle kulináris perverziói, imádta a kelkáposzta-főzeléket dinnyével, sok mustárral, a spenótot lecsóval, kapribogyóval, parizert pilótakeksszel, vagy pöttyös Túró Rudival, ilyesmik. Ebben kellett döntésre jutnia és vodkára, meg borra is szükség lehet. Óvatosan lopakodott kifelé. Sajnos, míg a konyhában összeszedte az üres üvegeket, nagy zajt csapott s a szobából kihallatszott András szánalmasan reszelős hangja, hová mész?

- Csak gyorsan leszaladok a boltba a Mártikához, veszek kaját.
- De aztán visszajössz?
- Vissza hát, te tojás. Kell venni kaját.
- Nem hagyysz itt, Attila?

Kifelé menet ezt a kétségbeesett kérdést már nem hallotta meg, vagy csak nem akarta. Valahogy így hónap vége felé tartott még a pénzéből, vett egy leakciózott albán kagylókonzervet, egy szintén leárazott portugál vörösbort, fügebefőttet, sózott alexandriai kesudiót és pár sportszelet sem hiányozhatott a kosarából, a kenyeret elfelejtette. Számítása szerint ekkor már vagy negyedórája eljött otthonról, mi lesz, ha addig Andrással történik valami, például elkezdi keresni őt, derékig kihajol az ablakon, megszedül, elveszti az egyensúlyát és... A kasszánál lassan araszoló sorban egyre idegesebb lett. A sorban állók fölött csípős szag kezdett el terjedni.

Harmadik nap: András ébredt hamarabb. A vécén kezdte, köhögött, de a tanító nem erre nyitotta fel a szemét, hanem csak mikor a konyhában fűtülni kezdett a teáskanna, és az égő pirítós kenyér illata lengte be a csöpp garzonlakást. András reszkető térdel várta, hogy a kenyér kiugorjon a masinából. Közben megtántorodott, háttal nekidőlt a hűtőnek, lassan lecsúszott a földre és úgy is maradt. A tanító ebben a szánalmas pozícióban lelt rá, a hóna alá nyúlva és a derekánál szorosan átölelve cipelte vissza az ágyba.

A regisztrált élettárs ezután délig aludt, meg sem rezzent. Akkor felült az ágyon azzal, hogy tusolni akar, melege van, és nagyon bűdösnek érzi magát. A szoba közepéig jutott csak, ott kiment alóla a lába és összecsukszott a szőnyegen, a tanító ugorhatott megint. De András komolyan gondolta, hogy mosakodni akar, tusolni, vagy ha azt nem, ázni a kádban, míg rá nem hűl a víz. Rendesen megmosakodni úgysem bír, vallotta be, csak leáztatja magáról a koszt ebben a melegben.

- Majd én segíték – ajánkozott a tanító – tényleg büdös vagy mint a macskaszar.
- Elég, ha a kádig elkísérsz, más nem kell, onnan már megy.
- Szappanról hallottál?

Kibotorkáltak nagy nehezen.

Ritkaságok ritkasága, volt kéznél tiszta, egészalakos törölköző, ezt a mosógép tetejére készítette ki. Megnyitotta a csapot, a kezével ellenőrizte a víz hőmérsékletét, majd, miután lecibálta András szennyes alsógatyáját, pólóját, a kádba segítette a fickót.

– Túl hideg, Attila – panaszkodott a regisztrált élettárs. A tanító állított a csapon. Zubogott a víz, András gyerekes örömmel felkacagott, de úgy ült a kádban, mint egy rongybaba, egyre lejjebb csúszott. Nem tiltakozott, amikor a tanító szappanozni kezdte a hátát, izgalmas mellszőrzetét és karjait felemelve a hónalját is lecsutakolta, ázott veréb, gondolta ezenközben. Most következett a combja, az ágyéka, a seggluka, majd a lábfeje és a lábujjak szurtos köze. András szótlánul tűrt, nem tiltakozott.

– A többit neked hagyom – viccelt – legközelebb te csinálod nekem. – Kilépett a fürdőszobából, de az ajtót nyitva hagyta, ha esetleg gond lenne, meghallja. Ám a szobában várakozva semmiféle hangot nem hallott, gondolta, vár egy keveset, aztán ránéz a pasira. Eltelt negyedóra, aztán még tíz perc, kezdett gyanús lenni a nagy csend. Akkor visszatért a fürdőszobába, és azt látta, András mozdulatlanul fekszik a kádban, a szeme lehunyva és a víz már az alsó ajkáig ért. Káromkodott egyet, bassza meg, mondta, ez elájult. Két karja és a térdhajlata alá nyúlva felnyalábolta az izmós testet, amely most jóval nehezebbnek tűnt, mint egy napja. Próbálta felemelni, de nem ment olyan könnyen, csúszott volna ki a karjai közül. Nyögve és szuszogva vonszolta keresztül az előszobán az ernyedt testet, András feje oldalra nyaklott, nem adott életjelet. Útközben két ajtófélfába is odakoppant a beteg sarka és bokája, jaj, bocsz, lihegte ő, de András erre sem eszmélt fel. Nagy nedves foltok maradtak utánuk, a tanító a szobában valahogy felkúszkódta a fickót az ágyra. Rohant vissza a törölközőért, persze későn, András körül már átázott a lepedő, töppedt neki szerve bánatosan oldalra fittyedt. A tanító óvatosan dörzsölgette a tűzforró mellkasát.

András aznap csak estefelé tért magához, akkor bágyadtan érdeklődött, hogy hány óra van és milyen nap, aztán a választ meg sem várva elaludt.

Negyedik nap: András egész nap csak néha volt eszméleténél, a láza lement, enni nem kért.

Ötödik nap: Rosszabbul lett, mozdulatlanul feküdt. Délután bekakült.

– Ne hülyéskedj már velem, bazmeg! – nyögött fel a tanító. – Mindent összeszarsz nekem. – András nem hallhatta ezt a dorgálást

Hatodik nap: nem történt semmi különös, András mintha jobban érezte volna magát. A tanító estére tartogatott pár korty bort, éjfél előtt itta csak meg, egy húzásra, mert hite szerint az utolsó pohár csodákra képes.

Hetedik nap: András délben ébredt, majd bejelentette, hogy szeretne kicsit kirándulni, elmenni valahova, ehhez azonban, mint kiderült, még kevés volt ereje.

– Sétálgassunk most csak itt a lakásban – ajánlotta a tanító. Így is tettek. Átkarolta András derekát, elsétáltak a hűtőig.

– Jó – mondta ő –, most gyérünk az ablakhoz! – Odamentek. – Nézzünk ki! – Kinéztek és megállapították, hogy a toronyház árnyéka milyen messzire elnyúlik.

– Rendben, akkor most a szekrényig! Most vécére kell menni. – Kimentek a vécére. Aztán az íróasztalig óhajtott sétálni a beteg. – Most a fotelhez! Most irány a könyvespolc! Most ballagjunk el a bejáratig! – Közben András olyan erővel kapaszkodott az ő nyakába, hogy szinte fojtogatta, de a tanító nem nehezményezte ezt.

– Szuper, menjünk a radiátorig! Most ki a konyhába, be a fürdőszobába, el a bejárati ajtóig, megy ez, mint az ágybaszárás. – És így tovább, vánszorogtak le és fel, keresztbe és kasul a lakásban. A végére mindketten úgy elfáradtak, hogy végigdőltek az ágyon, hogy csak úgy nyekkentek. Az éjszaka mozgalmasan telt. Alig hogy a tanító elaludt a polifoamon, azt hallotta, hogy András felül a szerelmi ágyban és öklendezni kezd, próbál kikászálódni az ágyból, nem sok sikerrel. A tanító kába fejjel tápáskodott, hogy segítsen kijutnia a vécére, de elkésett. András egy tekintélyes adag bűzös, szürkészöld trutymót okádozott a padlóra, ezzel egyidejűleg recsegőset szellentett.

– Ú, bazmeg – mérgeződött a tanító –, eljártssa itt a hattyú halálát. – Kóválygó fejjel először a vécébe botorkált, ahol a piros felmosó vedret, a hasonló színű lapátot és a partvist sejtette, ott azonban nem találta. Másodjára jó ösztönrel ráhibázott, hogy a konyhában, a hűtő és a fal közé besuvasztva vannak a szükséges eszközök. Míg a mocskot feltakarította, derülátó gondolata támadt, most már talán megmarad a fickó, hátha ezzel az okádékkal távozott a betegség hűtlen szerelméből.

Nyolcadik nap: András már kora reggel talpon volt, az arca még sápadt, de a tekintete tiszta, így ment ki reggelit készített a konyhában. Fürgén ténykedett, rántottát süített, amilyet szokott, félig folyós kulimász állagút, félig elégettet, nem volt isten áldotta szakácsstehtőség. Csörgette a tányérok, késeket, vitte be a tálcán az enivalót, és a még ébredező tanító ámulatára farkasétvággal falatozni kezdett. Miközben rágta az ételt, a tanító indítványozta, hogy délelőtt majd levág a hajából kicsit, csinosítja, hiszen már meggyógyult. A körmeivel is kezdeni kell valamit. A regisztrált élettárs elhárította a fodráskodást és a manikűrt, látszott rajta, hogy mondani akar valamit. Délelőtt beszélgettek, de abban nem volt sok köszönet.

– Ha tudnám, se akarnám veled leélni az életemet – kezdett bele. – Nem passzolunk sok ok miatt.

– Konkrétabban?

– Úgy érzem, hogy nem vagy elég jó ember.

– De azért, hogy ápoltalak, az jó volt, mi?

– Azt köszönöm! Az tökéletes volt.

– Egy szar ember ápol és vigyázott rád, ugye? Még a ruháidat is kimostam.

– Nem mondtam, hogy szar ember vagy, csak azt, hogy nem vagy elég jó.

– Lényeg, hogy már nem szeretsz. Meguntál.

– Azt se mondtam. Az egyetlen ember vagy, akihez közöm van, nekem se könnyű, de akkor is. Ez legyen az én problémám. – Kicsit elgondolkodott, aztán megkérdezte, hol a macska. A tanító hirtelen támadt ösztinteségi rohamában úgy döntött, mindent bevall.

– Ezt nem hiszem el, kibaszad a piczába a cicámat? Ezért meg kellene, hogy öljelek – András ezt higgadtan, csendes keserűséggel mondta, épp ez volt benne az ijesztő. Kis idő múlva azt kérdezte:

– Csavarsz nekem egy jointot?

– Adjál füvet!

A regisztrált élettárs már nem maradt sokáig, köszönés nélkül távozott. ■ ■ ■

Rilke és az Eufória

Magaskultúra a popkultúrában

Az *Eufória*, 2019-ben bemutatott (hivatalos meghatározása szerint tini)dráma műfajú televíziós sorozat, melyet Sam Levinson készített, az azonos nevet viselő izraeli sorozat alapján. Az HBO gyártása alatt álló sorozat megjelenésekor hihetetlen sebességgel robbant be a köztudatba, főleg egyedi látványvilága, különleges és a „genZ”-ízlés számára kifejezetten tetsző díszlet-, jelmez-, és sminkvilággal. A külsőségekre rendkívül koncentrált stáb azonban a történet szempontjából is odafigyelt az esztétikai minőségre, így egy olyan, gyakran videoklipszerű, Tumblr és Instagram „feedre” hasonlító filmnyelvet tudott létrehozni, ami lehangolta az ezeken a felületeken szocializálódott közönséget. A sorozat erőssége az esztétikus látványra helyezett hangsúly mellett, mely a filmművészeti akkreditációt is meghozta számára számos díj és elismerés formájában, az a fajta történetvezetési stratégia és komplexitás, melyben a több karakterszálon futó események megkomponálnak egy olyan fikcionális terep, amibe beemelhetők különböző, általában magaskulturálisként kódolt elemek is. A továbbiakban ezekről a fiktív mediális terekről, valamint a beemelt elemeknek az adekvát-

ságáról és értelmezhetőségéről is gondolkodom a sorozat popkulturális jegyeit is vizsgálva, különös tekintettel a második évad hetedik részében elhangzó Rilke-versre.

Az inkriminált jelenet 3 perc 10 másodpercnél kezdődik a tulajdonképpen két részre osztott évadzáró epizód első felében: a második évad hetedik és nyolcadik része egy narratívát dolgoz fel a sorozatkarakter Lexi Howard (Maude Apatow) gimnáziumi színpadra írt és rendezett színdarabjának formájában, mely mediális keretként foglalja magába a sorozaton belül megtörtént „valós eseményeket”. Ez a megoldás nem idegen a fiataloknak szóló, általában gimnáziumi környezetben játszódó filmművészeti alkotásoktól (pl. *High School Musical*), ahol a színpadra állított „végső” előadás mintegy értelmezi és lezárja a karakterek együtt töltött éveit és élményeit. Ezzel egyrészt feláll a „médiumban a médium” kittleri rétegzettsége, ami messzire vezet a fikcionalitás-valóság sűrűjében, valamint tükörhelyzetet állít elénk (és a karakterek elé), melyben a fiktív szereplők szembesülnek a „művészi szabadsággal” és a fikció erejével, méghozzá történetük és hangjuk erőszakos elbitorlása mentén. A befogadó számára transzparens mediális tér tehát, mely-

be beágyazódik a második mediális terület a színpad formájában, képes a fiktív valóságot megkérdőjelezni, méghozzá úgy, hogy az elbitorolt fiktív valóság csak a transzparens fiktív valóságra gyakorol hatást. Ezáltal a befogadó nem saját valóságára, hanem az általa is megélt, a nézés idejével egyidejű (tehát a befogadás aktusával együttesen konstruálódó) valóságára kérdez rá. Ez talán, ha az esztétikai befogadás hermeneutikai gyakorlatának fontos elemeként értelmeztet, valóságra gyakorolt hatásai mentén közelítjük meg, annyira nem szerencsés, mindenesetre érdekes mediális kísérlet¹. Azonban az epizód arra is lehetőséget teremt, hogy a színpadi előadás befogadásának aktusait és aspektusait kísérjük figyelemmel, ezzel állítva tükröt a sorozatot néző néző és a színpadi előadást néző fiktív nézőközönség közé. A sorozatrész ráadásul az „esemény” létrehozásának, a performativitás esztétikájának előadásra épülését is tematizálja, ahol a néző társszobjektum lesz, együtt hozza létre az előadást a „játékosokkal” E. Fischer-Lichte² értelmezésében. Az általa kidolgozott performatív eseményaktus, mely megrengeti a textuális kötöttséget és játékba hozza a nézőt, ténylegesen megvalósul a záróepizódban (második évad nyolcadik rész), ahol a színdarabot író-rendező-létrehozó Lexi testvére, Cassie Howard (Sydney Sweeney) valóban belép a színpadi térbe, közbelépésével megállítja az előadást és rámutat az általa jogtalanak és valótlanak érzett jelenetek képmutatására (más kérdés, hogy a „valóságos befogadó”, aki a sorozatot nézi tisztában van azok igazságalapjával, mivel voyeur szerepéből adódóan szükségszerűen több információ birtokában van). A jelenet vége tömegverekedéssel zárul, hiszen a közönségben ülő társak, akik maguk is elszenvedői a tükkörhelyzetnek, ám némán tűrik az igazság színpadra állítását, közbelépnek. Az intervenció jogossága valós problémákat vet fel, több szempontból is megközelíthető. A Fischer-Lichte által elemzett, 1975-ös Abramovic performansz (*The Lips of Thomas*) a nézők aktivizálására

helyezte hangsúlyait: a művész addig sebezte, vágta, fagyasztotta magát a jégkeresztben, amíg a nézők már képtelenek voltak tovább figyelni szenvedését és közbeléptek – a negyedik fal megtörése egy konstruált, mozdulatlanságra ítélt térben közel sem olyan könnyű, mint abban a térben, ahol az egyén aktív, eseményalakító erővel bír, legalábbis úgy érzi, mintha. Cassie intervenciója azt a fajta aktivitást is színre viszi, amiben a néző, ha igazságtalanságot érzékel vagy megszólítva érzi magát, akkor „felelhet”, beléphet a mediális térbe és a cselekmények alakítójává válhat. Az *Eufória* színdarabja azonban a hagyományos negyedik falat építő darabok közé tartozik – Cassie belépése ezáltal önkényes és érthető módon kelti fel a többi néző ellenszenvét, akik fellépésükkel Cassie ellen egyrészt védeni igyekeznek a mediális teret a széteséstől, konzerválva azt eredeti működésmódjában (Cassie belépése ebből a szempontból „nem helyes”, nem adekvát, ezért elfogadhatatlan viselkedésnek minősül), másrészt felhívva érzik magukat a közbelépésre, hiszen ők is a színpadon megjelenített valóság darabját képezik. A színpadra lépő Cassie beszéde, melyet a közönséghez intéz maga is a darab részévé válik³, egy ponton folytatódik is az előadás, a „Show must go on” ikonikus színházi jelmondat performatív erejének alávetve magát.

A nézők ingerlése a valós történeten alapuló színdarabban elsősorban a hangbitorlások keresztül történik, melyben megmutatkozik az erőszak mozzanata, és az arc katakrézise is – a „másik”, az aktuálisan megszólalóhoz képest „subaltern”⁴, főleg, ha a megnyilatkozó az alárendelt, a néző pozíciójában némaságra rendelt másik történetét mondja el. Az erőszak mozzanata nemcsak a hang-, és arcbitorlás gesztusában mutatkozik meg, hanem a tükkörhelyzetben is, mely reflektíven vetíti vissza a szenvedő másokra tetteinek következményeit. A voyeurizmus, mely az erőszak elszenvedőit hallgató pozícióját jellemzi⁵ megfordul – az áldozatot kényszeríti arra, hogy újra

végigélje – immár a voyeur szerepében – saját történetét, melyet valaki más eltulajdonított és imitálva az elszenvetők hangját, más teszteken keresztül újramond. Az aktuális megnyilatkozó (Lexi), aki konstruálja a térben és időben egy helyre szorított „másik” felek történetét (Cassie-ét és a többi karakterét), az eltulajdonítással nemcsak azok koherens (magán)történetiségbe történő ágyazódását veszeléyzeti, hanem identitásuk szétesését is, mely narratívákból áll össze.⁶ A színpadi közegeben már alapvetően is uralkodó hatalmi pozíciójának teljes tudatában teljesíti ki önkényes interpretációját közös életükről, melyet végül a tökéletes csavar kedvéért még el is nevez „*Our life*”-nak. A történetek „leírása”, színpadba írása, rögzítése, a szerepfelvétel, az imitáció, a színjáték, a másik *testébe* történő belebújás az erőszakot ismétli, és szexuális jelentéssel is feltöltődik a hatalom kéz-bentartásával, mellyel a „szerző” bármit megtehet a másikkal.⁷ A másik igazságának hangoztatása, megidézése képtelen lesz a másik képviselésére, „az olvasottnak alakot [*Figur*] kölcsönöz, egy arcot [...] száját és arcot ad a beszédnek, amelyet ő talál ki.”⁸ Az arcadási gesztus ezzel leszorítja és fikcióba zárja az egyének saját hangját.

Az igazság, mely a létezők eredendő tulajdonsága a hazugság (jelen esetben fikcióvá tétel) által elvéterik tőlük⁹, mindemellett nem szolgál mentségül a dokumentarista igényű igazságfeltárás sem, mely az alkotó identitáskonstrukciójának megerősítése érdekében zajlik – a „háttérbe szorított megfigyelő karakter kibontakozásának” művésztoposza a popkulturális feldolgozások abszolút kedvence (Lexi tulajdonképpen a tökéletes „voyeur”, a másik történeteinek „kifigyelője”).

Ebbe a Lexi által kisajátított történetkomplexumba lép be Rue (Zendaya) története is: édesapja kistini korában hunyt el rákban, és ahogy azt az első évadból megtudhatjuk, egy súlyosan beteg édesapa jelenléte a családban a legfelelősségteljesebb édesanya figyelmét is elvonhatja – Rue rászokik apja

gyógyszereire, amik drogfüggőséghez vezetnek. A második évad hetedik részéből általam kiemelt jelenet egy visszatekintés Rue apjának toráról, méghozzá Lexi szemszögéből elmesélve, aki a lány legjobb barátjáné akkoriában. Az epizód három perc tíz másodpercénél, a torról épp Rue szobájába lépő Lexi egy csík összetört gyógyszer felszívása közben találja a lányt: a „hogyan vagy” kérdésre vállalt megvonó Ruenak ezután fel akar olvasni egy verset, aki közli vele: csak ne C. S. Lewis legyen. Az ezután elhangzó Lewis-idézet¹⁰ és az ezt követő Rilke-vers éles szembeállítás egyértelmű vonalat igyekszik húzni a sorozat szereplőinek műveltségi szintje között – Lexi Rilkét olvas, tehát „okos”, az ápolónők C. S. Lewist idéznek a kórházban a gyászolóknak, tehát „műveletlenek”¹¹ – ahogy Gans írja: „*A Kultur* jelentése: *magaskultúra*, nemcsak az európai társadalom művelt elitjének képzőművészetére, muzsikájára, irodalmára és egyéb szimbolikus termékeire vonatkozik, hanem kedvelőik, vagyis a „kulturáltak” gondolkodási és érzelmi stílusára is. A tömegkultúra viszont a „kulturálatlan” többség által használt szimbolikus termékeket jelöli”¹². Rilke magaskulturális, C. S. Lewis „alacsony” – mindez egy kétmondatos párbeszédéből kiderülhet számunkra a sorozatból, mely az utóbbi évek legfelkapottabb popkulturális termékei közé tartozik és igyekszik elhíttetni velünk, hogy tizenhárom éves gyerekek értékkülönbséget tudnak tenni a népszerű- és magaskulturális alkotások között, méghozzá úgy, hogy ezzel értékítéletet mondanak az őket körülvevő környezetről és saját magukról is, azt feltételezve, hogy a *Let this darkness be a belltower* (a magyar fordítás számozást veszel, az angol viszont a versek első sorát emelte ki címnek), mely a *Szonettek Orpheuszhoz* ciklus része és ami Szabó Ede elhíresült fordításában hangzik el a magyar szinkronban¹³, az amerikai átlagtinédzserek mindennapjainak része. Feltételezzük, hogy így van, elvégre Lexi szemszögét követjük végig ezen a részen, aki, ahogy már fentebb is jeleztem, a „háttér-

be szorított megfigyelő karakter kibontakozásának művésztöposzát” testesíti meg, miért is ne olvashatna hát Rilket. Rilke kultusza az amerikai regényirodalomban is jelentős, általában azonban hagyományosan magasirodalmi alkotások emelték be valamilyen formában őt, például Thomas Pynchon (*Gravity's Rainbow*), William Gaddis (*The Recognitions*), William H. Gass (*The Tunnel; Reading Rilke*), vagy Don DeLillo (*White noise*) regényeiben találkozhatunk Rilke-utalásokkal. Rilke emellett a magasirodalmi hagyományban abszolút kanonizált, „szétreflektált” költő, számos gondolkodó és fordító foglalkozott már vele (pl. Pór Péter, Paul de Man, Martin Heidegger, Kathleen L. Komar stb.).

A magasirodalmi hivatkozások beemeléssel azt igyekszem alátámasztani, hogy az ebből a „legmagasabb magas” pozícióból történő vadornásnak mindenképpen motiválnak és megfontoltnak kell lennie, ez azonban ebben az esetben sikertelenné válik, és giccsbe fordul – ha egy popkulturális produktum igyekszik magába olvasztani egy hagyományosan (nagyon) magaskulturálisként kódolt alkotást, akkor „duplán kell dolgoznia”, hiszen az több szempontból is a szétbomlasztás veszélyét rejtheti magában: fennáll a lehetőség, hogy elüti az általános regiszterétől az alkotásnak; emiatt képtelen csupán saját jogán esztétikai élvezetet nyújtani, hiszen „magyarázatra szorul” jelenléte; ennek okán reflektálatlanul és felesleges díszítőelemként nehezíti el az egyébként a hirtelen elütésig saját regiszterével tökéletesen játszó jelenetet, ami ezáltal giccses lesz, csupán egy jelentés nélküli érzéki hatás hamisítványa¹⁴. Pont az ellenkezőjét éri el a kiváltani kívánt esztétikai hatásnak.

Az *Eufória* esztétizálja a kiégést¹⁵, a drog- és alkoholfogyasztással, valamint a gyakran szexuális abúzióval együttjáró tinédzserkort, megjeleníti a szerelem és rock'n'roll fiatalsághoz kötődő nosztalgiját, romantizálja a bánatalmazó kapcsolatokat és a szexmunkát¹⁶, ezzel félreértelmezhető emancipatív gesztus-

kat téve, valamint igyekszik felmérni a „genZ” felnövéstörténetében megjelenő hasadásokat, traumákat és úgy általában a 2000 után születettek életvitelét a tengerentúlon¹⁷. Ehhez pedig a legtökéletesebb popkulturális, toposzokkal operáló filmnyelvet választja, ami ledobja magáról a hirtelen előzmény nélkül megjelenő, alapvetően közegidegen Rilke-verset, ami jelen esetben magaskulturális státuszszimbólumként szolgál csupán, ezt erősíti a jelenet kezdetén aláfestő zeneként megszólaló Debussy-darab (*Rêverie*)¹⁸ is. A videoklipe hatás, melyről már fentebb is beszéltem, maximumra emeli a hangulatfestő, Z generációs esztétikai elemek hatásmechanizmusát, melyben a vers a gyász csillapítására szolgálna, azonban reflektálatlansága miatt motiválatlan is lesz, így a felolvasó (Lexi) intenciójával ellentétes hatást vált ki, amire főleg a karakter tulajdonképpeni „következtetéslevonása” mutat rá¹⁹. A vadornás²⁰ ebben az esetben csak akkor működhetne, ha a jelenet bekebelezi, magáévá teszi és idomítja a magaskulturális terméket, vagy idomul hozzá – a magasirodalmat magába emelő magasirodalmi alkotásoknak azért van könnyebb dolga ebből a szempontból, mert nem kell átkalibrálniuk a nyelvezetüket vagy megszólalásmódjukat, hiszen az *feltehetően* már eleve azonos intencióból ered. A popkulturális termék ezzel leképezi tulajdonképpen önmaga olyasfajta működés módját is, amit a legtöbb gondolkodó kritizál benne: valódi „emésztés” nélkül bekebelezi be, fogyasztja el a más befogadási gyakorlatra kódolt szöveget, majd „visszaöklendezi” és továbbhalad – megmutatja és megvalósítja saját terében a reflektálatlan befogadási gyakorlat működés módját, rögzíti és szentesíti azt.²¹

Felmerül az értelmezésben azonban annak a kérdése is, hogy a visszatekintés és a színpadi valóság, mely a vers felolvasásakor végbemegy, tehát az elbeszélte idő és az elbeszélés ideje²² a fiktív térben, talán más módon tudja beemelni a verset. A színpad közege, mely önmagában is a valóság imitálásának hely-

színe volna, megengedőbb talán a versfelolvasásokkal szemben, hiszen a plasztikus tér jobban tudja integrálni az olyan nem spon-tán megnyilatkozásokat, amilyen egy versfelolvasás. A színpadi körülmények erőteljesen befolyásolják az idézés adekvátságának értelmezhetőségét, hiszen egy konstruált térben, fiktív, esztétikailag „kipárnázott” környezetben a vers elhangzása észszerűnek és helyesnek tűnik a befogadók számára. Ha azonban hihetünk Lexi karakterének, akkor a színpadon megjelenített események a (fiktív) valóságban megtörtént eseményeken alapulnak, sőt sok esetben szinte átdolgozás nélkül jelennek meg a történetek, amiket a „valóságos befogadó” maga is tanúsíthat, hiszen nagy eséllyel lineáris időrendben látta a második évadot megelőző első évadot is, így szemtanúja volt a színpadon ábrázolt eseményeknek. Ezt a gyanút erősíti és támasztja alá a vágás, illetve a két idősík, ami váltja egymást a hetedik részben. Az egyik idősík a megtörtént események valós idejét ábrázolják (tehát tulajdonképpen az elbeszélte időt), míg a sorozatbeli színpadi előadás az elbeszélés idejét hivatott jelezni, amikor is az események feldolgozásra kerülnek. Mivel azonban az elbeszélte időnek és az elbeszélés idejének összehangolására kifejezetten nagy energiát és figyelmet fektet a sorozat nyelvezete, így a színpadi tértől is idegen lesz a megnyilatkozás. A fiktív terek, az univerzumok ütközése az idegen elem közegidegensége miatt tehát összeomlással fenyeget.

Tanulmányomban a fiktív mediális terek egymásba ágyazottságának és a hangbitorlás aktusának elemzésén keresztül igyekeztem rámutatni többek között arra a feszültségre, mely a popkulturális termékekhez történő besorolás félelméből ered, ami arra készteti a gyártókat, hogy igyekezzenek minél nagyobbat dobni, hogy mindenképpen elkerüljék a „tömeg”²³, vagy az esetleges „trash” vagy „giccs” besorolást²⁴ – a Rilke-vers közegidegensége és inadekvátsága azonban ahelyett, hogy az intenciónak megfelelően

magaskulturális besorolásúvá tenné a sorozat-részt, reflektálatlanságából és motiválatlanságából adódóan giccsessé tesz egy egyébként komolynak és meghatónak szánt jelenetet. Az egyediség igénye, a megismételhetetlenség, az eredetiség, az egyedülállóság eszménye kényszeríti olyan közegbe az alkotókat, ahol termékük nem képes kibontakozni teljességében és megszólítani közönségét. Ha máshonnan tekintünk a vers beágyazására, akkor vadorzás is történhetne: egy olyan prototipikusan magaskulturális alkotónak tartott költő beemelése, mint Rilke – eltulajdonítás. Azonban a sorozat, ahogy már említettem, a verset reflektálatlanul hagyja, nem bontja ki vonatkozásait, a szöveg nem is igazán illik az adott szituációba, ezért nem is tud saját esztétikai hatásával működésbe lépni – a jelenet mindemellett túlságosan gyors; egy duplikált mediális térbe ágyazott színpadi térben hangzik el, a konstruált valóság konstruált valóságában. Ebben az esztétikai környezetben értelmezése mankók nélkül lehetetlennek tűnik, közegidegensége és reflektálatlansága blokkolja a vers önálló esztétikai hatásának létrejöttét, beágyazási kísérletének motiválatlansága azonban többek között a reflexió hiányából adódóan válik sikertelenné. Így csupán a jelenet alatt felcsendülő Debussy-darab filmesztétikailag gyönyörűen megkomponált versklipjének része lesz Rilke 29-es számú szonettje. ■ ■ ■

A szerző a szöveg megírásakor a Petőfi Irodalmi Múzeum Oláh János szerkesztői ösztöndíjasa.

Szűcs Anna Emília (1999) Budapest. 2023-ban diplomázott az ELTE Irodalom- és kultúratudomány mesterszakán. Számos folyóiratban publikált már, többek között az Élet és Irodalomban, a Kalligramban, a Helikonban, a Prae-ben, a KULTerben, a SZIFonline-on. Kritikáit a Szépirodalmi Figyelő, a Műút és az AlföldOnline közölte.

- 1 Egyes megközelítésekben a popkulturális termékekhez kötődő befogadási aktus velejárója a befogadás tulajdonképpeni látszatevékenysége: a „sima”, akadály és reflexió nélküli befogadás, a közvetlen (el)fogyasztásra előállított termék, mely csak imitálja a gyönyörködtetést, miközben depravált, egyszerűsített látszátelvezetést okoz (ld. Theodor W. Adorno, *Fétiskarakter a zenében és a zenei hallás regressziója = Zene, filozófia, társadalom*, Gondolat Kiadó, Budapest, 1970., 227–274.). Emellett a későbbiekben elemzésben felmerül több értelmezés is, mely szerint a befogadó/fogyasztó igencsak aktív és alakítója a tömegkultúrának, ahogy az „együttes befogadás” és valóságalkítás a sorozat általam elemzett részét is markánsan befolyásolja (ehhez ld. még Herbert J. Gans, *Népszerű kultúra és magaskultúra = A kultúra szociológiája*, szerk. Wessely Anna, Osiris Kiadó – Láthatatlan Kollégium, Budapest, 1998.; Michel de Certeau, *Az olvasás: vadorzás = A cselekvés művészete*, ford. Sajó Sándor – Szolláth Dávid – Z. Varga Zoltán, Kijárat Kiadó, Budapest, 2010., 185 – 194.)
- 2 E. Fischer-Lichte, *A performativitás esztétikája*, ford. Kiss Gabriella, Balassi Kiadó, Budapest, 2009., 27–101.
- 3 A 2. évad 8. részében zajló események alatt el is hangzik a nézők sorából az ikonikus mondat, mely sok színházi előadás keretében felmerülhet a nézők fejében: „Yo, is this like a part of the play?”, mely után a színpadon álló Cassie is felteszi ugyanezt a kérdést, ahogy a darabot játszó színészek egyike is, Lexi felé fordulva – ezzel jelezve azt az egységet, melyben az alkotó, a színészek és a befogadók mind közösen konstruálhatják az adott térben és időben zajló események sorozatát.
- 4 Gayatri Spivak, *Can the subaltern speak?* = http://abahlali.org/files/Can_the_subaltern_speak.pdf = Letöltés ideje: 2022. 05. 11.
- 5 Barta Mária, „Hűsből sajtolt hangok” *Az erőszak jelentésteremtő közege Borbély Szilárd a Testhez című kötetében = BIA hangja – Az erőszak irodalmi és nyelvelméleti reprezentációi*, szerk. Balogh Gergő – Patáki Viktor, Líceum Kiadó, Eger, 2021., 133.
- 6 Paul Ricoeur, *Emlékezet – felejtés – történelem* = Thomka Beáta - N. Kovács Tímea, *Narratívák 4.*, Kijárat Kiadó, Budapest, 1999.
- 7 Lexi és Cassie anyukája is közelbél a színpadi verekedés elfajulását akarván megelőzni, az ő szájából hangzik el a mondat Lexi védelmében: „She is just a writer!” – Felmerül a kérdés, hogy nem éppen emiatt terhelné-e nagyobb felelősség mindnyájuknál, hiszen a szerzőség intézményét rengeteg etikai kódex és hagyomány köti (pl. lejeuni-paktum). Az interpretáció lehetősége azonban adott és mindenki számára szabad, mondhatnánk – a szubjektív tapasztalatok azonban nem mindig bocsáthatók áruhárfizetés nélkül.
- 8 Bettine Menke, *Ki beszél? A beszélő arc alakzata a retorika történetében = Figurák – Retorikai Füzetek I.*, szerk. Odorics Ferenc – Fuzi Izabella, Gondolat Kiadó, Budapest-Szeged, 2004., 102.
- 9 Paul de Man, *Az olvasás allegóriái*, Magvető Kiadó, Budapest, 2006., 340.
- 10 „A bánat olyan, mint egy hosszú, kacskaringós völgy, ahol minden kanyarulat vadonatúj tájat rejthet.” = Clive Staples Lewis, *A bánatról*, Harmat Kiadó, Budapest, 2020., 65.
- 11 Rádásdul a sorozatban Rue nem tudja pontosan idézni a C.S. Lewis idézetet, amit az ápolónőktől hallott a kórházban, így Lexi idézi neki pontosan, ezzel jelezve, hogy ő az a karakter, aki még az „alacsony” kulturális elemek között is magabiztosan tájékozódik, a tudás teljeshatalmú birtokosa, a kultúra eszményi lényé.
- 12 Herbert J. Gans, *Népszerű kultúra és magaskultúra = A kultúra szociológiája*, szerk. Wessely Anna, Osiris Kiadó – Láthatatlan Kollégium, Budapest, 1998., 118.
- 13 Rainer Maria Rilke, 29 = *Szonettek Orpheuszhoz*, ford. Szabó Ede = <https://mek.oszk.hu/00400/00473/00473.htm>
- 14 Clement Greenberg, *Avangárd és jiccs = Művészetszociológia - Válogatott tanulmányok*, ford. Józsa Péter, Közgazdasági és Jogi Könyvtudományi Kiadó, Budapest, 1978.
- 15 Byung-Chul Han *A kiégés társadalmában* többek között foglalkozik a neo-liberális kapitalista társadalmak fogyasztásra épülő, neuroziszokat és kiégést okozó mechanizmusával is – a sorozat tematikája az ilyen típusú elemzést is megengedni (ld. még Byung-Chul Han, *A kiégés társadalmában*, ford. Miklódy Dóra – Simon-Szabó Ágnes, Typotex Kiadó, Budapest, 2019.)
- 16 Az egyik karakter (Kat Hernandez) egy az Onlyfanshoz hasonló felületen streameli magát ügyfeleinek, míg a második évadban az egyik „junkie” szereplő (Faye) a felnőttfilmként híressé vált, Chloe Cherry alakítja.
- 17 Természetesen itt a termelés-fogyasztás dinamikáját inkább a Jenkinshez és de Certeau-hoz köthető aktív fogyasztói magatartás jellemzi, mint az Adorno-féle passzív befogadási attitűd.
- 18 A darabhoz hasonló zenei művek egyáltalán nem gyakoriak az *Eufória* lejátszási listájában, sőt a Réverie sehol nincsen hivatkozva, egyszerűen nem megtalálható, hozzáférhető azok számára, akik nem rendelkeznek egy előzetes tudással arról, hogy mit hallanak éppen.
- 19 „Tudtam, hogy Jade [Rue színdarabban szereplő neve] drogozik, de csak azon a napon, az apukájáról a legjobb megemlékezésen jöttem rá, hogy nagyobb vigaszt nyújtanak neki, mint én valaha is fogok. Talán ez ostoba észrevétel, de csak tizenhárom voltam.”
- 20 de Certeau, *Az olvasás: vadorzás*, 192.
- 21 Felmerülhet az a kérdés is azonban, hogy más perspektívából nézve Rilke szonettjei valóban egy olyan közös, „széthivatkozott” tudást képeznek-e mostanra, mely által tömegkulturális termékké váltak – ha mostanra Rilket idézni eleve pontos bármilyen kódolású médiumban. Ha ez valóban így is volna, álláspontomat az elemzés kapcsán maga a sorozat adekválva véleményem szerint, hiszen saját maga kezeli magaskulturális termékként a művet, valamint félreértelmezhetetlen gesztusokat tesz a „tömegkultúra” és a „magaskultúra” mint olyan szétválasztására vonatkozóan.
- 22 Gérard Genette, *Az elbeszélő díszkurzus = Az irodalom elméletei I.*, szerk. Thomka Beáta, Jelenkor Kiadó, Pécs, 1996.
- 23 „A tömegkultúra nyilvánvalóan pejoratív kifejezés, a tömeg amúgy is inkább tagolatan közösséget, sőt csöcseléklet idéz fel, semmint egyéneket vagy csoport tagjait; a tömegkultúra így nem más, mint a csöcselék kultúránélkülisége.” = Herbert J. Gans, *Népszerű kultúra és magaskultúra = A kultúra szociológiája*, szerk. Wessely Anna, Osiris Kiadó – Láthatatlan Kollégium, Budapest, 1998., 118.
- 24 Ez a törekvés a sajátos filmmelvél és esztétika kialakítására használt filmes eszközök alkalmazására is kiterjed, a Kodak például külön gyártott filmes kamerába illő filmszalagot kizárólag Rév Marcellnek, aki a sorozat operatőre volt, és úgy döntött, hogy a második évadot teljes mértékben analóg módon szeretné rögzíteni egy olyan típusú szalagra (35 mm Kodak Ektachrome film), ami a Kodak gyártásában egyéni kérése előtt csak analóg fényképezőgépekhez volt elérhető (ld. még <https://www.digitalcameraworld.com/news/euphoria-season-2-is-shot-entirely-on-kodak-35mm-ektachrome-film>).